

”Du tenker ikke tilbake på alle de gangene du har vært på jobb, du tenker heller tilbake på de fine tingene som man har gjort sammen”

En kvalitativ studie av menn med høy utdanning sine holdninger og erfaringer med å være fedre.

Renate Aarseth Johannessen

Masteroppgave

Våren 2013

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om menn med høy utdanning og deres holdninger og erfaringer med å være fedre. Farsforskning har de siste tiårene blitt et omfattende felt, og man har spesielt vært opptatt av å se på hvordan fedre forholder seg til den offentlige politikken. Fedrekvoten som ble innført i 1993 har medbrakt en forventning om at fedre skal delta mer i barneomsorgen. Man snakker derfor gjerne om farskapet i dag som nytt og forskjellig fra de tradisjonelle farskapet som var vanlig for flere tiår siden (Lorentzen, 2012). Farsforskning har i hovedsak orientert seg rundt småbarnsfedre, jeg ville derfor skrive om fedre med barn i 10-årsalderen og 20-årsalderen.

Jeg var interessert i å se på fedres egne erfaringer og holdninger. Jeg gjennomførte 8 semistrukturerte livsløpsintervju. Informantene fortalte om sine erfaringer fra barna ble født og frem til i dag. Alle mennene er gifte og har 2-4 barn i alderen 4-32 år. De har derfor en allsidig erfaring med å være fedre. Til felles for informantene er at de alle har lederstillinger eller høyt rangerte posisjoner i arbeidslivet. Fem av dem jobber i det offentlige og tre jobber i det private. Ved å intervju fedre med eldre barn håper jeg å kunne tilbringe noe nytt til farsforskningen ved at man får et innblikk i hvordan det er å være far over en lengre tidsperiode.

Det overordnede teoretiske utgangspunkt for oppgaven er Morgan (1992) sine begrep om ”fathering” og ”fatherhood”. Dette perspektivet bruker jeg fordi jeg er opptatt av hvordan det er å være far på individnivå og hvordan betingelser på samfunnsnivå kan påvirke farskapet. Fokuset mitt er omsorg og forholdet til barna, hvilken betydning jobben deres har for dem, utøvelsen av det å være far, og hva de mener om forventningene til fedre i dagens samfunn. Til støtte for begrepene til Morgan bruker jeg Connell (1995) sin beskrivelse av den hegemoniske maskulinitet. Den handler om hva som er det opphøyete maskuline idealet i samfunnet og den blir ofte forbundet med lønnsarbeid. Jeg diskuterer om den også kan tenkes å inneholde omsorg for barn. For å diskutere hvordan fedres yter omsorg for barn tar jeg utgangspunkt i Brandth og Kvandes (1998) og Dermott (2008) sin beskrivelse av maskulin omsorg. Jeg ser på om det er sånn at fedre har et vennskapsforhold og aktivt forhold til barna sine, som skiller dem fra mødres forhold til barna. For å teoretisere hvordan fedre tenker om kjønnsroller og forholdet mellom arbeidsliv og familieliv tar jeg utgangspunkt i Hochschild (1989) sine begreper kjønnsideologi og kjønnsstrategi.

Funnene i oppgaven viser at menn med høy utdanning tillegger barna og familien stor verdi, og når det ser tilbake i tid er dette det viktigste for dem. Fedrene med barn i 10-årsalderen opplever hverdagen som stressende ved at de kjører og bringer barna i forhold til fritidsaktiviteter. Fedrene med barn i 20-årsalderen forteller om en mer avslappende hverdag som består av prat med barna. Til sammenligning er begge gruppene opptatt av at barna skal ha det bra og at det er viktig å være tilstede. Fedrene ser ikke på seg selv som så forskjellig fra sine ektefeller, selv om ektefellene ofte har hovedansvaret. Fedrene har alle godt betalte jobber, men de ser på familien som det viktigste. Informantene har ulike kjønnsideologier og dermed ulike holdninger til likestilling. Til felles for dem alle er likevel at de vil sette familien først. For å gjøre dette bruker de forskjellige kjønnsstrategier. For noen handler det om å gå ned i stillingsprosent, for andre å bytte jobb eller å jobbe i det offentlige. Det er vanskeligere for de som jobber i det private enn de som jobber i det offentlige å takle overgangen mellom det første og andre skiftet.

Det er ulikt hvilke erfaringer informantene har i forhold til den offentlige politikken på fedre. Noen har benyttet seg av farspermisjon, mens andre har det ikke. Deres holdninger til denne varierer fra veldig positivt til veldig negativt. Flere av informanter mener at fedrekvoten ikke har noen betydning for deres videre forhold til barna. På samme tid relaterer fedrene seg til de samme farsidealene og er alle opptatt av omsorg for barna sine. Man kan dermed argumentere for at farspolitikken har hatt mye å si for samfunnsidealene, men kanskje ikke like mye å si for den enkelte far i denne studien. Når de sammenligner seg selv med sine egne fedre ser informantene på seg selv som mindre autoritære og tradisjonelle. Samtidig er det mange likheter ved at fedrene deres var tilstedeværende. Det er tydelig at informantene mener at det er større press på fedre i dag enn det var for noen tiår siden. Jeg diskuterer derfor om det er sånn at den hegemoniske maskuliniteten i dag både inneholder lønnsarbeid og omsorg for barn. Det kan argumenteres for at fedre begynner å få de samme problemene som mødre når det gjelder å balansere familieliv og arbeidsliv.

Forord

Etter et år med iherdig jobbing er masteroppgaven ferdig og klar for innlevering. Prosessen har vært lærerik og jeg er veldig glad for at jeg valgte å gjøre denne oppgaven. Å skrive masteroppgave har vært spennende, men også til tider svært krevende. For at dette prosjektet skulle bli gjennomført er det mange som fortjener en takk.

Jeg vil først og fremst takke informantene mine som tok seg tid til å bli med på intervju, og delte sine holdninger og erfaringer med meg. Jeg setter utrolig stor pris på hver enkelt av dere sitt bidrag. Uten dere hadde ikke denne oppgaven vært et faktum!

En stor takk rettes til min fantastiske veileder Liv Johanne Syltevik. Takk for gode råd, grundig tilbakemelding på alle utkast og positiv innstilling til mitt prosjekt. Du har i tillegg til å veilede meg, vært en veldig god støttespiller og samtalepartner.

Jeg vil også takke mine medstudenter på Sofie Lindstrøms hus for det gode sosiale og faglige miljøet. En spesiell takk rettes til Emilie, vi har vært på lesesalen sammen dag inn og dag ut. Uten deg og ditt varme og smilende vesen vet jeg ikke om jeg hadde blitt ferdig. Tusen takk til min fine familie; mamma, pappa, Kathrin, Merete, Ingrid, Lars Magne og Rolf. Takk for støtte, god hjelp med korrekturlesing og hjelp til å finne informanter. En takk rettes også til mine flotte venner som har hatt troen på meg hele veien.

Til slutt vil jeg si bra jobba til meg selv, du kom jammen i mål til slutt.

Bergen, August 2013

Renate Aarseth Johannessen

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	6
Problemstillinger.....	7
Forskning om fedre.....	8
Forskning om ”nye fedre”.....	9
Forskning om fedre og klasse.....	10
Forskning om fedre med eldre barn.....	13
Kort om teoretisk og metodisk tilnærming.....	14
Gangen i oppgaven.....	15
Kapittel 2: Teoretisk utgangspunkt	17
Innledning.....	17
Fedre, Faderskap og Farspraksis.....	17
Den hegemoniske maskuliniteten og farskapsidealer.....	19
Forholdet mellom ideal og praksis.....	22
Kjønnsideologi og kjønnsstrategi.....	23
Avslutning.....	25
Kapittel 3: Metodisk tilnærming til prosjektet	27
Innledning.....	27
Valg av intervju som metode.....	27
Utvalg og rekruttering av informanter.....	28
Presentasjon av informanter.....	29
Gruppe 1 – Barn i 10-års alderen.....	29
Gruppe 2 – Barn i 20-årsalderen.....	30
Gjennomføring av intervjuene.....	32
Utfordringer i intervjusituasjonen.....	34
Analyseprosessen.....	36
Vurdering av gyldighet og troverdighet.....	37
Etiske refleksjoner.....	38
Avslutning.....	39
Kapittel 4: Informantenes farspraksis, omsorg og kjønnsideologi	40
Innledning.....	40
Informantenes aktiviteter med barna.....	41
Å være tilstede.....	43
Å være tydelig.....	45
Informantenes kjønnsideologier.....	46
De tradisjonelle fedrene.....	46
Den likhetsorienterte faren.....	48
De transisjonelle fedrene.....	49
Avsluttende diskusjon.....	50
Kapittel 5: Forholdet mellom arbeidsliv og familieliv	53
Innledning.....	53
”Unntaket” – mannen som har gått ned i deltid.....	54
Når jobben tar overhånd.....	58
Privat versus offentlig sektor.....	60
Avsluttende diskusjon.....	64
Kapittel 6: Holdninger og ideologi i forhold til farskap	66
Innledning.....	66

Tidslinje	67
Den motiverte faren	68
Den politisk ukorrekte faren	70
De ambivalente fedrene	73
Nye fedre?.....	77
Avsluttende diskusjon.....	80
Kapittel 7: Avslutning.....	83
Litteraturliste	89
Vedlegg 1: Informasjonsskriv	94
Vedlegg 2: Intervjuguide.....	96

Kapittel 1: Innledning

Endring i faderskapet har vært og er et viktig tema i forskning og debatter om fedre og familie. Gjennom 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet ble forskningen om fedre etter hvert et omfattende felt (se for eksempel: Holter og Aarseth, 1993, Oftung, 1993, Brandth og Øverli, 1998, Plantin, 2001, Hjørnevik, 2002, Brandth og Kvande, 2003). Dette er fordi det i denne perioden også har vært stort fokus på endringen i farskapet i offentligheten og politikken. I Norge har mye av diskusjonen om politikken vært knyttet til fedrekvoten, en fire ukers permisjon som ble innført i 1993 (Nav.no, 2013). Dette er øremerkede uker som må benyttes av far, ellers faller den bort. Fedrekvoten har senere blitt utvidet, fra 1.juli 2013 er den på 14 uker. Forskning har vært opptatt av å kartlegge hvilken betydning den har hatt for fedres faderskap (se for eksempel Brandth og Øverli, 1998, Brandth og Kvande, 2003, Fougner, 2009). Brandth og Øverli (1998) konkluderte med at fedrekvoten kunne sies å ha etablert seg som en vanlig praksis og en norm for ”det gode faderskap”. De hevdet at den hadde utløst få reaksjoner av negativ art. På samme måte konkluderte Brandth og Kvande (2003) med at den norske velferdsstaten bidrar til å skape en omsorgsfull og deltakende far gjennom innføring av fedrekvoten. Fedrene de intervjuet tok permisjon fordi de ønsket å tilbringe tid sammen med barnet, ikke fordi de følte seg tvunget. Fougner (2009) fant at fedre umiddelbart ved utvidelse av fedrekvoten har tatt ut de nye ukene, hun fant også at stadig flere fedre tok ut mer enn den pålagte kvoten.

Selv om fedrekvoten er viktig, er den ikke tilstrekkelig for å endre kjønnsrollemønsteret i familien i følge Kitterød (2012). Farsidealene er i endring, men praksisen forandrer seg ikke like fort som forventet. Det er fortsatt slik at småbarnsfedre bruker mindre tid til husholdsarbeid og mer tid til yrkesarbeid enn mødre (Kitterød, 2012). Forskingen er altså langt fra entydig i sine konklusjoner om hvor vidt og i hvor stor grad fedrekvoten reelt styrker ”den nærværende far”. Tema for min oppgave vil være holdninger og erfaringer som menn med høy utdanning har til å være fedre. Jeg velger å fokusere på menn som ble fedre rundt innføringen av fedrekvoten og menn som ble fedre da denne kvoten var en godt etablert ordning. Barna til disse fedrene vil derfor være i 10-årsalderen og 20-årsalderen. Med dette tenker jeg at jeg vil bringe noe nytt til farsforskningen fordi jeg vil se på det å være far over en lengre tidsperiode. Det har i liten grad blitt gjort studier av fedre med eldre barn. Den forskningen som er gjort har gjerne fokusert på småbarnsfedre. Et sentralt funn har vært at fedre er sammen med barn på en annen måte enn mødre (se for eksempel Dermott, 2008 og

Brandth og Kvande, 1998). Fedre blir omtalt som å ha en ”maskulin omsorg” for barn der vennskap og utendørsaktiviteter er viktig. Mine informanter kan gi et innblikk i hvordan det er å være far til små barn kontra litt større barn. Småbarnstiden er en veldig spesiell periode med mye bleieskift, mating, etc. Fedrekvoten kan bare tas ut til barnet er 3 år, og da er barnet litt for ungt til at man gjør mye ting sammen. Å gjøre en studie av fedre med eldre barn kan gi svar på hva som oppfattes som viktig etter at småbarnsperioden er over. Videre i oppveksten vil andre typer aktiviteter med barna dominere og nye arbeidsoppgaver som oppfølging i forhold til skole og inngangen til voksenlivet. Det kan også være at erfaringer fra småbarnsperioden settes i et annet lys når de ser det i en lengre tidskontekst. Jeg velger å skrive om menn med høy utdanning fordi denne gruppen av menn gjerne har et mer utbredt likestillingsideal enn blant de med lav utdanning (Leiulfsrud, 2004). Det er også større likedeling i forhold til arbeidsdeling blant par med høy utdanning (Kitterød, 2000, Kitterød og Rønsen, 2012). Menn med høy utdanning kan også tenkes å ha jobber som betyr mye for dem. Menns maskuline identitet har ofte blitt definert ut fra lønnsarbeid (Morgan, 1992, Brandth og Kvande, 2005). Det er derfor interessant å se på hvordan dette oppleves, å ha denne type jobb samtidig som det de siste tiårene har blitt mer viktig å være far og omsorgsperson (se for eksempel Holter og Aarseth 1993, Plantin, 2001, Brandth og Kvande, 2003). Å studere en gruppe av høyt utdannende menn vil derfor gi en mulighet til å si noe om samspillet mellom arbeidsliv og familieliv i en hverdag som er preget av sterk involvering i begge disse sfærene.

Problemstillinger

De overordnede problemstillingene til min masteroppgave er: *Hvilke holdninger og erfaringer har menn med høy utdanning til å være fedre i dag? Hvordan er det å være far til barn i 10-årsalderen sammenlignet med å være far til barn i 20-årsalderen?*

Dette er to vide problemstillinger, jeg har derfor flere underproblemstillinger som jeg vil ta for meg i de ulike analysekapitlene. I kapittel 4 vil problemstillingene være: Hva gjør informantene sammen med barna sine? Hvordan snakker informantene om omsorg for barna sine? Hvilken kjønnsideologi tilhører de ulike informantene? I kapittel 5 vil problemstillingene være: Hvordan håndterer informantene forholdet mellom arbeidsliv og familieliv? Hvilke ambisjoner har informantene i forholdet til arbeidslivet? Er det forskjell mellom informantene som jobber i det offentlige og de som jobber i det private? Og i kapittel 6 vil problemstillingene være: Hvilke holdninger har informantene til det politiske fokuset på

fedre i dagens samfunn? Hvilken betydning har fedrekvoten hatt for informantene? Hva mener informantene om forventningene i samfunnet til dagens fedre? Samlet sett er jeg opptatt av hvordan det er å være far på individnivå og hvordan betingelser på samfunnsnivå kan påvirke farskapet. Fokuset mitt er på omsorg, forholdet til barna og hvilken betydning jobben deres har for dem, utøvelsen av det å være far, og hva de mener om forventningene til fedre i dagens samfunn.

Forskning om fedre

Det er som nevnt innledningsvis etterhvert blitt et omfattende felt om forskning på fedre. Ifølge kjønnsforsker og litteraturviter Jørgen Lorentzen (2012) gikk startskuddet for den internasjonale farsforskningen ved studiene til Robert L. Griswold (1993) og John R. Gillis (1996). Denne forskningen tok blant annet for seg fedres endrede rolle i familien de siste hundre årene. I begynnelsen av 1900-tallet skjedde det en svekkelse i farens rolle i hjemmet, som følge av industrialiseringen skulle nå fedrene ut for å jobbe. Fra rundt 1927 til slutten av 1960 var det vanlig med en familiemodell der far var forsørger for familien og mor var omsorgsperson med sin arbeidsplass i hjemmet. Fra 1970 og kvinneoppgjøret får far en gradvis viktigere rolle innad i familien. Far skal ikke bare være far for familien, men også far i familien (Lorentzen, 2012).

Forskningen på fedre har derfor orientert seg fra å se på far som forsørger til far som omsorgsperson. Selv om forskning har konkludert med at fedre de siste årene er blitt mer nærværende (Brandth og Kvande, 2003) er fedre også blitt mer fraværende. Stadig flere barn vokser opp uten far som følge av blant annet samlivsbrudd (Jensen, 1992). Forskningen på fedre og faderskap i dag går derfor i flere ulike retninger. En større forskningsinteresse har vært rettet mot å belyse betydningen av farspermisjon og farsnærver (se neste avsnitt). Farsforskning har handlet om å se på skilte fedres forhold til barn (se for eksempel Oftung, 2009, Kaslow, 2013). Forskning har også handlet om å se på farsidentiteten som en gjensidig prosess forhandlet frem av menn, barn og mødre (Marsiglio et. al. 2000). Forskning har videre sammenlignet innholdet i faderskap og moderskap (se for eksempel Ekren 2011).

Videre vil jeg presentere noe av forskningen som finnes om fedre som jeg har vært inspirert av i mitt arbeid. Jeg velger å fokusere på forskning som har tatt for seg endring i farskapets innhold som følge av blant annet innføring av fedrekvoten og endring av farsidealer og praksis. Videre vil jeg presentere forskning om fedre og klasse, og til slutt forskning om fedre

med eldre barn. Målsettingen med denne forskningsgjennomgangen er å vise hvordan mitt prosjekt kan plasseres i forhold til forskningsfeltene og hva jeg tenker at mitt prosjekt kan bidra med.

Forskning om ”nye fedre”

Forskning har i noen tiår nå snakket om ”nye nærværende fedre” (Brandth og Kvande, 2003) med et annet fokus på barn enn deres egne fedre hadde. Forskningen på fedre i Norge har i hovedsak orientert seg rundt bruken av den øremerkede fedrekvoten for menn (se for eksempel Brandth og Kvande, 1998, Brandth og Øverli, 1998, Hjørnevik, 2002, Brandth og Kvande, 2003, Ellingsæter, 2011). Disse studiene har vært opptatt av fedres holdninger til fedrekvoten og eget farskap, og kvalitativ forskning har derfor vært det mest fremtredende. Fokus har vært på småbarnsfedre, enten i permisjon eller relativt nylig ferdig med den. I denne forskningen har man blant annet konkludert med at å være far og involvert i omsorgen for barn ser ut til å ha blitt et kulturelt ideal for dagens norske fedre. Brandth og Kvande (2003) ser dermed fedrekvoten som et middel for endring når det gjelder å skape nye, nærværende fedre. De fant ut at fedre tok ut permisjon fordi de ønsket å være sammen med barnet, ikke på grunn av likestilling. Et av de store paradoksene som Brandth og Kvande fant var at fedrene ser på seg selv som nærværende og annerledes fra egne fedre. Men på samme tid jobber fedrene mye. Farsidealet har derfor endret seg, men når det gjelder praksis i forhold til lønnsarbeid er mye fortsatt det samme. Både barneomsorg og yrkesaktivitet definerte fedrenes identitet. Brandth og Kvande konkluderte derfor med at dagens fedre har sammensatte identiteter. Jeg er på samme måte som Brandth og Kvande interessert i å finne ut hvordan mine informanter håndterer forholdet mellom arbeidsliv og familieliv. Ved at jeg tar utgangspunkt i fedre med litt eldre barn kan jeg si noe om hvordan forholdet mellom arbeidsliv og familieliv blir sett på når barna er eldre (se kapittel 5). Kan det være at fedrenes ambisjoner i arbeidslivet har gått utover familielivet? Mine informanter vil også kunne si noe om dette over en lengre tidsperiode. Mine informanter med barn i 20-årsalderen fikk barn i perioden da fedrekvoten ble innført. De med barn i 10-årsalderen fikk barn da fedrekvoten var godt etablert i samfunnet. Jeg vil derfor prøve å finne ut av om fedrekvoten har hatt betydning for fedrenes videre farspraksis og nærvær med barna sine. Dette vil jeg blant annet gå inn på i kapittel 6.

Samtidig som det har vært mye fokus på utviklingen av en mer nærværende farspraksis, har det også vært en del forskning som har vist farsfravær. Det kan være fordi det først og fremst

er på det ideologiske plan at farsrollen har endret seg, mens i forhold til praksis er det mer variert. Kvinners inntog på arbeidsmarkedet på 1970-tallet førte med seg en forventning om at menn skulle ta mer del på hjemmebane, men selv om menn har økt sin deltakelse i omsorgsarbeidet, viser forskning at det fortsatt er kvinner som bruker mest tid på barna (Jensen, 2004, Kitterød, 2012). Det at fedre tar ut permisjon er ikke nok for å endre deres videre praksis. Det at menn ikke har økt sin deltakelse i omsorgsarbeidet samtidig som kvinner har økt sin deltakelse i arbeidslivet har blitt kalt for ”The stalled revolution” av Hochschild (1989). Først og fremst er det fedres sterke tilknytning til arbeidslivet som har blitt sett på som et hinder for deres deltakelse i omsorgsarbeidet (Brandth og Kvande, 2003). Farspraksisen fremstår i dag som polarisert, det er et skille mellom nærværende og fraværende fedre. En nærværende far er en som deltar i stor grad i barnas liv og benytter seg av barnepermisjon. Få vil være uenig i at det 20. århundres autoritære forsørgerfar er byttet ut med en far som tar del i barneomsorgen (Jensen, 2004). Likevel er det sånn at fedre i dag også kan kalles fraværende, dette er da gjerne med bakgrunn i samlivsbrudd, at fedre ikke bor med sine barn og kanskje ikke forsørger sine barn (Oftung, 2009). Når dette er sagt er det ikke sånn at det å være skilt nødvendigvis bryter med idealet om involvert faderskap. Forskning har også fokusert på at nærværende faderskap kan bli etablert ved skilsmisse (Smart og Neale, 1999). Dette med skilte fedre er ikke noe jeg vil fokusere på i min studie. Mine informanter er alle gifte og godt etablerte og er derfor nærværende i den forstand. Noen av dem har uansett voksne barn som har flyttet ut og fedrene er derfor ikke alltid fysisk nærværende for disse barna. Jeg vil finne ut hvilken betydning praksis og nærvær i forhold til barn har når barna er eldre, ikke bare i småbarnsperioden og i løpet av foreldrepermisjonen. Hvilken praksis fedre har i forhold til omsorg er noe jeg vil diskutere i kapittel 4.

Forskning om fedre og klasse

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i høyt utdannede fedre i min studie. Det gjør forskning som ser på forskjellige måter å være fedre på interessant. En slik forskningstradisjon er forskning om fedre og klasse. Forskning som handler om klasse baserer seg ofte på utdanning. Når det er snakk om middelklasse referer man derfor gjerne til personer med høy utdanning. Generelt kan det sies at de med høy utdanning i stor grad slutter opp om likestillingsidealet i Norge (se for eksempel Skjeie og Teigen, 2003, Ellingsæter og Leira, 2004, Holter et al., 2009, Indergaard, 2011). Forskning gjort på farskap og klasse har også særlig tatt for seg dette med forskjeller i holdninger hos arbeiderklasse- og middelklassefedre. Å forske på dette har blitt mer vanlig det siste 10-året. Velferdspolitikken har ikke alltid hatt like stor gjennomslagskraft

hos alle grupper av befolkningen (Ellingsæter og Leira, 2004:30). Ifølge Brandth og Kvande (2003) er det oftest fedre med høy utdanning og som er sammen med mødre med høy utdanning som tar ut farspermisjon. En av årsakene til at jeg valgte fedre med høy utdanning var nettopp dette. At fedre med høyere utdanning oftere tar ut fedrekvote skyldes ifølge Brandth og Kvande (2003:187) flere faktorer som: verdimessige forskjeller med hensyn til likestilling, bedre opptjening av fødselspenge rettigheter og bedre informasjon om rettighetene. Det var uansett ikke det eneste kriteriet for å ønske å intervju dem. I utvalget har jeg også fedre som ikke har tatt ut fedrekvoten fordi de fikk barn før 1993 da den ble innført. Stefansen og Farstad (2008) var også opptatt av klasse og synet på permisjonsordninger. De ville finne ut av hvordan forskjellige småbarnsfamilier ordnet omsorgen hjemme og hvorfor de gjorde det på den måten de gjorde. Forskerne trakk et skille mellom ulike klasser med bakgrunn i foreldrenes utdanningsnivå og yrkesbakgrunn. De som Stefansen og Farstad kalte middelklasseforeldre var foreldre med utdanning fra høyskole eller universitet og med yrke som krevde høyere utdanning. De som ble kalt for arbeiderklassefamilier hadde ikke tilsvarende kvalifikasjoner og hadde "vanlige" arbeiderklassejobber. Middelklasse- og arbeiderklasseforeldrene hadde forskjellig forståelse av hva som var en god måte å organisere permisjon på. Stefansen og Farstad (2008) konkluderte med at foreldrene tok utgangspunkt i forskjellige "omsorgsmodeller".

Arbeiderklasseforeldrenes modell kalte de "et skjermet rom". Mor har da permisjon i 1 år og far tar gjerne ut fedrekvote samtidig som mor er hjemme eller de drar på ferie sammen. Etter permisjonstiden forlenger mor gjerne permisjonen og får kontantstøtte. I middelklassefamilier er det mer sammensatt, men her er det "serieomsorgsmodellen" som regjerer. Denne modellen benyttes i hovedsak av høyt utdannede foreldre. Mor er i permisjon i 9 måneder, deretter tar far ut fedrekvoten mens mor går tilbake i jobb. Når barnet er 1 år begynner det i barnehage. Selv om de forskjellige "klassene" viste seg å ha forskjellige omsorgspraksiser viste Stefansen og Farstad (2008) til at det ofte var enklere for middelklasseforeldre å tilpasse permisjonen slik de selv ville. Mange middelklassejobber gjør det mulig å ha en myk og gradvis overgang til barnehagen, med korte dager til å begynne med. Disse foreldrene har gjerne fleksitid med muligheter for hjemmekontor.

Den svenske familieforskeren Plantin (2007) ønsket å finne ut hvordan økonomiske betingelser påvirket familielivet og menns konstruksjon av faderskapet. Utvalget bestod av nye foreldre med barn under et år, foreldre med barn i tidlig skolealder og foreldre med

voksne barn. Målet var å ha en så stor variasjon som mulig i utvalget for å få en bred forståelse av menns erfaringer og oppfatninger med å være fedre. Par med forskjellig sosial bakgrunn, utdanning, etnisitet og bosted ble intervjuet. Resultatene viste at dårlige økonomiske kår har en påvirkning på konstruksjonen av foreldreskap og hverdagslivet til en familie. Dette kommer best frem i parenes diskusjon av foreldrepermisjon og omsorg for syke barn. 8 av 10 foreldre med barn i 1-årsalderen var opptatt av at det var et direkte finansielt tap for familien dersom mannen brukte foreldrepermisjon fordi han tjente mer enn kvinnen. Det viste seg også at par som ikke ville miste så mye penger nølte med å bryte de tradisjonelle mønstrene i foreldrepermisjon. Strukturelle føringer har altså betydning for hvilke idealer som kan realiseres. Et annet eksempel på hvordan foreldrene tok hensyn til økonomi var når barna deres var syke. På tross av at svenske foreldre får generøs kompensasjon når de er hjemme med syke barn viste det seg at foreldrene hadde utviklet ulike strategier for å unngå tap av inntekt. Dette kan være fordi byråkratiet man må gjennom for å få penger er så stort at mange gir opp. Et overraskende funn ifølge Plantin (2007) var at hos 13 av 20 familier som hadde eldre barn var det mennene som oftest ble hjemme dersom et barn var sykt. Dette fordi mennene hadde bedre muligheter til å jobbe hjemme og å påvirke egen arbeidsdag. Foreldrenes strategier i disse situasjonene viste at eksterne økonomiske betingelser kan påvirke foreldrenes atferd. Det viste seg for eksempel at arbeiderklassefedrene oftere viste til den økonomiske situasjonen når de skulle forklare måten husarbeidet og omsorg for barna ble fordelt på mellom foreldrene. Det mest interessante funnet i forhold til klasse fant Plantin da han gjorde en dypere analyse av hvilke meninger faderskapet hadde for mennene i forhold til resten av deres livshistorie. Her skilte han mellom to forskjellige grupper. I den ene gruppen ble faderskap sett på som en del av det planlagte livsløpet, men for den andre gruppen ble faderskap sett på som en radikal opplevelse som skapte forandring i deres selvbylde. Den første gruppen bestod i hovedsak av arbeiderklassemenn, den andre gruppen i hovedsak av middelklassemenn (Plantin, 2007).

Å gjøre en komparativ studie av middelklasse og arbeiderklasse, eller lavt og høyt utdannende kan være hensiktsmessig når det kommer til fedre. Dette fordi de med høy utdanning gjerne velger å følge et nytt og annerledes løp som illustrert ovenfor med Stefansen og Farstad (2008). Ifølge Brandth og Øverli (1998: 30) er det ofte slik at nye reformer først tas i bruk av grupper med relativt høy status, blant annet fordi slike grupper har lettest for å tilegne seg den nye informasjonen. Dette kan være fordi likestillingsidealet som nevnt innledningsvis er mer utbredt blant middelklassen og de høyt utdannende og at det er

de som bryter med det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret først. Jeg har valgt å skrive om fedre med høy utdanning fordi jeg ønsket å konsentrere meg om å sammenligne fedre med eldre og yngre barn.

Jeg er derfor ikke opptatt av klasse i min studie, men tenker at valget av fedre med høy utdanning likevel kan tilbringe noe til forskningstradisjonen som er presentert ovenfor. I kapittel 6 vil jeg finne ut mer om mine informanters holdninger til blant annet fedrekvoten. Vil mine informanter ha et likestillingsideal som samsvarer med tidligere forskning? Jeg vil finne ut av hvilke holdninger fedrene har nå når barna deres er eldre, ikke bare når de har permisjon. Jeg vil også finne ut om fedrekvoten har hatt noen betydning for deres rolle som fedre.

Forskning om fedre med eldre barn

Selv om det ikke er så mange, finnes det studier som fokuserer på hvordan fedre ser på seg selv mer generelt når barna vokser opp og ikke bare i de første årene med fokus på permisjon og lignende. Ifølge Plantin (2001) kan faderskap ses på som en prosess som forandrer seg over tid og som blir formet av forskjellige relasjoner og strukturer i menns liv. Plantin referer til faderskapet som en modningsprosess. Med det mener han at farspraksisen ble beskrevet som en sterk emosjonell tilknytning til barna og familielivet. Ved å være far utviklet informantene et mer balansert selv bilde over tid. Plantin fokuserte i sin studie på hvordan det å være far utviklet seg over en lengre tidsperiode. Fedrene hadde en annen oppfatning av å være far når barna var små i forhold til når barna var eldre, fedrene ble etterhvert mer moden og trygg i farsrollen.

Det er også gjennomført studier for å se på kontinuiteten av farspraksis mellom flere generasjoner. Mellom 1998 og 2000 intervjuet for eksempel Brannen og Nilsen (2006) voksne familiemedlemmer fra tre generasjoner i England. Den yngste foreldregenerasjonen hadde minst et barn under 10 år, den andre generasjonen var besteforeldre og den tredje oldeforeldre. Intervjuene var livshistorieintervju som dekket både informantenes fortellinger om seg selv som fedre og hvordan deres egne fedre hadde vært. Mens de eldste generasjonene snakket om seg selv som fedre på en retrospektiv måte, snakket de fedrene som hadde små barn om farskapet her og nå. Forskerne fant en kontinuitet mellom generasjonene, men det var flest eksempler på diskontinuitet. Bestefedrene var i noen tilfeller mer involvert med barnebarna enn de hadde vært med sine egne barn. Forsørgerrollen forandret seg og ble mindre fremtredende fra generasjon til generasjon. Dagens fedre med

barn i 10-årsalderen blir av Brannen og Nilsen (2006) betegnet som "hands-on-fathers". Ingen av disse fedrene hadde vært eneforsørgere annet enn for en veldig kort periode og alle var tungt involvert i barneomsorgen. Alle disse fedrene snakket med entusiasme om å være omsorgsperson for barna sine. Denne måten å være fedre på må ifølge Brannen og Nilsen (2006) forstås som aktivt forhandlet frem av fedrene, men den må også forstås i forhold til de historiske og strukturelle betingelsene som omgjør dem. Betegnelsen "hands-on-fathers" har likheter med Brandth og Kvandes (2003) beskrivelse av dagens fedre som nærværende. Brannen og Nilsen (2006) fant at omsorg er et begrep som hadde forskjellige meninger avhengig av tiden man lever i. Å intervjuere flere generasjoner samtidig gjør at dette kan komme frem. Omsorg kan ha en annen betydning for menn som er fedre i dag enn de som var det for noen tiår siden. Jeg har ikke intervjuet flere generasjoner, men jeg spurte i intervjuet om informantene kunne sammenligne deres eget farskap med hvordan deres fedre hadde vært. Informantenes holdninger og praksis kan tenkes å være påvirket av deres egne fedre og egen oppvekst. Dette er noe jeg vil finne ut mer om i kapittel 6.

Fedrene i min studie har på samme måte som i Plantins (2001) studie litt eldre barn, det kan derfor tenkes at farskapet til mine fedre endrer innhold etter hvert som fedrene blir eldre og modnes. Det kan også tenkes at barnas alder har betydning for hvordan fedrene utøver sitt farskap, dette kan jeg finne ut mer om ved å sammenligne gruppen med barn i 10-årsalderen og gruppen med barn i 20-årsalderen. I forhold til omsorg for barn kan jeg som Brannen og Nilsen finne ut om dette er noe som har en annen betydning for fedre med barn i ulike alder. Jeg intervjuer ikke flere generasjoner, men informantene mine har fått barn i ulike tidsperioder. Det kan derfor tenkes at det er en kohort-forklaring på forskjeller mellom de to gruppene av fedre. Det kan også være at de eventuelle forskjellene mellom de to gruppene av fedre kan forklares ut fra at det er ulik alder på barna deres, som da tilsier en livsløpsforklaring. Dette vil jeg diskutere i kapittel 4 som handler om fedrenes praksis og omsorg for barna der jeg blant annet vil ha fokus på å sammenligne de to gruppene av fedre.

Kort om teoretisk og metodisk tilnærming

I min studie er jeg særlig opptatt av fedres praksis med barn og omsorg for barn. Jeg har derfor valgt en teoretisk tilnærming i oppgaven som tar utgangspunkt i dette. For å teoretisere fedres farspraksis velger jeg å bruke Morgan (1992) sine begrep "fathering" og "fatherhood", som også i oppgaven omtales som farspraksis og faderskap. Disse begrepene gjør det mulig å analysere hvordan fedre er sammen med barn, altså deres farspraksis, og hvordan dette kan

forstås som en del av det ideologiske faderskapet på samfunnsnivå. Disse begrepene vil danne det teoretiske rammeverket for min oppgave og gjøre det mulig for meg å sammenligne farsideologi med farspraksis. Som støttebegreper vil jeg blant annet bruke Hochschild (1989) sine begreper kjønnsideologi og kjønnsstrategi for å vise hvilke holdninger de ulike informantene har til barneomsorg og likestilling. Videre vil jeg bruke Connell (1995) sitt begrep om hegemonisk maskulinitet som handler om hvilke maskuline idealer som er dominerende i samfunnet.

For å videre utdype dette med hegemonisk maskulinitet vil jeg benytte Dermott (2008) og Brandth og Kvandes (1998) teoretisering av fedres ”maskuline omsorg”. Jeg vil bruke dette begrepet for å diskutere om det er sånn at fedre er sammen med barn på en maskulin måte som skiller dem fra mødres forhold til barn. Jeg velger altså å tilnærme meg oppgaven teoretisk ved å ta utgangspunkt i teorier som handler om farspraksis, omsorg og maskulinitet (se ellers diskusjonen i kapittel 2). Siden jeg vil finne ut mer om menns holdninger og erfaringer til det å være fedre velger jeg en kvalitativ metodisk tilnærming til prosjektet. Dette gjør det mulig å finne ut av fedres dypere mening og forståelse av eget farskap, samtidig som jeg som forsker kan sette dette inn i en enda større samfunnmessig kontekst. Jeg benyttet meg av semistrukturerte livsløpsintervju med 8 menn (se kapittel 3).

Gangen i oppgaven

I kapittel 2 presenterer jeg det teoretiske utgangspunktet for oppgaven. De teoretiske perspektivene jeg vil bruke er hentet fra Connell, Morgan og Hochschild, og jeg vil forklare hvordan jeg vil bruke disse perspektivene videre i min analyse av datamaterialet.

I kapittel 3 gir jeg en innføring i det metodiske opplegget for masteroppgaven. Jeg gir en presentasjon av metoden jeg brukte og gir et innsyn i datainnsamlings – så vel som analyseprosessen. Jeg presenterer også informantene og drøfter etiske problemstillinger som kan oppstå i et slikt prosjekt.

Kapittel 4 er det første av analysekapitlene og her er tema informantenes farspraksis og omsorg. I dette kapittelet vil jeg gå inn på hva disse fedrene gjør sammen med barna sine og sammenligne de to gruppene av fedre med hverandre. Jeg vil også undersøke om de snakker om sin egen omsorgspraksis som annerledes enn ektefellenes.

I kapittel 5 fortsetter jeg analysen ved å ta for meg forholdet mellom arbeidsliv og familieliv. Her vil jeg undersøke hva informantene sier om ambisjoner i arbeidslivet i forhold til familielivet. Jeg vil gå inn på hvordan de har balansert tidsbruken sin i forhold til familie og lønnsarbeid.

I det siste analysekapittelet, kapittel 6 er tema holdninger og ideologi i forhold til farskap. Her vil jeg blant annet se på hvilken betydning fedrekvoten har hatt for informantenes forhold til barna sine. Jeg vil også finne ut hva de mener om samfunnsendringer og ideologien til fedre generelt i samfunnet.

I kapittel 7 vil jeg diskutere de viktigste funnene i prosjektet og knytte det opp til det teoretiske utgangspunktet mitt. Jeg vil til slutt oppsummere hva mitt prosjekt kan ha tilbragt forskningen om fedre.

Kapittel 2: Teoretisk utgangspunkt

Innledning

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for de teoretiske perspektivene som vil danne utgangspunktet for min oppgave. Flere har påpekt at farsforskning lenge har vært et underteoretisert felt. Temaet har ofte blitt oppfattet som atskilt fra generelle sosiologiske teorier (Brandth og Kvande, 2003:34). Det er uansett gjort mye forskning på fedre og farskap de siste 10-årene og det er også blitt utviklet et begrepsapparat som jeg vil ta utgangspunkt i her. Siden jeg er opptatt av hvilke holdninger og erfaringer mine informanter har med å være fedre kommer jeg til å fokusere på teorier som kan knyttes til dette. Jeg vil også fokusere på teorier som handler om forholdet mellom informantene som fedre og det samfunnet som de er fedre i. Jeg vil starte med å presentere Morgans sine (1992) begrep ”fathers”, ”fathering” og ”fatherhood” for å vise hvordan farskapet kan forstås på ulike nivåer. Det er dette perspektivet som vil være de overordnede teoretiske rammeverket for oppgaven. Til støtte for disse begrepene vil jeg blant annet gjøre rede for Connells (1995) presentasjon av ”den hegemoniske maskuliniteten”. Hegemonisk maskulinitet er et begrep som brukes for å se på hvilke former for maskuline idealer som er opphøyet eller mest fremtredende i samfunnet. Dette kan knyttes til Morgans begrep om ”fatherhood” siden det tar for seg farskapet på det ideologiske, institusjonelle nivå. For å utdype ”fathering” vil jeg gjøre rede for Dermott (2008) og Brandth og Kvandes (1998) teoretisering av fedres ”maskuline omsorg”. Videre vil jeg presentere Hochschildts (1989) begreper kjønnsideologi og kjønnsstrategi. Disse begrepene kan brukes for å analysere forholdet mellom informantenes farsidealer og farspraksis. Jeg mener at disse begrepene kan knyttes til hverandre og at jeg ved å bruke disse kan si noe om forholdet mellom informantenes farspraksis og samfunnets farskapsideologier.

Fedre, Faderskap og Farspraksis

Morgans (1992) begreper ”fathers”, ”fatherhood” og ”fathering” er verktøy som gjør det mulig å fange opp ulike endringsprosesser. Det er en måte å skille mellom flere nivåer av hvordan man kan studere fedre. I min oppgave vil jeg både se på hvordan fedrene snakker om seg selv på individnivå og hvordan man kan sette dem inn i en samfunnsmessig kontekst. Informantenes fortellinger om eget farskap må forstås som både individuelt utformet og samtidig påvirket av omgivelsene som omgir dem i samfunnet som arbeidsliv og velferdsstat.

”Fathers” er et begrep Morgan bruker om å bli far. Dette dreier seg blant annet om å skille mellom biologiske og sosiale fedre. Hvem som kan bli sett på som far er det sentrale spørsmålet dersom man tar utgangspunkt i dette begrepet. Dette er ikke noe jeg skal fokusere spesielt på, ettersom alle fedrene jeg har intervjuet er biologiske fedre til sine barn. Det er de to andre begrepene til Morgan (1992), nemlig ”fathering” og ”fatherhood” som er mer sentrale å bruke i min oppgave. ”Fatherhood” er et begrep som tar for seg de rådende idealene til faderskapet som finnes i samfunnet og de institusjonelle og strukturelle føringer som legges av samfunnet. Ved å bruke dette perspektivet kan man studere hvordan forskjellige kulturelle former for farskap fremstilles (Brandth og Kvande, 2003: 34). Dette kan for eksempel ta utgangspunkt i å se på idealene og normene som er rådende i forhold til farskap. Fedrekvoten er en ordning som man kan knytte til ”fatherhood”-perspektivet. Som ordning har den økt forventningen og legger til rette for et ideal om at fedre også skal ta del i omsorgen for små barn. Selv om det finnes slike idealer i samfunnet er praksisen til fedre varierende. Ved å bruke begrepet ”fathering” kan man studere hva den enkelte far faktisk gjør, uten å ha en forutinntatt oppfattelse om at fedre handler ut fra det som er rådende ”fatherhood”-idealene. Idealet til fedre som råder i samfunnet; ”fatherhood” henger ikke nødvendigvis overens med hva fedre gjør; ”fathering”. Dette er fordi idealer ofte etableres først, så følger praksisen etter. Det er også sånn at man ikke kan forvente at alle fedre vil være like. Noen tilnærmer seg idealene til den nye farsrollen lett, mens andre velger å følge mer tradisjonelle spor. Jeg vil i oppgaven bruke disse begrepene for å skille mellom farsinstitusjonen og den enkelte informant sine holdninger og erfaringer. Hva fedre gjør sammen med barna sine har i forskning blitt hevdet å være annerledes enn hvordan kvinner er sammen med barn (se for eksempel Brandth og Kvande, 1998, Dermott, 2008). Dette er tema som jeg vil ta opp i kapittel 4 som handler om informantenes farspraksis og omsorg. Da vil jeg bruke begrepene ”fathering” og maskulin omsorg for å analysere hvordan informantene snakker om sitt forhold til barna. Selv om mine fedre har likt utgangspunkt ved at de alle har høy utdanning og dermed kan tenkes å tilnærme seg idealene som finnes i samfunnet om den nærværende far, kan deres farspraksis likevel være varierende.

Hagström (1999) har i likhet med Morgan utviklet begreper som kan brukes for å se på farskapet på ulike nivå. Hun bruker begrepet ”faderskapende” om samfunnets bekreftelser som er med på å skape posisjonen faderskap, og ”pappablivende” om fedres egne erfaringer og opplevelser som bidrar til å konstituere dem selv som fedre. Faderskapende prosesser kan

være fedrekvoten i den grad den gjør fedre mer deltakende. Pappablivende prosesser kan være informantenes egne opplevelser og erfaringer som har bekreftet deres rolle som far.

Begrepene til Morgan (1992) vil jeg særlig bruke som analytisk tilnærming i kapittel 6 som handler om ”farsideologi og fatherhood”. Jeg vil finne ut om det også er personlige opplevelser som kan ha påvirket informantens holdninger og ideologi i forhold til faderskapet. Kan informantene relatere seg til forventningene som finnes til fedre i samfunnet i dag? Har fedrekvoten hatt noen betydning for deres farspraksis? Jeg vil videre utdype hvordan jeg vil bruke ”fathering/fatherhood”-perspektivet ved å presentere Connell (1995) sin definisjon av ”den hegemoniske maskuliniteten”.

Den hegemoniske maskuliniteten og farskapsidealer

Ifølge Connell (1995) er ikke maskulinitet et begrep som det kan gis en bestemt definisjon av, men det går likevel an å danne seg en forståelse av dette begrepet. Maskulinitet kan ses på som del av en større struktur. Det er et relasjonelt begrep og må ses i sammenheng med femininitet (Connell, 1995, Bourdieu, 2000). Disse begrepene har tradisjonelt blitt sett på som motsetninger til hverandre, men Connell mener at å definere menn som maskuline og kvinner som feminine blir feil. Kjønn er ikke noe man er, men noe man gjør. En aktivitet som å hogge ved kan bli sett på som maskulint, mens å vaske klær blir sett på som feminint. Dette gjør at noen menn nok gjør ting som er mer maskuline enn andre menn, og noen gjør ting som blir sett på som mer feminine. I forhold til maskulinitet er det altså aktiviteter og kvaliteter som blir sett på som mer maskuline enn andre. Hvilke idealer som er mest fremtredende i samfunnet kan bli bestemt av forskjellige grupper av personer. Den formen for maskulinitet som er rådende i samfunnet blir av Connell (1995) kalt ”den hegemoniske maskuliniteten”. Den definerer han på følgende måte:

”Hegemonic masculinity can be defined as the configuration of gender practice which embodies the currently accepted answer to the problem of the legitimacy of patriarchy, which guarantees (or is taken to guarantee) the dominant position of men and the subordination of women” (Connell, 1995:77).

Den hegemoniske maskuliniteten baserer seg på at det til forskjellige tider er en bestemt form for maskulinitet som er kulturelt opphøyet (Connell, 1995). Det betyr derimot ikke at de som representerer den hegemoniske maskuliniteten nødvendigvis er de personene som har makt,

det kan for eksempel være skuespillere eller idrettsutøvere. Samtidig er etableringen av det maskuline hegemoniet knyttet til forholdet mellom kulturelle ideal og den institusjonelle makten. Dersom man går ut fra at "den hegemoniske maskuliniteten" i dag inkluderer det å være en god far (Brandth og Kvande, 2003) kan man si at det kulturelle idealet og den institusjonelle makten samsvarer i forhold til dette. Dette kan hevdes fordi staten ved innføring av fedrekvoten støtter opp om et kulturelt ideal om at fedre også kan være omsorgspersoner. Det har ikke alltid vært sånn. Omsorg for barn har tradisjonelt blitt sett på som feminint. Dette er fordi det er kvinner som har hatt hovedansvar for barn, mens menn har vært forsørgere. I dag er det derimot som nevnt en forventning om at fedre også skal delta i barneomsorgen. Omsorg blir dermed ikke sett på som bare feminint. Dette kan bety at det i dag også er rom for omsorg i den hegemoniske maskuliniteten. Skrekken i dagens samfunn er ifølge Brandth og Kvande (2003) å fremstå som en fraværende far. Å være far og involvert i omsorgen for barn ser for dem ut til å ha blitt et kulturelt ideal. Dette er til støtte for at den hegemoniske maskuliniteten i dag inkluderer omsorg for barn.

Hjørnevik (2002) brukte i sin masteroppgave om pappapermisjon begrepet "den hegemoniske maskuliniteten" og valgte å forstå den som sterkt knyttet til menns yrkesdeltakelse. Han la uansett vekt på at han som Knut Oftung (1993) var usikker på hva som kan regnes for å være det maskuline hegemoniet i dagens Norge. I hans studie valgte han å ta et utgangspunkt der *"det som kalles den hegemoniske maskulinitet knyttes opp til arbeidslivets forventninger og krav, blant annet fordi jeg stiller spørsmål ved hvor etablert likestillingsidealene er blant menn i dag"* (Hjørnevik, 2002: 25). Hjørnevik mente at det i 2002 ennå var for ferske politiske tiltak til at det hadde etablert en faktisk likestilling. Han valgte også å se på familiens hjemmearena som underordnet yrkeslivets maskuline sfære. Han var uansett ikke fast bestemt i denne definisjonen og mente at den hegemoniske maskulinitet kan ha utvidet sin betydning siden Connell (1995) presenterte begrepet. Jeg velger i min masteroppgave å se på den "hegemoniske maskulinitet" med en litt annen, utvidet betydning. Jeg mener også som Hjørnevik (2002) og Oftung (1993) at det er usikkert hva som kan regnes for å være det maskuline hegemoniet i dagens Norge. Jeg velger imidlertid å tro at det de siste 11 årene har skjedd en endring i likestillingsidealene til menn, og at vi i dag kan snakke om en større tilknytning til likestilling hos menn enn det kanskje var for 11 år siden da Hjørnevik skrev sin masteroppgave. Jeg vil som Brandth og Kvande (2003) tro at fedre ønsker å fremstå som nærværende med stort fokus på sine barn. Likestillingstiltak som fedrekvoten har også et bedre feste i samfunnet i dag enn den hadde for 11 år siden, den er blitt kraftig utvidet siden

2002 fra 4 til 14 uker (Nav.no, 2013). Dette er noe som kan tenkes å ha påvirket fedres holdninger og praksis. Når menns forhold til yrkesarbeidet er så sterkt, kan det bety at deres maskuline identitet forankres der ifølge Brandth og Kvande (2003:29). Arbeidet har flere betydninger utover det økonomiske. Det har også en verdi i seg selv, det har betydning for menns identitet. Hjørnevik (2002) konkluderte også tilsvarende. Menn har fortsatt en sterk tilknytning til arbeidslivet, og det kan være at deres identitet utvikles der. Samtidig kan det å være far være svært viktig for den maskuline identiteten. Jeg vil undersøke om fedrenes tilknytning til arbeidslivet er viktig for deres identitet og hvilken rolle det å være far spiller for fedre med eldre barn. Selv om menns tilknytning til arbeidslivet er noe som er viktig for deres identitet, kan det være at det å være far bare blir viktigere og viktigere etter hvert som barna blir eldre (jamfør Plantin, 2001 i kapittel 1). Et av de spørsmålene jeg vil diskutere er derfor: Hvordan ser informantene på forholdet mellom arbeidsliv og familieliv? Det vil jeg komme tilbake til i kapittel 5.

Brandth og Kvande har også sett på hvordan menn inkluderer barneomsorg i sin konstruksjon av maskulinitet. Fedre fremstår som å ha et aktivt og problemløst forhold til barna sine. Denne formen for omsorg blir av Brandth og Kvande (1998) kalt for "maskulin omsorg". Dette begrepet kan knyttes til "fathering" fordi det tar for seg hva fedrene gjør. Brandth og Kvande fant at i fedres måte å være sammen med barn var vennskap viktig, det å gå på tur sammen og gjøre noe sammen. Fedres måte å være sammen med barna blir altså fremstilt som mannlig, aktivt og motsatt av feminint. Dette viser at omsorg ikke trenger å henge sammen med femininitet. Andre har også teoretisert dette med menns forhold til omsorg for barn, som kan knyttes til Morgan sitt begrep "fathering". Ifølge Dermott (2008) har å leke med barn ofte blitt sett på som å være menns hovedbidrag til det å være forelder, det har blitt hevdet å være det som skiller moderne faderskap fra moderskap. Dermott beskriver fedres forhold til barn som preget av fritidsaktiviteter og henting og bringing i forhold til disse. Mennene fortalte også at de hadde felles interesser med sine barn og at de gjerne trente sammen. Dermott (2008) sin studie bygget på kvalitative intervju med engelske middelklassemenn som hadde barn i tidlig skolealder. I studien ble leking og aktiviteter sett på som noe som ble mindre fremtredende etter hvert som barna ble eldre. Man gjorde da mer av det hun kaller passive aktiviteter sammen. Det som for eksempel definerte en god far var i følge informantene om man var tilstede. Det å være tilstede kan ha flere definisjoner ifølge Dermott (2008). Å være tilstedeværende kan referere til å være fysisk tilstede eller å ha et emosjonelt bånd, det siste trenger ikke nødvendigvis å henge sammen med det første. Fysisk

tilstedeværelse kan referere til ikke å være særlig sammen med barnet sitt, til å være noe tilstede i husholdet, til å ha et mer aktivt forhold med barnet. Å være emosjonelt tilstede kan ifølge Dermot (2008) variere fra å ha et vedvarende nært forhold til å være tilgjengelig dersom det skulle være nødvendig. I motsetning fra Brandth og Kvandes ”maskuline omsorg” viste Dermott altså at fedre ikke bare fokuserte på å leke med barna, men også på å være tilstede. Dette kan ha sammenheng med at Dermott sine informanter hadde noe eldre barn enn hva Brandth og Kvandes informanter hadde. Det kan derfor være at omsorgsbehovet til barn endrer seg fra å være fokusert på lekning til å bli mer passivt. Det kan utfra dette tenkes at det også med mine informanter vil være forskjell i farspraksis i forhold til alder på barna. Jeg vil i oppgaven bruke begrepet ”maskulin omsorg” til å diskutere i hvilken grad det er dekkende for hvordan mine informanter er sammen med sine barn. Er det sånn at fedre mener de er sammen med barn på en annen måte enn de forteller at ektefellene deres er? Istedenfor å snakke om fedre som tradisjonelle eller nye mener Brandth og Kvande, (2003) at man kan se på farskapet som både og, det betyr å se på fedre som fleksible, bevegelige og åpne. Dette er noe som jeg også kan benytte i oppgaven, siden det kan være mer fruktbart å se på fedrene som fleksible, fremfor nye eller tradisjonelle. Fedrene snakker om farskapet over en periode på 10-20 år. Kan det være at omsorg endrer betydning etter hvert som barna blir eldre? Dette vil jeg prøve å finne svar på i kapittel 4.

Forholdet mellom ideal og praksis

Fedres måte å være omsorgspersoner på, har som nevnt blitt påvirket av den offentlige politikken. I alle fall har idealene blitt påvirket av dette. Selv om man utfra et fatherhood-perspektiv kan hevde at faderskapet i dag henger sammen med å være omsorgsperson er praksisen varierende. Faderskapet blir påvirket av flere institusjoner enn velferdsstaten. Det å være far henger også ofte sammen med å være arbeidstaker. Forholdet mellom farsidealer og farspraksis må derfor ses i sammenheng med fedre sin sterke tilknytning til arbeidslivet.

Fedres posisjon i familielivet i dag kan ses på som ambivalent fordi det er en forventning om at de skal ta del i hjemmearbeidet samtidig som de har en sterk tilknytning til arbeidslivet. Menn sitt syn på likestilling har ikke nødvendigvis forandret seg like fort som kvinners syn ifølge Beck og Beck-Gernsheim (2002). Hochschild hevdet i 1989 at problemer i parforhold ofte er et resultat av ”faster-changing women and slower-changing men” (Hochschild, 1989:11). Hun har videre kalt menns manglende økning i involvering i hjemmet for ”the stalled revolution” (jamfør kapittel 1). Dette kan være fordi noen menn fortsatt sitter med en

forestilling om at det skal være en tradisjonell arbeidsdeling i hjemmet. Selv om menn har godtatt idealet om likestilling som finnes i samfunnet går det ofte tregere når dette skal inn i egen praksis ifølge Beck og Beck-Gernsheim (2002). Utfra disse teoretikerne ser man altså at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom fedres idealer og praksis når det kommer til omsorg og likestilling i hjemmet. Andre har også problematisert dette, LaRossa (1997) påpekte at det hadde skjedd en endring i farskapsidealene, men ikke i den faktiske praksisen til fedre. LaRossa (1997:522) mente at betegnelsen ”den nye faren” beskrev hva man ville at fedre skulle begynne å gjøre, ikke hva de faktisk gjorde. LaRossa påpekte at når samfunnet er i hurtig endring, er det større sjans for at ideal og praksis ikke samsvarer med hverandre. Han mente at praksisen kommer etter at idealene er godt etablert. Beck og Beck-Gernsheim og LaRossa sine konklusjoner om manglende samsvar mellom ideal og praksis er nå 11 og 21 år gamle. På samme måte som jeg skrev i forrige del som handlet om det maskuline hegemoniet vil jeg tro at det i 2012 (tidspunkt for når intervjuene ble gjennomført) er et større samsvar mellom fedres holdninger og praksis når det kommer til deres faderskap. Den hegemoniske maskuliniteten på samfunnsnivå kan derfor tenkes å inkludere barneomsorg slik den enkeltes fars holdning til egen maskuline identitet også inkluderer omsorg for barn (Hjørnevik, 2002, Brandth og Kvande, 2003). Mine informanters praksis kan til sammenligning være varierende, og ikke alle kan forventes å ha holdninger som samsvarer med det politiske fokuset på fedre. Jeg trenger derfor teoretiske innfallsvinkler som gir mulighet til å diskutere hvordan mine informanter kan variere når det kommer til ideal og praksis i forhold til faderskapet. For å gjøre dette vil jeg ta utgangspunkt i Hochschild sine begreper kjønnsideologi og kjønnsstrategi.

Kjønnsideologi og kjønnsstrategi

Ifølge Hochschild (1989) adopterer menn og kvinner ulike kjønnsideologier. En persons sin kjønnsideologi tar gjerne utgangspunkt i dypereliggende følelser og inneholder historier om hvordan man ikke har lyst til å være. Hochschild definerer kjønnsideologi på følgende måte: *“A gender ideology is often rooted in early experience and fuelled by motives formed early on, and such motives can often be traced to some cautionary tale in early life”* (Hochschild, 1989: 41).

Hochschild (1989) presenterer tre typer av kjønnsideologier som man kan se på som idealtyper. Disse ble utviklet gjennom empiriske studier av amerikanske par og deres forhold til lønnsarbeid og familieliv. De tre typene er den tradisjonelle, likhetsorienterte og

transisjonelle kjønnsideologien. Ofte er kjønnsideologiene basert på samfunnets rådende idealer, og utvikles ved ubevisst å forene kulturelle ideer med følelser fra fortiden. Kjønnsideologiene er utviklet med utgangspunkt i kvinnens ståsted, men Hjørnevik (2002) omformulerte disse til å også passe for menn.

I den tradisjonelle kjønnsideologien ønsker mannen å identifisere seg med arbeidslivet og vil at kvinnen skal identifisere seg med hjemmearenaen. Han ønsker i tillegg til dette at mannen skal ha makten i hjemmet. Dette betyr ikke at kvinnen må være hjemmевærende, men dersom hun jobber så er hjemmet likevel viktigst for henne. *Den likhetsorienterte eller egalitære* mannen ønsker å identifisere seg med samme sfære som kvinnen, han vil også at hun skal ha like mye makt som han. I denne kjønnsideologien ønsker noen at begge skal identifisere seg med hjemmet, andre til jobben eller til begge sfærene. *Den transisjonelle kjønnsideologien* er en blanding av de to andre typene. Den går altså ut på en sammensetning av de to andre kjønnsideologiene, men i motsetning til den tradisjonelle ønsker den transisjonelle mannen å identifisere seg med hjemmet i lik grad som jobben. Til forskjell fra den likhetsorienterte mannen ønsker han at kvinnen skal identifisere seg mer med hjemmet enn han selv gjør. En typisk mann fra den transisjonelle kjønnsideologien ønsker å identifisere seg med lønnet arbeid samtidig som han vil hjelpe sin partner på hjemmearenaen. Han vil at hun skal tjene penger, men ha hovedansvaret hjemme. I Hochschild (1989) sine egne studier var denne typen den mest vanlige. Jeg vil finne ut om dette også er gjeldende for mine informanter. Kjønnsideologi og kjønnsstrategi er begreper jeg vil bruke i alle analysekapitlene for å diskutere hvordan fedrene stiller seg i forhold til omsorg, maskulinitet, likestilling og arbeidstilknytning. I kapittel 4 bruker jeg kjønnsideologiene for å diskutere hvordan informantene snakker om egen omsorg sammenlignet med ektefellene sine. Det kan tenkes at mine informanter både er opptatt av å bidra på hjemmebane så vel som i arbeidslivet.

Når en mann forsøker å implementere sin kjønnsideologi i situasjoner som han befinner seg i til daglig, ubevisst eller ikke så utøver han en kjønnsstrategi. Dette kan enten skje i form av at han blir en "superpappa" der han jobber lenge og holder barnet sitt oppe til sent på kvelden for å kunne tilbringe mer tid med barnet. Eller så kan han kutte ned på arbeidstiden (Hochschild, 1989:18). Begrepet strategi refererer både til mannens handlingsplan og de emosjonelle forberedelsene han gjør for å gjennomføre handlingen. For eksempel kan han kreve av seg selv at han undertrykker ambisjonene sine i arbeidslivet for å bruke mer tid på

barna. For å håndtere balansen mellom arbeidssfæren og hjemmesfæren adopterer altså menn og kvinner ulike kjønnsstrategier som er mer eller mindre ubevisste. Dette definerer Hochschild (1989:15) på følgende måte:

”A gender strategy is a plan of action through which a person tries to solve problems at hand, given the cultural notions of gender at play. To pursue a gender strategy, a man draws on beliefs about manhood and womanhood, beliefs that are forged in early childhood and thus anchored to deep emotions. He makes a connection between how he thinks about his manhood, what he feels about it, and what he does”.

Jeg vil i kapittel 4 og 5 forsøke å finne ut hvilke kjønnsideologier og kjønnsstrategier informantene bruker når de rettferdiggjør balansegangen mellom arbeid og familie. Kan det være sånn at noen av dem ser på familien som et hinder for selvrealisering? Eller er det sånn at de har nedprioritert sine ambisjoner i arbeidslivet til fordel for tid med barna? Dette er noen av spørsmålene jeg vil finne ut mer om der.

Avslutning

I dette kapittelet har jeg presentert det teoretiske utgangspunktet for oppgaven min. Jeg fokuserte på teorier som handlet om forholdet mellom informantene som fedre og det samfunnet som de er fedre i. Det teoretiske rammeverket for oppgaven er Morgan sine begreper ”fatherhood” og ”fathering”. Disse begrepene tar for seg faderskapet på samfunnsnivå og på individnivå. Til støtte for ”fatherhood”-perspektivet har jeg gjort rede for Connell sin definisjon av ”den hegemoniske maskulinitet” og diskutert hva dette kan inneholde. Jeg er også i oppgaven interessert i å finne ut om faderskapet på det institusjonelle nivå henger sammen med hver informants farspraksis. Til støtte for ”fathering”-perspektivet har jeg derfor gjort rede for Hochschild sine begreper kjønnsideologi og kjønnsstrategi. Disse kan gi et innblikk i hvilke tanker den enkelte informant har om sine egne holdninger og praksis til farskapet. Det gir meg også en mulighet til å finne en variasjon i utvalget. Selv om den hegemoniske maskuliniteten på samfunnsnivå kan tenkes å inkludere omsorg for barn, kan det være variasjon i den enkeltes informants holdninger og praksis knyttet til dette. Ved å bruke disse teoriene mener jeg at jeg kan finne ut noe om forholdet mellom informantenes farspraksis og samfunnets farskapsideologi. Dette kapittelet er altså grunnlaget for hvordan jeg teoretisk vil tilnærme meg datamaterialet. I analysekapitlene vil jeg diskutere teoriene opp

mot datamaterialet mitt. I neste kapittel skal jeg ta for meg det metodiske opplegget i masteroppgaven.

Kapittel 3: Metodisk tilnærming til prosjektet

Innledning

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for det metodiske opplegget i prosjektet. Jeg vil si hvorfor jeg har valgt intervju som metode og hvordan rekrutteringen av informanter har gått for seg. Videre vil jeg presentere informantene mine og begrunne hvorfor jeg har endt opp med dette utvalget. Jeg vil begrunne valgene jeg har gjort underveis i datainnsamlingen og fortelle om hva som gikk bra og hva som var utfordrende. Jeg vil også gi et innblikk i hvordan analyseprosessen av datamaterialet gikk for seg. Til slutt vil jeg gjøre rede for etiske problemstillinger jeg har tatt hensyn til og hvordan min studie kan settes inn i en større forskningssammenheng.

Valg av intervju som metode

Den metoden man velger i et forskningsprosjekt tar som regel utgangspunkt i den problemstillingen man ønsker svar på. Ulike metodiske tilnærminger har forskjellige fortrinn og kvaliteter (Blaikie, 2009). Dersom man er interessert i å finne ut om folks livshistorier og hverdagsliv er kvalitative intervjuer å foretrekke ifølge Silverman (2006). Det var derfor mest fruktbart for meg å gjennomføre kvalitative intervjuer siden jeg ville finne ut mer om menns holdninger og erfaringer med det å være fedre i et lengre tidsperspektiv. Jeg valgte å gjennomføre semistrukturerte livsløpsintervju der jeg ville undersøke hvordan farskapet hadde utviklet seg over tid. Denne måten å intervju på er ifølge Kvale og Brinkmann (2009) relevant dersom man ønsker å få innsikt i personers livshistorier gjennom deres egne perspektiv. Samtidig gir dette en ramme for intervjuet som sikrer at de samme spørsmålene og temaene blir behandlet i de ulike intervjuene. Jeg vil si mer om livsløpsdesignet senere i kapitlet. Jeg valgte å benytte meg av semistrukturerte intervju som er en fleksibel måte å intervju på, der jeg kunne spørre informantene om ulike tema, og samtidig la dem utdype forskjellige momenter. Temaene som jeg tok opp som dannet utgangspunktet for samtalen (se vedlegg 2), var satt på forhånd av intervjuet. Det var uansett sånn at jeg kunne se an hver informant og stille de oppfølgingsspørsmålene som jeg følte var nødvendig. Jeg spurte om hendelser som permisjon, barnehage, skole osv. (se vedlegg 2). Ved å gjøre dette ville jeg ha svar på problemstillingen om hvilke holdninger og erfaringer menn med høy utdanning har til å være fedre. Jeg ville også finne ut av hvordan det er å være far for små barn kontra litt eldre barn. Jeg valgte å intervju menn med høy utdanning som fikk barn for ca. 10 og 20 år siden.

Dette var et strategisk valg med bakgrunn i at det finnes lite forskning om fedre med eldre barn. Jeg valgte også å intervju fedre med høyere utdanning fordi de er kjent som de som i høyest grad har tilegnet seg både ideal og praksis knyttet til nærværende faderskap (jmfør kapittel 1). Jeg mener at et slikt prosjekt er viktig fordi fedres forhold til barn har vært høyt oppe på den offentlige agendaen og at fedrenes erfaringer med farskap i et lengre tidsperspektiv i liten grad har vært representert. I debatter, avisinnlegg og lignende ser det ut som fedre har sterke meninger om ikke bare fedrekvoten, men hva som betegnes som en god far. Jeg regnet derfor med at det kunne ta tid å få tak i informanter, men at det ville la seg gjøre med et så relativt åpent utgangspunkt.

Utvalg og rekruttering av informanter

Etter å ha fått godkjent søknaden min fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) om å få gjennomføre prosjektet startet jeg på rekrutteringsprosessen i slutten av august 2012. Jeg startet med å sende ut mail med informasjonsskriv (se vedlegg 1) om prosjektet mitt til forskjellige bedrifter i Bergen. I tillegg hørte jeg med bekjente i Bergen og Ålesund om de visste om noen aktuelle jeg kunne intervju. Jeg sendte ved informasjonsskrivet mitt der det gikk frem hva jeg var på utkikk etter. I begynnelsen av september fikk jeg svar fra tre personer som kunne tenke seg å bli intervjuet via kontakten med virksomhetene i Bergen. Dette er da tre informanter som jeg ikke hadde kjennskap til på forhånd. Jeg startet med å intervju disse i begynnelsen av september 2012. De siste fem informantene kom jeg i kontakt med gjennom bekjente som hadde fortalt om prosjektet mitt til folk de kjente, det vil si gjennom den såkalte snøballmetoden (Christensen, 1998, Vassenden og Andrews, 2007). Mine bekjente i Ålesund og Bergen ble en stor ressurs for rekrutteringen av informanter. Tre av informantene kom jeg i kontakt med gjennom to venninner som hørte om folk var interessert på jobben sin. De siste to fikk jeg kjennskap til gjennom svogeren min. To av informantene som jeg kom i kontakt med gjennom bekjente visste jeg hvem var fra før av uten at jeg hadde snakket med dem.

Det siste intervjuet gjennomførte jeg i begynnelsen av november. Rekrutteringsprosessen gikk dermed greit, det måtte litt masing til på bekjente, men resultatet ble 8 fedre med varierte erfaringer. Jeg tror at utgangspunktet mitt med at jeg søkte etter menn med høy utdanning som hadde barn i enten 10 eller 20-årsalderen gjorde at terskelen for å delta var lav. Det var snakk om et intervju der de skulle fortelle om sine holdninger og erfaringer med det å være fedre til en ung masterstudent, noe som kanskje også virket lite truende. Det viste

seg også at de alle hadde gjort seg opp noen livserfaringer og meninger rundt dette temaet. Jeg spurte alle informantene om hvorfor de sa ja til å bli med på undersøkelsen. En sa at han hadde høy utdanning selv og visste at i slike undersøkelser trengte folk å melde seg, og han følte han var pliktig til å gjøre det når det var et tema han var godt kjent med. En annen begrunnet valget med at han ikke kjente seg igjen i den forskningen som fantes om fedre og han ville derfor vise hvilke meninger han hadde. De jeg kom i kontakt med gjennom venner fortalte at det var en enkel avgjørelse når noen de kjente hadde en venn som trengte informanter. Flere av informantene sa at det var et tema de var interessert i.¹

Presentasjon av informanter

Jeg endte altså opp med 8 informanter. Informantene mine er menn i alderen 35-58 år. De har alle høy utdanning (3-6 år høyskole/universitet) og lederstillinger eller stillinger høyt oppe i offentlig eller privat sektor. Alle er gift og har mellom to og fire barn. Det yngste barnet er 4 år og det eldste 32 år. Tre av informantene jobber i det private og fem jobber i det offentlige. Det at de alle har flere barn gjør dem interessante fordi familie også er en stor del av deres liv.

Jeg ønsket å rekruttere informanter ut fra om de hadde høy utdannelse og hvor gamle barn de hadde, og ville intervjuer menn som hadde barn i 10-årsalderen og 20-årsalderen. Når dette er sagt har jeg ikke bare fokusert på barna de har i den alderen, de fortalte om alle sine barn. Informantene kan deles opp i to grupper etter hvor gamle barna er: Truls, Rune, Fredrik og Knut har barn i 20-årsalderen, mens Jan, Ørjan, Audun og Magne har barn i 10-årsalderen. Knut og Magne kunne vært plassert i en egen gruppe fordi Magne har barn som er 15 og 18 år, mens Knut har tre barn i 20-årsalderen og et som er 13 år. Jeg synes uansett at de kan passe inn i 10-er og 20-er gruppene siden begge barna til Magne bor hjemme, mens Knut har tre barn som har flyttet ut og et som bor hjemme.

Gruppe 1 – Barn i 10-års alderen

Jan er 47 år, gift og har to barn i alderen 9 og 12 år. Han jobber som senioringeniør i kommunen. Han tok ut fedrekvoten som var på 4 uker da barna ble født. Jan har jobbet 90% stilling i 10 år (akkurat sluttet med det).

¹ Når jeg skriver ”flere av informantene” i oppgaven tenker jeg ikke dette i en kvantitativ sammenheng (det vil si at det gjelder flere i forhold til et representativt utvalg). Jeg ser på dette som en ren beskrivelse av hvordan ulike erfaringer fordeler seg i mitt kvalitative materiale.

Ørjan er 53 år, gift og har fire barn i alderen 8,10, 26 og 32 (de to siste barna fra tidligere forhold). Ørjan er den eneste som har vært gift før. Han har en lederstilling i offentlig sektor. Med den eldste datteren hadde han en fridag i uken 2 år på rad. Han hadde 4 uker fedrekvote med begge de yngste barna samtidig som kona var hjemme.

Audun er 35 år, gift og har tre barn i alderen 4, 7 og 10 år. Han jobber som sosionom i en privat organisasjon. Han hadde ca. 5 måneder permisjon med det eldste barnet, rundt 2-3 måneder med hver av de to yngste.

Magne er 47 år, gift og har to barn i alderen 15 og 18 år. Han jobber som revisor og er selvstendig næringsdrivende. Han tok ut 4 uker fedrekvote med første barn, ingenting med siste for da var han student og ukene ble da overført til mor.

Gruppe 2 – Barn i 20-årsalderen

Truls er 58 år, gift og har tre barn i alderen 22, 27 og 30 år. Han har en lederstilling i kommunen. Når barna ble født tok han ut 2 uker vanlig pappapermisjon, dette var før fedrekvoten ble innført.

Rune er 51 år, gift og har to barn i alderen 19 og 21 år. Han er spesialrådgiver i kommunen. Han tok ut 5,5 måneders permisjon med det første barnet i 91 og nesten 6 måneder med andre barn i 92. Dette var også før fedrekvoten var innført.

Fredrik er 54 år, gift og har tre barn i alderen 15, 19 og 22 år. Han har en lederstilling i kommunen. Han tok ut 14-dagers pappapermisjon med de to eldste. Tok ut 4 uker fedrekvote med yngste barn.

Knut er 54 år, gift og har fire barn i alderen 13, 21, 25 og 26 år. Han har en lederstilling i privat sektor. Han tok ut vanlig pappapermisjon da de tre eldste barna ble født og 4 uker fedrekvote med yngste barn.

Etter 8 intervjuer nådde jeg et ”metningspunkt” i den forstand at utvalget mitt kunne betraktes som tilstrekkelig stort. Jeg hadde et variert utvalg når det gjaldt alder på informanter og alder på barna deres. Selv om flere informanter kunne ha gitt ytterligere forståelse av tema

jeg studerte, var det mange nok til at problemstillingen kunne diskuteres (Thagaard, 2009: 59). I forhold til kvalitative forskningsprosjekt er det ikke antall informanter det kommer an på, men hva dette utvalget kan si noe om. En kvalitativ innfallsvinkel der man bruker intervju som metode gir mulighet for å arbeide empirinært (Christensen, 1998). Man kan dermed få innsyn i en verden som man ikke hadde fått tilgang til gjennom et spørreskjema for eksempel. Ved å benytte seg av kvalitativ metode får man en dypere mening og forståelse av det som studeres (Silverman, 2006). Den kvalitative metodens fordel er at den kan gripe variasjonen og flertydigheten i menneskers erfaringer som det ikke er like lett å fange gjennom bruk av kvantitativ metode. Endringer i holdninger knyttet til sosiale fenomen kan fortelle om en bevegelse av større eller mindre betydning i samfunnet (Knudsen og Wærness, 1999). Det kan derfor tenkes at jeg gjennom mitt forskningsprosjekt vil kunne si noe om hvilke holdninger som finnes i samfunnet. Dette vil selvfølgelig være i forhold til en mindre bevegelse.

Kvalitativ metode blir noen ganger beskyldt for å være anekdotisk ved at man bruker personers fortellinger om eget liv som datamateriale (Silverman, 2006). Denne empirinærheten kan nok ha positive og negative sider. Jeg får gjennom bruk av 8 informanter god kjennskap til deres livserfaringer, men jeg har ikke et større sammenligningsgrunnlag. Informantene forteller om livene sine på en retrospektiv måte, samtidig som de reflekterer over den nåværende situasjonen. Den narrative strukturen som finnes i biografiske fortellinger henger sammen med større kulturelle og strukturelle forhold (Nilsen, 1996). Man kan derfor gjennom bruk av livshistoriene til informantene si noe om samfunnet som er rundt dem i tillegg til deres individuelle liv. Det må uansett tas hensyn til at det er ikke nødvendigvis slik at det informantene forteller om som har skjedd for lenge siden er sånn som det faktisk var. Fortellingene deres preges av den posisjonen de står i her og nå (Nilsen, 1996). Man må derfor ikke ta for gitt at alt informantene sier er sånn som det faktisk skjedde. Når dette er sagt er det fedrenes egne erfaringer og holdninger jeg er ute etter å finne ut mer om. Noen ganger blir validiteten gjort til tvil i kvalitative studier fordi man ikke har sett på motsatte tilfeller som man kanskje gjør i større kvantitative analyser. Det som kommer frem i intervjuene er ikke nødvendigvis sant, siden det kan være at informantene forteller meg det de tror jeg vil høre (Silverman, 2006). Det er likevel sånn at den kunnskapen som kommer frem i intervjuet ikke er mindre sann eller ekte enn om jeg hadde observert den faktiske atferden til informantene (Gubrium og Holstein, 2003, Kvale og Brinkmann, 2009).

Mine informanter kan altså si noe om hvilke holdninger og erfaringer menn med høy utdanning har i forhold til det å være fedre. Kan jeg si noe om holdninger til å være far generelt i samfunnet? Mitt utvalg kan ikke si noe om hva andre menn måtte mene om å være fedre. Utvalget i mitt prosjekt er ikke tallmessig representativt, og det er dermed ikke interessant å drøfte generaliserbarhet ut fra et statistisk mål (Flyvbjerg, 2004, Kvale og Brinkmann, 2009). Utvalget mitt kan sies å være litt preget av mitt eget nettverk. Fem av informantene kom jeg i kontakt med gjennom bekjente. Det betyr at mitt utvalg bærer preg av at bekjente har ”valgt ut” hvem som kunne tenkes å være passende til min studie. Dette kan være en fordel ved at jeg har fått informanter som passer godt i forhold til det jeg vil skrive om. Det kan være en ulempe ved at jeg ikke har valgt ut helt tilfeldige informanter. Alle mine informanter har til felles at de er godt gift og har mange barn. De kan derfor sies å være over gjennomsnittet stabile (bare en av informantene hadde vært gift en gang før). Dette er en fordel ved at jeg får innsyn i refleksjonene til fedre som har en stabil familiesituasjon. Dette kan være en ulempe ved at jeg ikke får innsyn i mer differensierte former for familieliv som har blitt mer vanlig i dagens samfunn.

Gjennomføring av intervjuene

Når jeg fikk positive svar med hensyn til deltakelse sa jeg til informantene at jeg kunne møte dem der det passet best for dem og at jeg gjerne kunne komme på arbeidsplassen.

Tidspunktet fikk de bestemme. Jeg sa fra om at det var fint om vi fant en litt stille plass å gjennomføre intervjuene siden jeg skulle bruke båndopptaker. Det at jeg var fleksibel på tidspunkt og sted gjorde kanskje at det ble lettere å si ja til å bli med. Jeg hadde seks intervjuer på arbeidsplassen og to hjemme hos informantene. De informantene som møtte meg på arbeidsplassen gjorde det fordi det passet best for dem. En fortalte at nå når han hadde barn som hadde flyttet ut var det lettere for han å være med på ting som dette etter arbeidstiden. De to som ville at jeg skulle møte dem hjemme på kveldstid hadde begge barn i 10-årsalderen som da betydde at de kunne bli intervjuet etter at barna hadde lagt seg eller var på en fritidsaktivitet. Dette hadde ikke noen særlig betydning for kvaliteten på intervjuene. Vi fikk bruke den tiden jeg følte var nødvendig i alle intervjuene. Jeg fikk mer innsyn i hvordan informantene var som familiemenn når jeg intervjuet dem hjemme. Hos de jeg var hjemme med fikk jeg hilse på ektefellene og noen av barna. De informantene jeg intervjuet på jobben deres ga meg et innblikk i deres arbeidssituasjon.

Jeg spurte alle informantene om de hadde fått informasjonsskrivet jeg sendte og spurte om de hadde lest dette før vi startet intervjuet. Jeg refererte da til det som stod der og fortalte litt om gangen i masteroppgaven min og spurte om det var noe de lurte på. Det var forskjell i hvor mye de visste på forhånd ettersom noen var kjent med masteroppgaveskriving og intervjuer mens andre var det ikke. Jeg fortalte i denne innledningssamtalen også at jeg ville forsøke å få intervjuet til å bli et livsløpsintervju der de fortalte om erfaringene og holdningene fra de fikk barn og frem til i dag.

Intervjuguiden min laget jeg på sommeren etter at jeg hadde fått godkjent prosjektbeskrivelsen (se vedlegg 2). Jeg utformet den tematisk etter hva jeg ønsket å finne ut mer om. Intervjuguiden min var semistrukturert, det vil si at det var ikke gitt på forhånd hva vi eksakt ville gå gjennom, men hvilke tema vi ville gå inn på. Dette hadde jeg satt opp kronologisk fordi jeg ville at intervjuene skulle ta for seg livsløpet til informantene. Jeg hadde stikkord som jeg forholdt meg til, og kom også med ulike oppfølgingsspørsmål i forhold til hva informanten valgte å fokusere på. Temaene fulgte en livsløpskronologi, jeg startet med å spørre om de kunne fortelle om forventningene før de fikk sitt første barn. Deretter spurte jeg hvordan det var i småbarnstiden, om de tok ut permisjon, følte tidspress, hvordan det var når barna begynte i barnehage og skole. Jeg spurte videre om det var noe de synes hadde vært vanskelig og hva som hadde vært kjekt. Informantene snakket om sin egen oppvekst og om de hadde noen bevisste tanker rundt sin egen rolle som far. De snakket om hvordan arbeidet deres hadde påvirket tiden de brukte på familien, de snakket også litt om kona deres sin arbeidstilknytning. Til slutt spurte jeg dem hva de tenkte om forventningene som er til fedre i dagens samfunn, og det politiske fokuset på farsnærver med barn gjennom fedrekvoten. Når vi hadde snakket om alle spørsmålene, spurte jeg informanten om de hadde noe å tilføye eller om det var noe de hadde tenkt på som jeg ikke hadde spurt om. Jeg startet båndopptakeren før jeg startet intervjuet og skrudde den av når de var ferdig å snakke. I to tilfeller skrudde jeg på båndopptakeren igjen fordi jeg kom på mer å spørre om eller de hadde mer de ville si. Jeg brukte den bærbare datamaskinen min som båndopptaker og tenkte på forhånd at den kunne virke distraherende fordi den er såpass stor og noen kan kanskje synes at det er ekkelt å være på bånd når det er så synlig. Det virket uansett ikke som noen reagerte spesielt på det, de samtykket alle til å bli tatt opp på bånd før jeg startet intervjuet. Jeg fortalte at båndopptakene kom til å bli slettet når jeg var ferdig med oppgaven min, og at jeg kom til å sensurere navn og lignende sensitiv informasjon når jeg transkriberte. Jeg synes at

båndopptakingen fungerte veldig fint og opptakene ble også veldig bra, noe som gjorde transkriberingen til en grei jobb.

Jeg la vekt på å formidle til informantene at det var deres holdninger jeg var interessert i og at de skulle snakke utfra sine egne erfaringer og hva de så på som viktig i forhold til barna sine. Dette gjorde at alle informantene hadde noe de kunne fortelle. Selv om ikke alle var like forberedt og hadde satt seg så veldig inn i mitt prosjekt på forhånd, var det ikke vanskelig for dem å fortelle om seg selv og om barna sine. Jeg forsøkte også å ikke være for pågående med oppfølgingsspørsmål sånn at de kunne få tid til å tenke seg om og resonnerer seg frem til hva de hadde lyst å si. Det at jeg har lest en del om farsforskning på forhånd og for eksempel visste en del om hvordan fedrekvoteordningen fungerer, tror jeg nok bidro til at det virket som at jeg hadde peiling på hva jeg snakket om på akkurat dette området. Samtidig la jeg vekt på at det var deres erfaringer og meninger om temaet jeg var interessert i. Jeg var oppriktig interessert i hva de mente og tror jeg klarte å få det til å skinne gjennom i intervjuene. Jeg vil si mer om utfordringer i forhold til min relasjon med informantene i delen under.

Intervjuene varte i gjennomsnitt 1 time. Etter å ha transkribert intervjuene mine hadde jeg et datamateriale på 151 sider.

Utfordringer i intervjusituasjonen

Å intervju informant var noe som jeg etter hvert synes var en veldig spennende og kjekk oppgave. Jeg var nervøs før de to første intervjuene, og etter å ha hørt igjennom dem la jeg merke til at det var ting jeg kunne ha gått mer inn på som jeg kanskje ikke gjorde. Det var særlig oppfølgingsspørsmål jeg tenkte at jeg kunne bli flinkere på. I tillegg til å gjerne la informantene fortelle mer før vi gikk over på neste tema. Dette var fordi jeg ville få frem mer om de ulike fasene i livet som fedre, fra småbarnsfar frem til i dag når noen av dem hadde barn som var flyttet ut. Dette reflekterte jeg over før jeg gjennomførte det tredje intervjuet og tok også med noen flere undermoment i intervjuguiden min (disse er med i intervjuguiden vedlegg 2), sånn at jeg hadde disse til støtte under samtalene. Jeg følte at intervjuingen var noe jeg ble bedre til etter hvert som jeg ble mer vant til situasjonen. Det følte også lettere når jeg ble mer trygg med intervjuguiden min, og klarte å løsrive meg mer fra den og stille flere oppfølgingsspørsmål. Jeg oppfattet det uansett slik at alle intervjuene mine har et innhold som jeg kan bruke. Ettersom jeg var på utkikk etter å finne ut om informantenes holdninger

og erfaringer måtte jeg se litt an på hva de valgte å fokusere på i intervjuene. Jeg synes noen ganger at det var en utfordring med livsløpsintervju siden det var en lang tidsperiode vi skulle prøve å dekke i intervjuet. Det var ikke alltid like lett for informantene å fortelle om hva de tenkte for 20 år siden. Jeg syntes uansett at de kom med ganske utfyllende fortellinger, og det var særlig spesielle opplevelser de husket godt. En av informantene fortalte om at et av barna hans hadde blitt mobbet og det gjorde særlig inntrykk på ham. En annen fortalte om at datteren hadde ringt hjem for noen år siden og fortalt at hun hadde hoppet i strikk, det var noe han husket godt.

Jeg tenkte på forhånd at det kanskje ville bli litt spesielt å intervju disse mennene som var en god del eldre enn meg, siden jeg var en ung kvinne som ikke hadde særlig erfaring med barn selv. Men jeg syntes dette gikk fint og jeg følte heller ikke at de snakket til meg på en annen måte fordi jeg var kvinne og ikke hadde barn selv. Samtidig er dette noe det er vanskelig å være helt sikker på. Det kan ha hatt sine fordeler at jeg var kvinne og uten barn, siden de da måtte fortelle meg mer, siden jeg ikke kunne relatere meg til hva de erfarte og mente. Det at jeg var litt nervøs første gangene og relativt uerfaren tenker jeg også kan ha gjort at de følte seg trygge. Jeg fremstod ikke som en forsker som hevet meg over dem og skulle granske livene deres. Det ble mer en avslappet situasjon der de fortalte meg om dagligdagse ting. Det at jeg la vekt på å introdusere prosjektet klart og tydelig var også med på å forsterke tilliten til meg og mitt prosjekt. Fem av mine informanter kom jeg i kontakt med gjennom bekjente som nok også var med på å forsterke denne tilliten. Jeg forsøkte gjennom intervjuprosessen i mest mulig grad å ikke avbryte når de snakket, men kom med samtykkende og forstående nikk og smil for å vise at jeg var interessert i det de sa. Jeg følte ikke at noen av dem holdt tilbake noe, og jeg tror ikke at noen av spørsmålene mine heller fremstod som veldig sensitive. Her kan jeg imidlertid ikke vite helt hvordan informantene oppfattet dette. Jeg synes det var fascinerende hvordan de fortalte meg veldig personlige ting fra sitt eget privatliv. Dette var ting som jeg ikke tok for gitt at de fortalte meg. Man må uansett være varsom når man snakker om folks privatliv. Mer om dette vil jeg si under i delen om etiske refleksjoner.

For at intervjusituasjonen skulle fungere så godt som mulig var det viktig at informantene hadde fått nok informasjon og at de skjønnte at prosjektet var troverdig og at det de sa bare skulle brukes i min masteroppgave. Det er også viktig å få til en grei kjemi med informantene. Dette følte jeg gikk greit. I noen situasjoner spurte de opp igjen eller sa at de ikke skjønnte helt hva jeg spurte om. Men dette følte jeg ikke ble et stort problem i

intervjusituasjonen. Jeg var hele tiden tilstede og hang med i hva de snakket om. Dersom de datt ut av sitt resonnement eller ikke forstod spørsmålet spurte jeg på nytt og forsøkte gjerne å formulere meg litt annerledes. Jeg prøvde å finne et balansepunkt der informantene forstod hva jeg spurte om og hvor jeg ville, men samtidig følte at han kunne svare på den måten han ønsket. Jeg opplevde i noen tilfeller at informantene i utgangspunktet sa at de ikke hadde tenkt noe på sin egen rolle som fedre. De fortalte at dette var noe de så på som naturlig, og ikke hadde tenkt over bevisst. Dette så jeg på som et funn i seg selv og at det kanskje ikke var så lett for dem å fortelle om seg selv som fedre kan komme av at det å reflektere over eget liv ikke er noe man gjør så ofte. Intervjuer representerer ikke en vanlig samhandlingssituasjon, dataene som fremkommer må derfor fortolkes ut fra den sosiale situasjonen de er konstruert innenfor (Syltevik, 2000). Samtidig var det forholdsvis lett å få informantene til å fortelle om sitt forhold til barna sine, siden dette var en relasjon de hadde hatt over en lang periode og som lenge hadde vært en del av deres identitet.

Analyseprosessen

Etter at jeg var ferdig med alle intervjuene startet jeg med transkriberingen. Jeg endte til slutt opp med 151 sider som skulle analyseres. Det er da lett å gå seg "vill" og tenke at man har for mye datamateriale (Kvale og Brinkmann, 2009). Jeg hadde noen tanker underveis i transkriberingen og prøvde å reflektere litt over analysen mens jeg skrev. Det å jobbe kvalitativt er en sirkulær, mer enn en lineær, prosess (Christensen, 1998, Kvale og Brinkmann, 2009). Analysen starter gjerne under intervjuet, og under planleggingsfasen av en slik studie (Kvale og Brinkmann, 2009). Etter transkriberingen var ferdig lagde jeg sammendrag av alle intervjuene på ca. 1 side hver. Jeg fikk da mer oversikt over ulikhetene og likhetene i intervjuene, og kunne starte å tematisere datamaterialet. Jeg startet med å finne ut av hvilke tema jeg ville gå mer inn på og hva som vil danne utgangspunktet for analysen. Temaene jeg ville gå mer inn på var i første omgang informantenes farspraksis med fokus på omsorg. Det neste tema jeg ville ta for meg var hvordan informantene snakket om samspillet mellom arbeidsliv og familieliv. Det siste tema som dannet tema for analysen var holdninger til det politiske fokuset på fedre generelt og mer spesielt hvilken betydning informantene mente at fedrekvoten hadde for deres farskap. Etersom jeg hadde valgt disse hovedtemaene begynte jeg å sammenligne de ulike informantene med hverandre. Jeg laget blant annet overskrifter der jeg skrev inn de ulike kategoriene jeg hadde bestemt meg for og sammenlignet informantene opp mot hverandre. Det jeg spesielt var opptatt av var å se på om de to gruppene av fedre (fedre til barn i 10-årsalderen og 20-årsalderen) var forskjellig fra

hverandre med hensyn til omsorg og farspraksis. Det teoretiske perspektivet som jeg introduserte i kapittel 2 utviklet seg gradvis. Jeg tok utgangspunkt i Brandth og Kvandes (1998) forklaring av maskulin omsorg og Dermotts (2008) beskrivelse av ”intimate fatherhood”. Dette var teorier jeg hadde tenkt på før jeg startet analyseprosessen. Jeg var ikke fastslått på hvilke teorier jeg skulle bruke før jeg startet med analysen og jeg hadde også en veldig vid og åpen problemstilling. Ulike teorier og mer spissede problemstillinger ble formet etterhvert som jeg gikk til på analysen. Det å tilnærme seg et fenomen på en slik måte kalles for teoriåpenhet (Christensen, 1998).

Jeg fant etter hvert ut at jeg ville bruke Morgan (1992) sine begreper om ”fatherhood” og ”fathering” som teoretisk rammeverk for oppgaven. I tillegg ville jeg bruke Connell (1995) sitt begrep om ”den hegemoniske maskuliniteten”. Dette gjorde at jeg kunne analysere det informantene fortalte og knytte det opp mot en større teoretisk kontekst. Hochschild (1989) sine begrep kjønnsideologi og kjønnsstrategi er begreper som jeg brukte for å lage analytiske kategorier. Kjønnsideologiene blir brukt i alle analysekapitlene. Andre måter jeg tilnærmet meg analysen på var å plukke opp begreper som informantene brukte selv som når de for eksempel snakket om balanse mellom arbeidsliv og familieliv i kapittel 5. Det ble da dannet en kategori utfra informantens egne utsagn og ikke fra en teori jeg hadde på forhånd. Å sammenligne de 8 informantene med hverandre var et spennende og interessant arbeid. I begynnelsen forsøkte jeg å få med alle informantene i hver kategori, men etter hvert i analyseprosessen begynte jeg å legge mer merke til unntak og likheter. Jeg så også etter hvert datamaterialet mer i sin helhet istedenfor hver informant for seg selv.

Vurdering av gyldighet og troverdighet

Når mine informanter forteller om manns- og farsrollen påvirkes de av forestillinger og normer i samfunnet. En av mine informanter sa før intervjuet startet at en av grunnene til at han ble med i min undersøkelse var at han ikke kunne relatere seg til den forskningen som fantes om fedre nå. Han sa selv at hans meninger om menn og likestilling kanskje kunne fremstå som politiske ukorrekte. Han mente for eksempel at hvis man hadde spurt majoriteten av fedre om de ønsket å være hjemme (i permisjon) hadde flesteparten sagt nei. Dette var derimot ikke andre av informantene enig med ham i (se kapittel 6). En mente at menn hadde en like stor betydning som omsorgsperson for små barn som mor. En mente at det ikke spilte noen rolle hvem som var sammen med barnet, bare det var noen der. Flere av dem la derimot vekt på at familien burde få bestemme selv hvem som skulle være hjemme med et lite barn.

Dette viser at mine intervjuer bidro til å få frem ulike oppfatninger og at de turte å si ulike ting til meg. Kvalitativ forskning blir påvirket av bakenforliggende faktorer som normer i samfunnet, og hva informanten ser på som akseptabelt å si. På den andre siden kan man argumentere for at de informantene som har sagt ja til å bli med gjør det fordi de har en mening de vil formidle, de er gifte, etablerte og har mange barn. Det kan hevdes at det ved å bruke 8 informanter er vanskelig å si noe om fedres generelle holdninger i samfunnet. Men mine informanter kan si noe ut fra sine erfaringer om tiden vi lever i innenfor sin gruppe. De forteller alle om en oppvekst som var annerledes vedrørende kjønnsmønstre og likestilling i forhold til den vi finner i dagens samfunn. De vil alle fremstå som ”nærværende fedre” og relaterer seg til dette. Men de har også ulik oppfatning om hva dette innebærer. Dette kan knyttes til annen forskning om disse spørsmål (jamfør kapittel 1) og slike sammenhenger kan da styrke min studies gyldighet.

Etiske refleksjoner

I et prosjekt som dette er det etiske retningslinjer man må forholde seg til. Forskningsprosjekt som dette har meldeplikt og skal meldes til NSD. Jeg sendte inn søknad der jeg la ved informasjonsskriv og intervjuguide. Prosjektet mitt ble godkjent 09.08.2012.

Temaet for min oppgave er å finne ut av hvordan det oppleves å være far. Dette er en vanlig livserfaring for mange menn, det må uansett også i dette prosjektet tas etiske hensyn. Selv om farskap er noe som de jeg intervjuet kunne snakke lett om fordi det er noe de forholder seg til hver dag, handler dette om privatlivet deres. Det var derfor viktig at jeg som forsker opptrådte profesjonelt og skapte et tillitsforhold til informantene (Silverman, 2006). I samtalene med de som visste hvem jeg var fra før av, eller kjente noen som kjente meg, oppstod kanskje tilliten lettere. To av dem som ikke visste hvem jeg var fra før og som hadde fått mail med invitasjon til intervju, sa at de følte en slags plikt til å bli med siden de visste hvor vanskelig det kunne være å få tak i informanter. En jeg intervjuet hadde selv vært student ved universitetet tidligere og følte derfor at han burde være med. Disse informantene følte kanskje at de kunne relatere seg til meg og prosjektet lettere enn de øvrige. Det er ofte lettere å rekruttere blant de høyt utdannede ifølge Thagaard (2009). De som er vanligst å få kontakt med i en rekrutteringsprosess er som regel de samarbeidsvillige, velutdannede og de med store sosiale nettverk ifølge Andrews og Vassenden (2007). Det er disse gruppene som vanligvis deltar i studier som handler om enkeltpersoners erfaringer og holdninger som i min studie.

I informasjonsskrivet stod det at prosjektet var meldt til NSD. Jeg opplyste videre om før intervjuene startet at navnene deres ville bli anonymisert, og at jeg selv ville stå for transkriberingen. Jeg sa at de ikke ville bli gjenkjent i den ferdige oppgaven, men at jeg kunne sende dem en internettlink med oppgaven når jeg var ferdig dersom de ville se resultatet. Alle var interessert i det. Jeg har derfor beholdt e-postadressene til alle mine informanter, men ikke slik at dette kan kobles til intervjuene. Mine informanters navn er fiktive og jeg har heller ikke oppgitt hvem av mine informanter som er fra Bergen og hvem som er fra Ålesund, nettopp av hensyn til anonymisering. Forskning bør gjennomføres på en varsom måte, man skal behandle informasjonen man får med respekt. Samtidig er det viktig at forskeren får gjøre det som er meningen med prosjektet, og at det blir gjennomført på en korrekt måte. Å jobbe kvalitativt er et ”håndverk” som må gjennomføres riktig (Kvale og Brinkmann, 2009). Jeg mener at jeg har fulgt prinsippene som gjelder for god, kvalitativ forskning. Når dette er sagt skal ikke min studie fremstilles alene i masteroppgaven min. Jeg vil diskutere og sammenligne mine funn opp mot annen forskning og teori som finnes på feltet, som dermed setter mitt prosjekt inn i et større forskningsfellesskap.

Avslutning

I dette kapittelet har jeg vist hvilke metodiske valg jeg har tatt gjennom forskningsprosessen. Jeg har gått gjennom ulike trinn, men hele tiden reflektert over det jeg har holdt på med, og det empiriske og analytiske arbeidet er resultat av et grundig utvekslingsforhold mellom teori og metode.

Kapittel 4: Informantenes farspraksis, omsorg og kjønnsideologi

Innledning

I dette kapittelet skal jeg ta for meg informantenes farspraksis, omsorg og kjønnsideologi. Jeg vil undersøke hva fedrene gjør sammen med barna sine, nærmere bestemt vil jeg se på den delen av det de gjør som handler om omsorg og samvær med barn. Hva fedrene gjør sammen med barna sine er noe de utformer selv, men det må også ses i forhold til samfunnet som de er fedre i. Familiepraksis er ifølge David Morgan (1996) utformet av enkeltindivider innen rammen av institusjonelle forhold som for eksempel den offentlige politikken. I dette kapittelet vil fokuset være på informantens fortellinger om hva de gjør sammen med barna sine. Denne diskusjonen knytter seg til Brandth og Kvandes (1998) ”maskuline omsorg” og ”intimate fatherhood” av Dermott (2008). Jeg vil også gå inn på om det de gjør sammen med barna beskrives som annerledes fra det de forteller at ektefellene deres gjør. Dette vil jeg knytte opp mot Hochschilds (1989) begreper kjønnsstrategi og kjønnsideologi. Jeg vil gjennom kapittelet ha fokus på å sammenligne fedrene som har barn i 10-årsalderen med de som har barn i 20-årsalderen.

Problemstillingene som skal tas opp i dette kapittelet er: *Hva gjør informantene sammen med barna sine? Hvordan snakker informantene om omsorg for barna sine? Hvilken kjønnsideologi tilhører de ulike informantene?*

Det er stor aldersforskjell mellom eldste og yngste barn, derfor er det noen av fedrene som ikke har barn som bor hjemme lenger (se presentasjon av informanter i kapittel 3). Dette har betydning for hvordan intervjuene ble. Fedrene med eldst barn snakker om farspraksisen sin da barna var små, men også i dag. Fedrene med de yngste barna snakker om hva de gjør med små barn her og nå. Jeg tenkte på forhånd at det ville være sånn at de med barn i 10-årsalderen var sammen med barna på en annen måte enn de med barn i 20-årsalderen. Jeg tenkte også at det kunne være at fedrene snakket om sitt forhold til barna som maskulint, og kanskje med utgangspunkt i maskuline utendørsaktiviteter. Jeg fant ut at informantene sin omsorg og forhold til barna inneholdt mye mer. Menns omsorg for barn kan ha flere betydninger enn maskulin omsorg slik Brandth og Kvande (1998) presenterer den. Det var likevel noen informanter som snakket om aktiviteter og et vennskapsforhold med barna sine som kunne ligne på dette, det var gjerne knyttet til at de hadde sønner. Omsorg og farspraksis

er begreper som jeg gjerne bruker om hverandre i dette kapittelet. Når fedre snakker om omsorg er det gjerne knyttet til å gjøre noe med barna, men det kan også handle om å bare være tilstede. Vi vil se at informantene også snakker om omsorg som oppdragelse. Uansett hvilken forskningsmetode man bruker, er det vanskelig å få et fullstendig bilde av tiden som går med til omsorgsarbeid ifølge Kitterød (2012). Ifølge Brannen og Nilsen (2006) er omsorg et begrep som har forskjellige meninger avhengig av tiden man lever i. Omsorg har gjerne blitt sett på som motsetningen til maskulinitet. Jeg tror at vi i dag kan snakke om en mer utvidet forståelse av menn sitt omsorgsforhold til barn som også inkluderer elementer som tidligere har blitt sett på som feminine. Jeg starter først med de informantene som la vekt på at de *gjorde* ting sammen med barna sine. Det var derimot forskjell i hvor deltakende fedrene var i aktivitetene selv.

Informantenes aktiviteter med barna

Flere studier har vist til at mødre bruker mye tid på fysisk omsorg, mens fedre bruker mer tid på å leke med barna (Brandth og Kvande, 1998, Lewis, 2000, Craig, 2006). ”Maskulin omsorg” handler for eksempel om at det å være aktiv utendørs er spesielt for fedres farspraksis (Brandth og Kvande, 1998). Dette var ikke noe som var gjennomgående hos mine informanternes fortelling av deres omsorg for sine barn. Det var heller ikke noe jeg fant som særlig fremstående hos en av de to gruppene av informanter. Men det var for eksempel to av fedrene med barna i 10-årsalderen som hadde vært fotballtrener for sønnene sine. Audun fortalte:

”Yngste mann så kan jeg av og til være med å leke litt hvis jeg er veldig, hva skal jeg si? Godt [ler] overskudd (...) Ja, så det kan være å spille spill, det kan være å lese sammen. (...) Så er jeg jo trener for han eldste blant annet da i fotball. Også kan vi dra på fisketur og den type ting”.

Det å være fotballtrener for sønnene sine, i den grad det er utendørsaktivitet kan kanskje sies å være en form for maskulin omsorg, siden man da er delaktig i en aktivitet sammen med barnet. Videre fortalte Audun om at han fisket sammen med sønnen sin som da kan kalles for utendørsaktivitet og maskulint slik som Brandth og Kvande (1998) beskriver det. Dette med å gjøre utendørsaktiviteter sammen med barna var ikke noe de med barn i 10-årsalderen gjorde mer enn de med barn i 20-årsalderen. Jeg kunne derimot finne et fellestrekk ved disse informantene og det var at når de snakket om ”maskuline” aktiviteter var det i forhold til at de hadde sønner. LaRossa (2005) bruker eksempelet med en far som kaster baseball med

sønnen sin i bakgården, som er et symbol i USA på hvordan far og sønn knytter bånd med hverandre. På samme måte fortalte fedrene i studien til Dermott (2008) at de brukte å spille ballspill med sønnene sine, og at de ofte hadde felles interesser som jogging (jamfør kapittel 1). Det å ha en felles interesse for sport eller musikk var i tillegg noe to av mine informanter fra hver gruppe av fedre snakket om. Magne, med barn i 10-årsalderen fortalte at han og sønnen brukte å trene sammen og konkurrerte med hverandre. Han sa følgende:

”Men det er liksom på vinterarenaen, det er da vi liksom møtes sammen, gjør noe kjekt sammen. Jeg og han sønnen min, vi konkurrerer lite granne sammen [deltar i et løp], prøver å utfordre hverandre lite granne”.

Også Fredrik som hadde barn i 20-årsalderen fortalte hvordan han hadde felles interesser med sine sønner. Han sa følgende:

Jeg, jeg har et sterkt forhold til musikk, det å, har drevet å musisert med dem, gjort ting sant. Det synes jeg er grådig gøy. Jeg er også glad i idrett og friluftsliv altså det å lære gutter å sykle og det å lære å gå på ski og i alle mulige former, langrenn og alpint og. Og sånne ting som det der, jeg har kost meg med det. Ehm, ja det er først og fremst knyttet opp til det å gjøre ting sammen med dem”.

Fredrik og Magne hadde til felles at de fortalte at de hadde like fritidsinteresser med sine sønner. Dette kan sammenlignes med vennskapsforholdet som Brandth og Kvande (1998) beskriver utfra begrepet ”maskulin omsorg”. Vi ser at hos mine informanter er dette spesielt knyttet til å være far til gutter. Det kan være tilfeldig, men en interessant problemstilling å utforske videre. Det kan uansett være vanskelig å si hva som er maskulin omsorg. Men med mitt utgangspunkt i Brandth og Kvande ser det ut til å handle om å gjøre utendørsaktiviteter og å ha et vennskapsforhold med barna.

Det var også andre informanter som snakket om sitt forhold med barna som preget av aktiviteter. Det var da snakk om barnas fritidsaktiviteter og at fedrene kjørte og hentet dem i forhold til disse. Dette er ikke noe jeg tenker kan klassifiseres som maskulin omsorg selv om det har med aktiviteter å gjøre fordi det ikke beskrives som et vennskapsforhold med barna. Men dette kan også betraktes som omsorg og noe informantene ”gjorde” sammen med barna for å hjelpe dem til å delta i aktiviteter. Dette med å kjøre og hente i forhold til fritidsaktiviteter var særlig noe som preget farspraksisen til informantene med barn i 10-årsalderen. Barn som vokser opp i dagens samfunn har en hverdag med organiserte fritidsaktiviteter (Dermott, 2008) og det kan da tenkes å påvirke foreldrene. Alle fedrene med

barn i 10-årsalderen fortalte at barna deres var med på flere fritidsaktiviteter som fotball, kor, speider, skating, cheerleading osv. Kjøring til og fra disse aktivitetene var altså noe som var tidkrevende og ble også beskrevet som slitsomt. En av fedrene Ørjan sa for eksempel:

”Men jeg må jo bare innrømme av og til når lekser er gjort og fotballtrening og ”cheerleading” så er det ikke mer piff igjen på meg” [ler].

Disse fedrene har jobber som krever mye av dem og når de da etter jobb er sammen med barna går det gjerne ut på å kjøre til og fra sosiale aktiviteter og det er også krevende. At fedrene med barn i 10-årsalderen trakk fram at de kjørte og hentet barna sine kan være fordi barna er i en alder der dette er dominerende. Andre studier har imidlertid også fokusert på at fedres tid med barn i tidlig skolealder ofte henger sammen med fritidsaktiviteter, henting og bringing. Ifølge Dermott (2008:47) som studerte fedre sitt forhold til barn, var det sånn at det i tidlig skolealder gikk med mye tid til transport til og fra aktiviteter (jamfør kapittel 2). Vi kan derfor si at å være involvert i fritidsaktiviteter hører til praksisen til de som har barn i 10-årsalderen. Å faktisk gjøre en aktivitet sammen, eller dele en interesse var noe som var fremtredende for både de med barn i 10-årsalderen og de med barn i 20-årsalderen. Jeg kan derfor ikke konkludere med at det er store forskjeller i hvordan de to gruppene av informanter er sammen med sine barn. Det kan likevel tenkes at forholdet til barna endrer seg ettersom barna blir eldre og ikke lenger har det like hektisk i forhold til fritidsaktiviteter. For å finne ut mer om dette skal jeg i neste del av kapittelet ta for meg hvordan informantene med barn i 20-årsalderen snakker om sitt forhold til sine barn.

Å være tilstede

Etter hvert som man får eldre barn, kan det tenkes at farspraksisen endrer seg (jamfør Plantin, 2007 og Dermott, 2008). Flere av fedrene med barn i 20-årsalderen refererte til det som å være tilstede som det viktigste. Hva de mente med å være tilstede var derimot forskjellig (jamfør Dermott, 2008, kapittel 2).

Truls hadde tre barn i 20-årsalderen som var flyttet ut, disse så han ikke ofte, men han fortalte at han var opptatt av at de skulle ha det bra. Om forholdet han hadde med sine barn sa han følgende: *”Ja, i dag så snakker jeg jo med de og kjefter litt på de og gir de litt klem av og til og [ler]. Så det er jo mest sånn telefonkontakt da. Og de ringer til meg og spør om faktiske og praktiske ting også videre”.*

Når han traff barna sine, var han altså emosjonelt tilstede ved at han ga dem klem og lignende. Når de var borte fra hverandre var det derimot de som ringte mest til han, men han understreket at han var tilstede dersom det skulle være noe. Andre informanter med barn i 20-årsalderen snakket også om en tilstedeværelse som var slik at de var der dersom det skulle være noe. Knut fortalte: *”Men akkurat det å være, om de skulle trenge det og om de skulle ha behov for det, det å være der når de trenger det. Det er kanskje det viktigste.”*

For noen informanter var det snakk om å være tilstedeværende på en slik mer passiv måte, mens andre informanter beskrev seg selv som mer pågående tilstede. Rune snakket om en mer aktiv tilstedeværelse, der han sa at han tilbragte mye tid med å bare prate med barna sine. Han fortalte følgende om sitt forhold til sine barn: *”Nå de siste to-tre årene i alle fall så har vi hatt veldig mye tid på en måte hvor vi ikke har gjort noe, men bare vært sammen og pratet og diskutert og sånn”.*

Vi ser derfor at mennene med barn i 20-årsalderen i større grad beskriver sitt forhold til sine barn som roligere, men også mer preget av å prate sammen. En mulig forklaring på dette er at barna deres har blitt eldre og ikke trenger den samme oppfølgingen i forhold til aktiviteter. De får dermed tid til å fokusere på å prate sammen og være sammen uten å kjøre frem og tilbake fra aktiviteter. Når dette er sagt kan det være at fedrene med barn i 10-årsalderen også prater med barna sine når de kjører dem. Dette betyr ikke at fedrene med barn i 20-årsalderen har et mindre maskulint forhold til sine barn. Hva som er maskulint er diskutabelt, og fedrene med barn i 20-årsalderen kan være tilstede på en maskulin måte ved at de for eksempel forsøker å ha et vennskapsforhold til barna sine. Dermott (2008) hevdet at man som far har muligheten til å observere barnet og at man ikke nødvendigvis trenger å gjøre så mye. Dette kan sammenlignes med det noe av mine informanter i 20-årsalderen sa; at de var der dersom det skulle være noe. Dette kan da kanskje også være en form for maskulin omsorg, at man holder seg litt i bakgrunnen. Dette er derimot ikke noe som var treffende for alle informantene i 20-årsalderen, for eksempel mente Rune at det var viktig å snakke med barna sine og være aktivt tilstede. At fedrene legger vekt på å være tilstede og å være emosjonelt tilstede (jamfør Dermott, 2008) er kanskje ikke noe som kan ses på som spesielt maskulint. Dette viser en form for følelsesmessig tilknytning til barna der de er opptatt av at barna skal ha det bra. Dette er ikke noe som sammenfaller med Brandth og Kvandes beskrivelse av maskulin omsorg siden dette ikke er bekymringsløst (jamfør kapittel 1). Det kan likevel være at mine informanter har inkludert denne formen for maskulin omsorg i sin maskuline identitet som viser en mer utvidet måte å se på menns omsorg for barn på.

Fedrene med barn i 10-årsalderen fortalte som sagt om et forhold til barna preget av å koordinere aktiviteter. De snakket samtidig om selve omsorgen for barna sine på en litt annen måte, det var for dem viktig å være tydelig, dette kan være fordi barna deres fortsatt var relativt unge. Dette tar jeg for meg i neste del.

Å være tydelig

Fedrene med barna i 10-årsalderen fortalte ikke bare om kjøring av barna sine, de snakket også om andre former for omsorg som gjerne var knyttet til oppdragelse. Disse informantene synes det var viktig å skape et trygt miljø for barna. Det var derimot forskjeller i hvilke ambisjoner de hadde i forhold til dette. Noen var opptatt av at de skulle være tydelige omsorgspersoner, mens andre tok rollen mer som det falt seg. Ørjan mente det var viktig å være konsekvent når det kom til omsorg. Han fortalte følgende:

”Jeg synes det er veldig viktig at en voksen er voksen og setter grenser slik at ungene har det trygt og vet at sånn og sånn er det da. Å skape trygghet da. Og det kan også være, det er også omsorgsperson, for det å sette rammer innenfor slik de skal ha det, det tror jeg er veldig viktig”.

Ørjans beskrivelse av egen omsorg kan sies å være basert på grensesetting og oppdragelse. Han fremstår ikke som å ha et bekymringsløst forhold til sine barn, men mener det er viktig å være tilstede på samme måte som vi så fedrene med barn i 20-årsalderen gjorde i forrige avsnitt. Audun vektla også på samme måte at han syntes det var viktig at barna skulle ha det trygt. Han fortalte:

”Det er jo noe jeg har vært opptatt av med mine unger at...ikke nødvendigvis at man skal snakke om alt til enhver tid, men at man prøver å skape et trygt miljø der man kan ta opp ting som man kjenner på, eller bekymrer seg for eller, synes det var leit eller trist eller dumt eller kjekt for den del”.

Vi ser derfor en forskjell fra Brandth og Kvande (1998) som beskriver menns ”maskuline omsorg” som preget av vennskap og få bekymringer. Fedrene bekymrer seg og er opptatt av at barna skal ha det bra. En annen informant med barn i 10-årsalderen, Magne, er også opptatt av å være tydelig. Hans tilnærming er kanskje mer forsiktig, ved at han blant annet sier at han unngår konflikt. Han sier følgende:

”Jeg føler meg litt rund i kantene, ehm...jeg liker ikke å ta konfrontasjon hvis jeg ikke trenger. Ehm....men likevel så tror jeg det at jeg...jeg tror at barna har respekt for meg, de hører etter hva jeg sier, og de gjør som jeg sier. Men jeg, jeg trenger liksom ikke å kjeft på dem for at de skal skjønne det, sant”.

Magne snakker på samme måte som Ørjan om omsorg og oppdragelse som viktig. De er opptatt av å være tydelige fedre. Ikke alle informantene med barn i 10-årsalderen var like tydelig i forhold til omsorg. Jan for eksempel fortalte følgende:

”Jeg har ikke hatt noen spesiell strategi, har ikke hatt noen ambisjoner på vegne av ungene eller, så har jeg i grunn bare prøvd å ta meg av dem som det falt seg”.

Jan er kanskje den informanten som kan sies å ha et litt bekymringsløst forhold til barna, siden han mener at han tar ting som det kommer (jamfør Brandth og Kvande, 1998). Han er mer ”laidback” og fremstod ikke som å bekymre seg unødige. Dette kan også sammenlignes med det noen av fedrene med barn i 20-årsalderen sa om at det var der om det skulle være noe. Fedrene med barn i 10-årsalderen kan derfor sies å ha ulike omsorgsstrategier, noen er mer pågående og opptatt av å være en tydelig oppdrager, mens andre holder seg mer i bakgrunnen. Dette kan sammenlignes med det fedrene med barn i 20-årsalderen sa ved at de var opptatt av å være tilstede, men det var forskjell i hvilken grad de var tilstedeværende. For å gå enda mer innpå dette med ulike strategier i forhold til omsorg vil jeg i neste del av kapitlet presentere hvordan ulike informanter sammenlignet seg med ektefellene sine og for å gjøre dette skal jeg ta utgangspunkt i Hochschild sine kjønnsideologier.

Informantenes kjønnsideologier

Ifølge Hochschild (1989) adopterer menn og kvinner ulike kjønnsideologier. De tar gjerne utgangspunkt i historier om hvordan man ikke har lyst til å være. Kjønnsideologiene er ofte basert på samfunnets rådende idealer (jamfør kapittel 2). Hochschilds kjønnsideologier som kan sies å være idealtyper, er den tradisjonelle, den likhetsorienterte og den transisjonelle. Mine informanter kan passe inn i alle disse tre ideologiene. Det er likevel flest fedre som passer inn i den transisjonelle kjønnsideologien. Jeg starter først med Jan og Truls som kan tenkes å basere seg på den tradisjonelle kjønnsideologien.

De tradisjonelle fedrene

Som nevnt i teorikapitlet (se kapittel 2) er det slik at i den tradisjonelle kjønnsideologien ønsker mannen å identifisere seg med arbeidslivet og vil at kvinnen skal identifisere seg med

hjemmearenaen. Denne kjønnsideologien skulle man kanskje ikke tro er den mest typiske i dag siden det har blitt mer vanlig med toforsørgerfamilie, der både mor og far er yrkesaktive (Ellingsæter og Leira, 2004). Det er uansett sånn at idealet som råder i samfunnet om at fedre skal ta del på lik linje med mor ikke alltid sammenfaller med den enkelte fars ideal og praksis (jamfør kapittel 2). Det kan derfor tenkes at det er menn som i dag tilhører den tradisjonelle kjønnsideologien. Av mine informanter kan Jan og Truls knyttes til denne kjønnsideologien. Jan fortalte at han ble med på intervjuet fordi han ikke kunne relatere seg til forskningen som fantes fra før om fedre. Han ville vise at det også fantes menn med meninger som han hadde. Jan mente at kvinner passet bedre til å være omsorgspersoner enn menn, og at kvinner var flinkere til å ”takle” små barn. Hans holdninger til barneomsorg kan derfor sies å tilhøre den tradisjonelle kjønnsideologien (Jeg vil si mer om holdninger til barneomsorg i kapittel 6). I forhold til par som følger tradisjonelle spor er det gjerne slik at familien vil tape mer på at mannen reduserer sitt arbeid enn om kvinnen gjør det, og partene vil være enige om å satse på mannens arbeidsliv (Jensen, 2004). I Jan sitt tilfelle var det derimot motsatt. Han er gift med en lege som jobbet mye og som ikke hadde mulighet til fleksitid på jobben. Jan jobber i det offentlige og hadde det mer fleksibelt, han hadde derfor jobbet 90% i en periode på 10 år for å kjøre barna til og fra barnehage og skole (se kapittel 5). Dette viser at han absolutt tok sin del av ”omsorgsarbeidet” for barna, selv om han kanskje ikke selv tenkte på det på den måten. Han fortalte i intervjuet:

”Men...nei det er mer det at jeg, det at jeg har brukt såpass mye tid på ungene og valgt, å for så vidt vært nødt til det fordi konen min har hatt den type stilling. (...) Men jeg tror at hvis vi gjør en snittbetragtning så tror jeg jevnt over at det er lettere for kvinner enn for menn å gå inn i...ja å gå inn i en sånn omsorgsrolle da.

Jan mente at det var mer naturlig for kvinner å være omsorgspersoner enn det var for menn. Samtidig som han sa dette sa han følgende: *”Så jeg vet ikke om det er noe, egentlig noe forskjell på meg og min kone når det gjelder å gjøre ting sammen med dem”*. Med det motsa han litt seg selv fordi han viste at det ikke var stor forskjell på han og kona. Når han snakket om at det var lettere for kvinner å være omsorgsperson siktet han uansett kanskje mest til de tidlige barneårene. At det ikke var stor forskjell på han og kona viser uansett at han også fungerte som omsorgsperson. Det at han ikke direkte ser på seg selv som omsorgsperson kan ha sammenheng med at han ser på omsorg som noe feminint og kanskje tenker på omsorg som å passe på og pleie barn selv om han ikke sa dette direkte. Det kan derfor tenkes at Jan ikke ser på seg selv som omsorgsperson fordi han tenker at dette er noe feminint (jamfør Brannen og

Nilsen, 2006). Kanskje vil han fremstå som maskulin for å veie opp for at det var han som måtte kutte ned i jobben, ikke kona. Jan sin kjønnsstrategi har vært å kutte ned på jobb for å få mer tid til barna, dette vil jeg komme tilbake til i neste kapittel som handler om forholdet mellom arbeidsliv og familieliv.

Det er også en annen informant som kan passe inn i den tradisjonelle kjønnsideologien. Truls har barn i 20-årsalderen som er flyttet ut, så de har ikke det samme omsorgsbehovet som Jan sine barn. Truls fortalte i intervjuet at det gjennomgående hadde vært kona som hadde det største ansvaret for barna. Han sa følgende: *”Altså jeg synes at vi har utfyllt hverandre veldig bra, men hun har nok hatt den viktigste rollen i forhold til, til barna rett og slett (...) Så jeg tror nok at hun føler et, kanskje et enda tettere eller et behov for å være enda tettere enn, enn hva jeg gjør. Jeg synes det er litt greit å ha dem litt på avstand så lenge jeg vet at dette er, dette går uten min, min deltakelse egentlig ja.*

Truls sine utsagn passer inn under den tradisjonelle kjønnsideologien siden han sier at kona har hatt hovedansvaret. Han var også en av informantene som hadde satset mest i arbeidslivet. Det kan derfor være at hans kjønnsstrategi var å satse mer på arbeidslivet og dermed overlate til kona å bruke mest tid på barna. I neste kapittel vil jeg si mer om hvordan jobben hans tok overhånd.

Den likhetsorienterte faren

Andre informanter snakket om seg selv som likestilt med kona i forhold til omsorg. Rune var det fremste eksempelet på dette, og kanskje den eneste informanten som kan sies å ville fremstå som faktisk likestilt med kona. Han fortalte følgende om fordelingen mellom han og kona når det kom til omsorg:

”Altså det er litt sånn at vi bidrar rimelig likt og...jeg tenker først og fremst på meg som omsorgsperson tror jeg”

Rune mente at han og kona var likestilt når det kom til omsorg og han snakket om seg selv som omsorgsperson fremfor forsørger. Dette kan sammenlignes med hvordan den likhetsorienterte kjønnsideologien beskrives der mannen ønsker å identifisere seg med samme sfære som kvinnen, han vil også at hun skal ha like mye makt som han. Rune ønsket at begge skulle identifisere seg med hjemmet og med barna. Dette var noe han hadde et bevisst forhold til. Han fortalte videre:

*”Jeg har en teori om at når vi på en måte har vært likeverdige sånn sant, så har det også ehm gjort kanskje at de har, at de på en måte har blitt oppdratt til å bli litt mer selvstendige på en måte. Det er ikke sånn at de på en måte er avhengig av en men de ser at de kan bruke begge to og...ehm...de har blitt relativt sånn selvstendig.
(...)*

Rune har hatt en baktanke med at han og kona er likestilt i forhold til omsorg og det er at barna skal bli selvstendige. For å få til dette har hans kjønnsstrategi gått ut på å ha en fleksibel jobb i det offentlige der han har mulighet til å fokusere på familien (jamfør kapittel 5). Rune beskrev seg selv som omsorgsperson og så ikke på omsorg som noe feminint. Han beskrev heller ikke sitt omsorgsforhold til barna som maskulint eller annerledes fra kona:

Neeei...altså jeg skal jo ikke si at det aldri vil oppstå noen situasjoner hvor på en måte den der biologiske tilknytningen kan ha, kan spille en rolle. Jeg skal ikke påstå altså at det aldri vil, men jeg har på en måte ikke erfart at det har vært noe forskjell der.”

Rune var som nevnt tidligere i kapittelet den av informantene med barn i 20-årsalderen som var mest opptatt av å være aktivt tilstede for sine barn. Rune sin fremstilling av egen omsorg for barna fremstår ikke som mindre maskulint selv om han er likeverdig med kona si. Kanskje er det sånn at han har inkludert elementer som tidligere har blitt sett på som feminine i sin farspraksis og omsorg for barna. Det at Rune opplevde at det ikke var forskjell mellom han og kona hadde flere forklaringer som at han for eksempel tok ut en lang permisjon med begge sine barn. Runes forhold til omsorg tror jeg er noe som må ses over en lengre periode. Noe som er interessant å se videre på er hvilken betydning permisjon har hatt for hans forhold til barna. Dette er noe jeg vil komme tilbake til i kapittel 6.

De transisjonelle fedrene

Den transisjonelle kjønnsideologien baserer seg på at mannen ønsker å identifisere seg like mye mot hjemmet og jobben. Han ønsker uansett at kvinnen skal identifisere seg mer mot hjemmet enn han selv gjør. Dette var den mest vanlige kjønnsideologien i Hochschild (1989) sitt datamateriale og det er også det mest gjennomgående funnet i mitt materiale. Magne, Audun, Ørjan, Knut og Fredrik kan sies å tilhøre denne kategorien. De skiller seg ikke like mye ut som informantene i de to andre kjønnsideologiene, men de snakket alle om et relativt likestilt forhold til omsorg sammenlignet med kona. Det var likevel sånn at konene ble beskrevet som litt mer involvert og med litt mer ansvar. Jeg bruker Fredrik som eksempel på disse fedrene sine holdninger. Fredrik med tre barn i 20-årsalderen fortalte:

”Jeg tror det der har vært litt 50/50, kanskje ho litt mer, men ganske likt tror jeg. (...) Det med forsørgerrollen har vi delt på begge to og omsorg...absolutt begge to. Men det blir nok fort litt forskjellige roller i omsorg, men det er mange måter å drive omsorg på, så. (...)

Fredrik følte seg ganske likestilt med kona, men sa at kanskje hun hadde gjort litt mer. Han snakket om forskjellige roller når det kom til omsorg. Som nevnt tidligere hadde han felles interesser med barna sine og fortalte at han hadde musisert mye sammen med barna sine. Han fortalte da om en form for maskulin omsorg der han likte å gjøre aktiviteter med sønnene sine. Det er kanskje derfor han fortalte at han og kona hadde litt forskjellige roller når det kom til omsorg. Fredrik ville uansett presisere i intervjuet at han hadde en innstilling til det å være far som han kalte moderne. Han fortalte:

”Jeg tror at jeg er, jeg har en innstilling til sånne ting som er relativt moderne. Altså det går på alt ifra, alt fra husarbeid og alt mulig sant altså (...) For eksempel matlaging og sånne ting som det der så gjør jeg like mye som henne. Minst”.

Fredrik fremstod som å ha et syn på seg selv og kona som likestilte, men at kanskje hun gjorde litt mer enn han. Dette er noe som passer med det de andre informantene i den transisjonelle kjønnsideologien fortalte. De var relativt likestilte, men kona hadde litt mer ansvar. De fortalte på samme måte ikke at de gjorde noe annerledes fra ektefellene sine, de gjorde stort sett de samme aktivitetene med barna. I forhold til Hochschild (1989) sitt begrep kjønnsideologi baseres dette på en persons dypereliggende følelser og inneholder historier om hvordan man ikke har lyst til å være. At Fredrik betegner seg selv som moderne kan ha bakgrunn i at han ikke vil ses på som tradisjonell.

Avsluttende diskusjon

I dette kapittelet har tema vært hva informantene gjør sammen med barna sine og fokuset har vært på omsorg. Omsorg og farspraksis er to begreper som jeg har brukt litt om hverandre fordi jeg tenker at de kan relateres til hverandre. Med bakgrunn i Brandth og Kvandes begrep om maskulin omsorg tenkte jeg på forhånd at menn sitt forhold til barn ville være preget av å gjøre aktiviteter sammen. Som vi så var det sånn at to informanter kunne sies å ha et maskulint forhold til sine barn, dette hang da sammen med at de var far til gutter. De fortalte om felles interesser de hadde sammen. Disse to informantene kom fra hver sin gruppe av fedre. Jeg så ikke store forskjeller i hvordan fedrene med barn i 10-årsalderen var sammen

med barna i forhold til de med barn i 20-årsalderen. Den forskjellen jeg likevel fant var at fedrene med barn i 10-årsalderen hadde en hverdag som var preget av å kjøre barna til og fra fritidsaktiviteter. Dette var noe som jeg ikke kalte for maskulin omsorg i den forstand som Brandth og Kvande presenterte det fordi dette var ikke knyttet til det å gjøre en aktivitet sammen. Etter hvert som man får eldre barn kan det derfor tenkes at man får et forhold som er mindre hektisk og der det er mer fokus på tilstedeværelse. Det viste seg at fedrene med barn i 20-årsalderen synes det var viktig å være emosjonelt tilstede for barna sine. Det betyr at de var opptatt av at barna skulle ha det bra. Det var uansett forskjeller i hvor tilstedeværende de ulike informantene var. Denne forskjellen mellom de gruppene kan derfor forklares utfra livsfase, at fedrene og barna er i ulike stadier i livet. Men det kan også forklares utfra kohort, det vil si at fedrene har ulikt utgangspunkt og derfor ulikt resultat i hvordan de er med barna sine. Dette kan være en forklaring ettersom forventningene til fedre har forandret seg mye de siste 10-årene. Dette med kohort og livsfase vil jeg også diskutere i de følgende analysekapitlene.

Jeg fant også likheter mellom fedrene med barn i 10-årsalderen og fedrene med barn i 20-årsalderen når det kom til omsorg. Fedrene med barn i 10-årsalderen snakket ikke bare om koordinering av fritidsaktiviteter, de snakket også om omsorg som oppdragelse og viktigheten av å være en tydelig omsorgsperson. Dette kan sammenlignes med det fedrene med barn i 20-årene sa om at det var viktig å være tilstede. Jeg fant derfor at både fedrene med barn i 10-årsalderen og fedrene med barn i 20-årsalderen var opptatt av å være omsorgspersoner for sine barn. Jeg tror dermed at de har inkludert flere elementer i sin omsorg enn det som Brandth og Kvande omtaler som ”maskulin omsorg”. Dette kan henge sammen med at deres farspraksis blir påvirket av det kulturelle og institusjonelle idealet om at fedre skal være deltakende i omsorg. Vi ser derfor at det er en sammenheng mellom ”fathering” og ”fatherhood”.

Flere av informantene fortalte at de så på seg selv som omsorgsperson fremfor forsørger. Selv om alle fedrene kunne sies å være omsorgspersoner for sine barn, var det ulikt hvor stor grad de var opptatt av dette. Jeg ville derfor sammenligne hvordan de snakket om egen omsorg i forhold til ektefellene deres. Dette gjorde jeg ved å ta utgangspunkt i Hochschild sine kjønnsideologier. Informantene virket overasket eller synes det var vanskelig å skulle si noe om hvordan de gjorde omsorg annerledes fra ektefellene sine. Dette er et funn i seg selv fordi det viser at informantene ikke ser på seg selv som forsørgere eller tradisjonelle fedre. Det var

derimot noen av dem som hadde litt mer tradisjonelle holdninger enn andre. Mine informanter kunne passe inn i alle de tre kjønnsideologiene, men det var flest som passet inn i den transisjonelle. Det er derfor mest vanlig for mine informanter å se på seg selv som relativt likestilt med kona, men at hun gjerne har hovedansvaret. Grunnen til at konene deres har hovedansvaret kan være fordi informantene har jobber som krever mye. Dette med kjønnsideologi og kjønnsstrategi er noe jeg vil se mer på i neste kapittel som handler om forholdet mellom arbeidsliv og familieliv.

Kapittel 5: Forholdet mellom arbeidsliv og familieliv

Innledning

I dette kapittelet er hovedproblemstillingen det følgende: Hvordan håndterer informantene forholdet mellom arbeidsliv og familieliv? Lønnsarbeid er viktig for menns konstruksjon av deres maskuline identitet og dermed for deres tidsprioriteringer ifølge Brandth og Kvande (2005). For menn er det viktig å etablere seg i jobb mens man fortsatt er attraktiv (Jensen, 2004). Jensen (2004:208) sier at ”kvinner er klare for barn, når menn er klar for jobb”. Dette kan bety at i den perioden par får barn er menn mer klar for å satse på arbeid enn å satse på familie. Dette kan gå utover omsorgen for barna og arbeidsfordelingen i familien ved at mennene velger å bruke mest tid på jobb. Mine informanter er alle ledere eller har høyt rangerte stillinger (jamfør kapittel 3), og det å være leder forbindes med lange arbeidsdager (Ellingsæter, 2009). Informantene er forbi etableringsfasen både når det kommer til jobb og når det kommer til familieliv. Det kan derfor tenkes at de har gjort seg opp noen erfaringer underveis med å takle tidsbruk i forhold til familie og arbeid. Den ”hegemoniske maskuliniteten” (se kapittel 2) har vanligvis blitt sett på som tilknyttet lønnsarbeid. Som nevnt i kapittel 2 kan hegemonisk maskulinitet i dag også tenkes å inkludere barneomsorg. Brandth og Kvande (2003: 29) hevdet at når menns forhold til yrkesarbeid er så sterkt kan det bety at deres maskuline identitet forankres der. Samtidig som lønnsarbeidet står sterkt, har det også vært sterke normer knyttet til å prioritere familieliv, også blant menn. Det vil derfor bli interessant å se hvordan mine informanter har prioritert i forhold til familie og lønnsarbeid.

Fem av informantene i min studie jobber i det offentlige og tre jobber i det private. Til felles for alle er at de har lederstillinger eller høyt rangerte stillinger som dermed kan føre til en konflikt mellom arbeid og familie med hensyn til tid og oppmerksomhet. Samtidig kan det å ha høy lønn og bidra til forsørgelse også være en måte å sette familien først. At man har fått familie kan ha ført til at man blir flinkere til å prioritere hva man skal bruke tid på.

Problemstillingene jeg vil ha svar på i dette kapittelet er: *Hvordan håndterer informantene forholdet mellom arbeidsliv og familieliv? Hvilke ambisjoner har informantene i forholdet til arbeidslivet? Er det forskjell mellom informantene som jobber i det offentlige og de som jobber i det private?*

Jan er en informant jeg kommer til å bruke en del plass på i dette kapittelet, han skilte seg ut som nevnt i forrige kapittel ved at han har gått ned i stillingsprosent av hensyn til

familiesituasjonen. Ingen av de andre informantene har nevnt dette som en mulighet i det hele tatt. Vi vil uansett se at alle informantene forsøker å finne en balanse mellom ambisjonene deres i arbeidslivet og ambisjonene i familielivet. Balanse er et begrep som ikke ble tatt opp direkte i intervjuene av meg, men som noen av informantene kom inn på selv. Jeg velger også å bruke dette som et analytisk utgangspunkt (jamfør Moen, 2010). For å se på hvordan informantene håndterer balansen mellom arbeidsliv og familieliv vil jeg ta utgangspunkt i Hochschild sine kjønnsideologier og kjønnsstrategier (se kapittel 2 og 4).

”Unntaket” – mannen som har gått ned i deltid

Jan som har barn i 10-årsalderen jobber som senioringeniør i en kommune og er gift med en lege. Jan har en god jobb, men fortalte i intervjuet at han kunne tenkt seg å ha prøvd seg i det private. Med det mener han å ha en jobb som er enda bedre betalt. Dette har imidlertid ikke blitt aktuelt på grunn av familiesituasjonen som han er i. Han har vært i 90% stilling i 10 år for å kunne rekke å kjøre barna til skole og barnehage. Under forteller han mer om bakgrunnen for dette:

”Ja, det var vel det som skjedde da at vi gikk jo begge i full stilling. Og jeg i begynnelsen så gikk jeg også i full stilling, og det holdt vel en god måneds tid tror jeg. Så var jeg lei av å løpe etter bussen om ettermiddagen, og jeg fikk aldri levert ungene klokken halv 8 om morgenen, ehm når barnehagen åpnet. Så det ble eventuelt at jeg leverte han i 8-tiden eller noe sånt. Og når du da går i full stilling, så ble det et rotterace for å rekke hjem igjen å hente han da, fordi jeg måtte nemlig både levere om morgenen og hente om ettermiddagen. Og det har å gjøre med den stillingen hun hadde på [sykehuset] da. Hun begynte klokken 8, da var det morgenmøte på avdelingen og der måtte hun være da for å få siste informasjon om pasientene. Også har hun fast arbeidstid til klokken 4, så hun gikk i full stilling. Og for hun var det egentlig ikke noe alternativ å gå i redusert stilling fordi at hun ville likevel som i hvert fall jeg fikk fortalt da, så ville hun ha omtrent samme antall pasienter og det medfører da etterarbeid. Sånn at i praksis så ville hun likevel ha måttet jobbe full stilling da uten å få betalt for det. Mens jeg som var i kommunen har litt større fleksibilitet, så jeg kunne jo da ganske lett gå ned i stilling. Så det var det jeg endte med da, at jeg gikk da ned i 90% og det lettet jo trykket litt. Men jeg fortsatte da, jeg har holdt på i 10 år nå med å levere og hente ungene da. Så...det vil si i år for første gang har, har ungene begynt å gå til og fra skolen selv fullt og helt”

Jan gikk ned i stilling fordi hverdagen ble for hektisk. Han er gift med en lege med få muligheter til å kutte ned på jobben, så det ble han som måtte gjøre det som han sier. At det har blitt han som har trappet ned og ikke kona er fordi legeyrket er lite tilpasningsdyktig og tidkrevende (se for eksempel Andrews, 2009). Kona er lege med en lite fleksibel arbeidstid uten mulighet til deltid. Legeyrket har også høy status og Jan fortalte at kona tjente mer enn

han. Hennes jobb har derfor mer å si når det kommer til hvem som burde kutte ned, og hvem av dem som kan det. I forrige kapittel kategoriserte jeg Jan som en med tradisjonell kjønnsideologi siden han mente at kvinner passet bedre enn menn til å være omsorgspersoner for barn (jamfør kapittel 2 og 4). Jan er den informanten som er mest tradisjonell i sine holdninger, samtidig som han er den informanten som har tilpasset seg mest i forhold til familielivet. Hans kjønnsstrategi er dermed å velge bort en bedre jobb for å satse på familien. Dette er noe han synes har vært som han uttrykker det; litt irriterende. I forhold til Jan sine muligheter for å utfolde seg i arbeidslivet sier han følgende:

”Så det er jo først og fremst den henting og bringingen som har gjort sine begrensninger på mine muligheter for å utfolde meg i arbeidslivet [ler litt] (...) Ja, nå er jeg ikke bitter på noen måte, men sånn har det vært. Og etter hvert har det vært litt sånn irriterende kanskje. Men jeg innser jo at det måtte være sånn. Så det, det er greit”.

Det virker også som det å utfolde seg i jobb er noe han grubler over at han ikke har fått gjort. Han forteller om det at han gikk ned i prosent som om han har tatt beslutningen om det selv. Han sier mer om dette under:

Jeg har ikke gått glipp av noe som jeg hadde planlagt på noe vis. Men...nei det er mer det at jeg, det at jeg har brukt såpass mye tid på ungene og valgt, og for så vidt vært nødt til det fordi konen min har hatt den type stilling. Så ser vel det at jeg nok kunne, jeg kunne nok tenkt meg i perioder i vertfall å prøvd å jobbe i det private med litt bedre lønn også videre da og på en måte realisert litt mer av den biten. Men det er ikke noe sånn...det er ikke det at det er noe stort savn sånn sett”.

Jan hadde akkurat startet å jobbe 100% igjen da jeg intervjuet han, og han så derfor lyst på fremtiden. Nå som kona skal forske, er det større mulighet for han til å utfolde seg i lønnsarbeidet. Han fortalte om tiden fremover på denne måten:

”Så jeg ser litt lyst på det nå egentlig. Og spesielt nå siden konen min skal begynne å forske da, så ligger det i kortene at jeg kan bare stå opp om morgenen, gå på badet, hoppe i klærne og reise på jobb. Slippe den der belastningen om morgenen, det ser jeg frem til”.

Som vi ser utfra sitatet over var Jan klar for å begynne å fokusere mer på seg selv og konsentrere seg mer om jobben. Hans kjønnsstrategi nå er å bruke mer tid på jobben og han fremstiller jobben som viktig for han. Dette kan jamføres med Syltevik sin undersøkelse fra 2000 der hun intervjuet menn og kvinner om forholdet mellom jobb og familie. Flere av

mennene hun intervjuet svarte at dersom de hadde hatt 10 timer ekstra i uken, ville de prioritert jobben uten å behøve å ha dårlig samvittighet (Syltevik, 2000: 43). Jan kan sies å være den informanten som passer best inn i den tradisjonelle kjønnsideologien, men han er også den informanten med størst endringsvilje. Selv om han nå skulle begynne å satse mer på jobb og han sier at han gleder seg til å slippe å bruke for mye tid på familien, har han en jobb i det offentlige og kan derfor sies å tilpasse arbeidssituasjonen til familielivet. Flere forskere hevder nemlig at menns tilknytning til arbeidslivet er viktig, men om de må velge mellom arbeid og familie vil familien være det viktigste (se for eksempel Syltevik, 2000, Jordan og James, 1994.). Jan sin måte å sette familien først har vært noe motvillig ved at han har måttet gå ned i stillingsprosent. Nå når han har begynt å jobbe fullt igjen er han kanskje mer interessert i å sette jobben og seg selv først. Jan kan sies å ha en tradisjonell kjønnsideologi men hans praksis er ikke nødvendigvis passende med dette. Fremfor å kalle Jan for tradisjonelle eller ny, kan han kalles en fleksibel far (jmfør Brandth og Kvande, 2003 i kapittel 2). Dette fordi han er åpen og tilpasningsdyktig i forhold til familien.

Jan skiller seg altså ut og er et unntak i mitt datamateriale når det kommer til å kutte ned på stillingsprosent. Samtidig har Jan som de andre informantene en veldig bra jobb, så han er ikke et unntak på den måten. Hans ektefelle er også den eneste som har en tilsvarende jobbsituasjon. Selv om ingen andre informanter har gått ned i stillingsprosent, er det andre i materialet som har takket nei til tilbud om andre jobber blant annet på grunn av familiesituasjonen. De har i likhet med Jan senket ambisjonene i arbeidslivet av hensyn til blant annet familien. Fredrik og Knut, begge med barn i 20-årsalderen har takket nei til andre jobber delvis på grunn av familien, men også fordi jobbene ikke oppfylte egne interesser på andre måter. Fredrik har en lederstilling i kommunen. Kona har en tilsvarende stilling som mellomleder i offentlig sektor. Han sier:

”Jeg har, jeg har et par ganger blitt forsøkt, ja eller blitt tilbudt jobber i næringsliv som har medført en god del reising i det ene tilfellet, og i det andre tilfellet var det nok egentlig en ganske kjedelig jobb. Ehm...men som også det var nok en del reising i det greiene. Og da en veldig viktig grunn til at jeg har takket nei det har vært at jeg vil ikke ha et sånt liv, verken for, verken i forhold til familie eller i forhold til meg selv”

I tillegg til at Fredrik tenkte på familien når han takket nei til andre jobber var han altså ikke interessert i så mye reising og synes det virket som en kjedelig jobb. Fredrik fremstiller det dermed ikke som han har ”ofret” noe i jobbsammenheng for familien. Dette kan ses i

sammenheng med at han i kapittel 4 ble plassert under den transisjonelle kjønnsideologien. Han ønsker å satse på både jobb og familie. Hans kjønnsstrategi for å få dette til er derfor å jobbe i det offentlige og ikke gå videre til bedre stillinger for å også ha tid til familien. Det fremgår at informantene som jobber i det offentlige som Fredrik, er klar over fordelene de har som kan veie opp for at det ikke er kjempegodt betalt. Når dette er sagt har Fredrik en veldig god jobb som antagelig er tilfredsstillende nok og som oppfyller hans behov for realisering. Dette med å ikke ha behov for å trakte videre er noe Knut også legger vekt på. Han har en lederstilling i privat sektor, kona hans er hjelpepleier. Han sier:

”Ehm...jeg har på en måte...sett ambisjonene etter hvilken situasjon vi har vært i. At...jeg har hatt muligheter i flere av de jobbene jeg har hatt å gå videre i toppstillinger og sånne ting, men har for så vidt takket nei til det på grunn av at vi har vært i den familiesituasjonen som vi er. Og enda mer bort og sånne ting. Så det har vært en ren prioritering av, ja vi har levd et greit liv. Vi har klart oss bra økonomisk og hatt en stabil og god situasjon. Og vi har på en måte ikke hatt behov for å...trakte så veldig mye videre”.

Knut har en veldig god stilling i det private næringsliv. Når han snakker ambisjoner i arbeidslivet sier han ”vi”, fremfor ”jeg”, som og viser at han har familien i tankene når han snakker om dette. Dette var noe han også gjorde andre steder i intervjuet. Knut kan som Fredrik også sies å ha en transisjonell kjønnsideologi siden han ønsker å identifisere seg like mye mot hjemmet som med jobben. Forskjellen mellom Jan, Fredrik og Knut er at de siste to ikke presenterer sine tilpasninger som å ha ofret mye for familien. Knut sa også følgende om hvordan han har utfoldet seg i jobben uten at det dette har gått utover familien:

”Jeg har fått opplevd det meste både i Norge og utlandet så da...Ja, og har fått familien med på en god del også faktisk. Så det føler jeg absolutt. Så er ikke, jeg føler ikke at det har vært på bekostning av det å gå videre til en bedre jobb i arbeidslivet. Det har jeg mulighet til nå, og har for så vidt gjort også. Så nei, jeg tror vi har hatt et, jeg skal ikke si fornuftig for det vet jo du aldri hva som er fornuftig da. Men sett litt praktisk på det når det gjelder familiesituasjonen og...ja ikke lagt ambisjonene for høyt i alle fall”.

For Knut er det viktig å ikke legge ambisjonene for høyt, selv om han har en stilling høyt oppe i bedriften han jobber. Knut er en av de to informantene med flest barn; han har 4 barn til sammen. Han vektlegger derfor at det er en viktig å ha en god og stabil situasjon i forhold til økonomi. Offeret til de som jobber i det offentlige er å nettopp holde seg i det offentlige, de har tilpasset seg familielivet på den måten. Knut fremstiller det som at han har brukt mye tid på både familie og jobb. Uansett sier han at han har reist en del som viser at jobben nok

har tatt en del tid. Dette passer igjen med den transisjonelle kjønnsideologien som sier at mannen vil bruke like mye tid på jobb og hjem, men likevel ønsker at kvinnen skal ha det største ansvaret. At Knut snakker om økonomi viser at han også synes det er viktig med forsørgelse. Magnussen (2012) har forsket på menn og forsørgelse. Hun finner at ”menn gjør seg til menn ved bruk av og innflytelse over penger”. Mennene i undersøkelsen legger vekt på økonomisk ansvarlighet og det å være den som har kontroll over de økonomiske forholdene i familien (Magnussen, 2012). At Knut synes økonomi er viktig kan være ytterligere til støtte for at han passer inn i den transisjonelle kjønnsideologien. Han mener lønnsarbeid er viktig, men fokuserer samtidig på at dette er for at familien skal ha en god økonomisk situasjon. Selv om Knut snakket litt om at det var viktig med en stabil økonomisk situasjon fokuserte han ikke på seg selv som bare forsørger. Jeg opplevde gjennomgående ikke at penger og forsørgelse er en viktig del av informantenes fremstilling av seg selv, jeg spurte da heller ikke spesielt om dette. Knut fremstår som både familiemann og forsørger og kan med det relateres til den ”den hegemoniske maskuliniteten” (jmfør kapittel 2) der både lønnsarbeid og omsorg for barn er viktig for menns maskuline identitet. Det at han ikke har satt ambisjonene sine for høyt, men vært opptatt av at familien skal ha det bra økonomisk kan være Knut sin måte å sette familien først. Det kan da være at hans kjønnsstrategi har vært å ha en god nok stilling i arbeidslivet som har sikret en god økonomisk situasjon for familien. Det å sette familien først kan dermed ha ulike betydninger for informantene. I neste avsnitt skal jeg ta for meg de informantene som ikke alltid har opplevd å ha en balanse i forhold til jobb og familie.

Når jobben tar overhånd

Truls med barn i 20-årsalderen er den eneste av informantene som direkte fortalte i intervjuet at han var veldig ambisiøs i forhold til jobb. Dette har han negative erfaringer med, det gikk en gang så langt at han ble utbrent og sykmeldt. Truls har en lederstilling i kommunen og kona hans er hjelpepleier. Han sier:

”Ja, altså det, men nå er jeg jo veldig ambisiøs da, sånn at...det er nesten min egen personlighet at jeg vil planlegge mer enn det som det reelt er tid til. Så det preger meg jo av og til at jeg har litt for store ambisjoner da og da kan det jo nesten bli ja...i verste fall så er det jo sånn at jeg nesten...Jeg har mistet sønnen rett og slett fordi at jeg har så mange...så jeg har jo hatt et par sånne nedturer for å si det sånn. Eh til og med vært sykmeldt, og det er jo så det...da reagerte barna mine. Og jeg var helt passiv, satt i en stol, såkalt utbrent, ja, ja. Det...så at det, det har jo jeg sagt også, at når du er veldig interessert i noe så vær litt forsiktig, du på en måte, du må sette bremsene på selv. For det er jo egentlig i hovedsak det som har tatt meg da. Det på en måte, jeg

søkte hjelp og fikk litt sånn...bedre selvinnsikt egentlig. Har det heilt greit og fint nå, sånn, men jeg, er av og til litt for ambisiøs, litt for voldsom til å utnytte tiden til alt mulig”

På denne måten kan Truls ses på som en motsetning til Jan som reduserte arbeidstiden. Når det er sagt har ikke Jan og Truls så ulike stillinger, begge jobber i kommunen, høyt oppe i systemet. De ble også begge presentert som å tilhøre den tradisjonelle kjønnsideologien (jamfør kapittel 4). Når det kommer til praksis i forhold til balanse mellom jobb og familie er de ulike. Jan har tonet ned ambisjonene på grunn av familien, mens Truls har satset så mye på jobb at han har blitt utbrent. At de er ulike i forhold til ambisjoner kan henge sammen med mange forhold. En er alder på barn og hvor man er i livet som jeg var inne i forrige del av kapitlet. Dette med at jobben tar overhånd har likevel også informanter med barn i 10-årsalderen opplevd. Disse har derimot ikke hatt like store ambisjoner som Truls. Magne snakker om hvordan hensynet til familien har gjort at han ikke har traktet så høyt i arbeidslivet. Han har to barn i 10-årsalderen som bor hjemme og for han kom det til et punkt der jobben tok for mye tid. Magne jobber som revisor og er selvstendig næringsdrivende, han er gift med kvinne som jobber i forsikringsselskap. Han jobbet noen år i et annet firma, men fant ut at han ville starte for seg selv fordi det ble for mye jobb. I forhold til ambisjoner sa han følgende:

”Nei, ikke annet enn at jeg har tatt en utdanning og jeg ville bruke utdannelsen og, og...men det er sånn at når du jobber i arbeidslivet og, og så blir det gøy å få ting til sant. Og får du ting til så blir det bare mer og mer, sant. Så det er fort gjort at liksom at, at du tror kanskje at jobben plutselig blir litt viktig, eller for viktig da. Sant, og da er liksom, når jeg sluttet i alle fall der jeg var, så liksom tenkte jeg...hvordan ser jeg for meg liksom livet mitt om fem år? Skal jeg jobbe like mye? Hva skal jeg drive med? Og da fant jeg ut det at jeg kunne ikke ha det på den måten der, og at kanskje ikke jobben var så viktig”.

Jobben tok for mye tid for Magne og han kom derfor til at han måtte bytte jobb. Magne liker den nåværende jobben sin og å være sin egen sjef. Dette er nok noe som må ses i forhold til familiesituasjonen hans, siden han sier at ”kanskje ikke jobben var så viktig”. Magne nedtoner sine ambisjoner, men det virker som dette er noe som har skjedd gradvis siden han forteller at jobben har vært ”for viktig”. Selv om han har byttet jobb er han nå selvstendig næringsdrivende og det kan være krevende. Jobben er derfor fortsatt en stor del av hans liv, men han har kanskje nå mer tid til familien fordi han har større kontroll med egen arbeidstid og arbeidsoppgaver. Dette blir da Magne sin måte å sette familien først. I neste del vil jeg ta

for meg forskjellen mellom de informantene som jobber i det private og de som jobber i det offentlige.

Privat versus offentlig sektor

Ørjan, en annen informant med barn i 10-årsalderen forteller også om at han ikke har hatt høye ambisjoner i forhold til jobb. Ørjan har en lederstilling i offentlig sektor og han er gift med en kvinne som jobber i privat bemanningsbyrå. Han sier:

”Jeg har aldri hatt noe behov for realisering, jeg synes at det, ja jobben har kanskje begrenset realiseringen for jeg har det egentlig, for å si det sånn, jeg synes det er godt å komme ut av kontoret. Kjekt når vaktmesteren kommer og jeg kan være med han. Også...høyeste ønsket mitt det var, det jeg hadde mest lyst til å bli det var snekker eller elektriker eller rørlegger da. Og jeg snekret det jeg vil på fritiden, ja, så jeg gleder meg til å komme hjem”.

Hos Ørjan har ikke jobben tatt over i den forstand, men han finner andre aktiviteter mer givende enn den jobben han har. Dette kan sammenlignes med en norsk studie om forholdet mellom arbeidsliv og familieliv der de intervjuet arbeidstakere i et selskap i privat sektor og arbeidstakere på et sosialkontor i en kommune. Nilsen og Skarsbø (2009:153) fant at menn som jobbet i det offentlige var mindre opptatt av ambisjoner og å klatre høyere opp i systemet. På samme måte kan det være at Ørjan ikke har hatt noen særlige ambisjoner i forhold til det han jobber med. Det kan også komme av at han i likhet med andre av informantene som toner ned det de sier om egen arbeidsliv gjør dette for å ”snobbe ned” i forhold til meg. Denne studien handler jo først og fremst om hvordan de er som fedre og da kan det være det de vil understreke. Men at mennene ikke fokuserer så mye på ambisjoner og realisering i arbeidslivet kan også henge sammen med at det viktige for dem er familie, omsorg for barn og å ha en ”grei” jobb. Ørjan ble i forrige kapittel presentert som å tilhøre den transisjonelle kjønnsideologien fordi han både er opptatt av jobb og familie. Han er kanskje mer familieorientert enn jobborientert slik det fremgår her, men fortalte likevel at kona brukte mer tid i hjemmet enn han. Ørjan sin kjønnsstrategi er å ha en jobb i det offentlige som gjør at han har god tid til familien sin. Dette er også noe som er til felles med de andre informantene i det offentlige.

Informantene som jobber i det offentlige er klar over fordelene som det gir i forhold til at de kan tilpasse jobben til familielivet. Det å ha en jobb i det offentlige kan ses som en form for kjønnsstrategi der de nedprioriter ambisjoner i arbeidslivet for å kunne ha mer tid til familien

(jamfør Nilsen og Skarsbø, 2009: 154). De har også i stor grad godt betalte jobber. Ørjan forteller at det er annerledes for han som jobber i det offentlige enn for kona hans som jobber i det private. Han sier:

”Også...og jeg er så heldig å jobbe i en kommune og der er det liksom akseptert at du kan være hjemme hvis ungene er syk. Men jeg har nesten ikke hatt fravær i det hele tatt. Så de har ringt til meg et par ganger de har fått noen småskader så jeg har vært til legen med dem og da kjører jeg fra jobben. Og det er helt naturlig i jobbsammenheng da at man gjør og det synes jeg er veldig flott. Jeg tror det er mye verre med [kona] i det private næringsliv da. At det blir vanskeligere.”

I det offentlige er det altså ikke vanskelig for Ørjan å bruke de rettighetene som velferdsstaten gir. Dette sitatet er typisk for de som jobber i det offentlige. Det virker som de informantene som jobber i det offentlige setter pris på friheten og de offentlige godene som følger med. Rune med barn i 20-årsalderen forteller også om at det var lettere for han å ta seg fri når barnet hans var sykt og var mye på sykehuset enn det var for kona som jobbet i det private. Rune er spesialrådgiver i kommunen og kona hans jobber i IT-bransjen. Han sier:

”Og...så det er klart at det gjør jo at du er litt mer bevisst og at du på en måte setter litt pris på at okay, det er faktisk greit å ha den jobben jeg har. Og tross alt så er det enklere på en måte å, føler jeg i alle fall så lenge du er i det offentlige så er det faktisk enklere å prioritere ungene enn kanskje hvis du er i et...private næringsliv eller noe sånt, sant”

Rune legger vekt på at det er lettere å prioritere ungene og viser med det at han setter familien først. Han var den eneste av informantene som jeg plasserte i den likhetsorienterte kjønnsideologien. Hans praksis er likevel ikke så forskjellig fra de andre informantene i det offentlige. Ifølge Hochschild (1997) har arbeidende foreldre tre ”skift”. Det første skiftet er lønnsarbeid, det andre er arbeidet man gjør hjemme som da kan være omsorg for barn. Det tredje skiftet er det emosjonelle arbeidet som er nødvendig for å få en far eller mor til å takle overgangen mellom disse skiftene. Det fremgår i mitt materiale at det er lettere for dem som jobber i det offentlige å takle overgangen mellom jobb og familie. Spesielt er det Ørjan og Rune som har koner som jobber i det private som ser at de har rettigheter som ikke ektefellene har mulighet til å benytte seg av. Som de ser det, henger det private etter når det kommer til å utnytte rettighetene som velferdsstaten gir. Dette med at det er lettere for dem som jobber i det offentlige gjenspeiler seg også i det informantene som jobber i det private sier. Disse fedrene fokuserer mest på at de forsøker selv å ha kontroll over egen tid. De

snakker også i det hele tatt mer om tidsbruk og balanse og hvordan jobben krever mye av dem. Knut som har barn i 20-årsalderen forteller at han noen ganger har følt konflikt fordi han har måttet reise bort i helgene når familien egentlig har planlagt å dra på tur. Men han understreker også at det ikke har vært større konflikter enn at det har vært fullt håndterlig. De andre to som jobber i det private føler mer på denne typen konflikter. Magne fokuserer på tidsbruk og balanse når han snakker om forholdet mellom jobb og familie. Dette kommer for eksempel tydelig frem i noe av det han fortalte i intervjuet:

”Jeg tror at jeg ikke hadde vært revisor i mitt neste liv for å si det sånn. Det har tatt altfor mye tid, og det var jo en av grunnene til jeg sluttet i den jobben som jeg hadde før. Altså da jeg var revisor og var ansatt. Jeg ville da begynne for meg selv for å få kontroll på min egen tid, for å bruke mer tid på blant annet familie, sant. For det har vært travelt, det har det. Og jeg føler jo det at, at sett i ettertid så har det vært feilprioriteringer i forhold til det. Jobbet for mye, for lite tid sammen med familien. Men samtidig så tror jeg ikke det at familien har, har lidd noe nød sånn, det har jo gått greit sant. Men i alle fall kanskje for min egen del da, at, at det er kanskje ikke så viktig å jobbe så mye, å ha mer balanse. Og derfor sluttet jeg, og begynte for meg selv for å prøve å få mer balanse”.

Det fremgår altså at for Magne har det vært vanskeligere å takle overgangen mellom det første og andre skiftet. At det er vanskeligere for de som jobber i det private er også påvist i annen forskning. Arbeidsforskere har fokusert på en utvikling mot mer grådige organisasjoner som legger press på sine ansatte gjerne i form av å prioritere jobb fremfor familien (Kvande og Rasmussen, 2007). At Magne har skiftet jobb og blitt sin egen sjef har gjort dette lettere og ført til en mer balanse i forhold til tidsbruk. Magne ble plassert i den transisjonelle kjønnsideologien fordi han ville bruke tid på både familie og jobb. For å få dette til har hans kjønnsstrategi vært å bytte jobb. Audun med barn i 10-årsalderen sier at familien har gjort at han har blitt flinkere til å være bevisst på hvordan han bruker tiden. Han sier:

Fordi at sant familien har gjort, det at jeg har fått barn har gjort at jeg har fått dårligere tid. Men det har også gjort at jeg har blitt mye mer bevisst, jeg har blitt bedre til å bruke den tiden jeg har. For før så hadde jeg, tenkte at jeg hadde sånn vanvittig hav av tid. Så jeg brukte litt sånn dølt, eller jeg vet ikke helt. Jeg så mye mer på TV, jeg spilte mye mer data (...). Så, så det er noe med at det har gjort at, selv om jeg har fått mindre tid så har jeg brukt tiden bedre. (...) Så, så men på den annen side så ser jeg jo det at, nå jobber jeg litt mer enn 100% og....men det er tilpasset sånn at jeg ikke trenger å være så mye vekke da. Ehm...jeg kan gjøre en god del hjemmefra”.

De som jobber i det private må altså anstrenge seg mer for å takle det første og andre skiftet. Audun rettferdiggjør at han jobber mer enn 100% med at han kan gjøre en god del hjemmefra.

Dette kan sammenlignes med studien til Nilsen og Skarsbø (2009:150) som fant at fedre som jobbet i det private var opptatt av å bruke tiden. Audun mener kanskje at han kan kombinere jobb hjemmefra med å være sammen med familien. Han bruker tid på jobb, men han er også hjemme. Så selv om de som jobber i det private nok føler presset mer i forhold til jobb enn de i det offentlige, betyr det ikke at det i så stor grad påvirker familien, men de må jobbe mer for å finne en balanse. Audun passet på samme måte som Magne inn i den transisjonelle kjønnsideologien siden han synes det var viktig å bruke tid på både jobb og familie. Audun sin kjønnsstrategi gikk blant annet ut på å jobbe hjemmefra for å kunne være nær familien, og dette var hans måte å finne balanse på.

Vi ser altså at det er en forskjell mellom de som jobber i det offentlige og de som jobber i det private når det kommer til hvilke muligheter de har til å prioritere familien. Jeg fant også en forskjell mellom informantene som jobbet i det private, og som hadde barn i ulike alder. Audun hadde som nevnt blitt flinkere til å bruke tiden, men han fortalte også at han måtte ha noe som engasjerte seg utenfor familien. Han fortalte at han var sterkt engasjert i jobben sin som prosjektleder i en privat organisasjon. En annen informant, Knut med barn i 20-årsalderen fortalte at han hadde opplevd det meste i jobben sin både utenlands og innenlands, og at han derfor var fornøyd. Her kan kanskje aldersforskjellen være en forklaring på hva de sier om ambisjoner og tilknytning til arbeidslivet. Dette kan ses i sammenheng med det å se farsrollen som en modningsprosess (Plantin, 2001). Kanskje blir man tryggere på farsrollen etter hvert som man har fått utrettet det man vil i arbeidslivet? Audun er i 30-årene og har ikke jobbet like lenge som Knut som er i 50-årene. Audun er i sin beste alder karrieremessig, der menn ofte satser på jobb (jamfør Jensen, 2004) mens Knut har opplevd mer og slått seg til ro med den jobben han har. Magne hadde også barn som bodde hjemme på samme måte som Audun. Magne er uansett litt eldre og har jobbet en lengre periode. Han har derfor kommet til at jobben ikke er så viktig, men innrømmer at den en periode var for viktig. Dette kan kanskje bety at barnas alder ikke trenger å ha stor betydning for hvor mye informantene vil satse på jobb, det er kanskje mer deres egen alder som betyr noe? Fedrene som er eldre er kanskje mer avslappet. Når dette er sagt har nok familien hatt stor betydning for informantene i tidligere faser av arbeidslivet også. Det kan altså være flere forklaringsfaktorer for hvorfor noen informanter er mer opptatt av jobben enn andre.

Avsluttende diskusjon

I dette kapittelet har tema vært hvordan informantene håndterer forholdet mellom arbeidsliv og familieliv. Jeg har sett på hvordan informantene forsøkte å skape en balanse mellom disse to arenaene ved å bygge videre på kjønnsideologi og kjønnsstrategi fra kapittel 4. Fra forrige kapittel så vi at mine informanter kunne passe inn i alle de tre kjønnsideologiene. De hadde derfor ulike holdninger i forhold til hvor mye de ønsket å fokusere på jobb og familie. Selv om noen informanter hadde mer tradisjonelle holdninger enn andre var praksisen jevnt over lik ved at informantene forsøkte å tilpasse seg behovene til familien. Dette kan som nevnt knyttes til Brandth og Kvandes (2003) beskrivelse av fedre som fleksible, bevegelige og åpne. Selv om det er ulikt fokus på ambisjoner, er det familien som kommer først og blir sett på som viktigst. Informantene forsøkte å tilpasse seg dette, men de gjorde det ved å bruke ulike innfallsvinkler og kjønnsstrategier.

For noen av informantene hadde jobben tatt overhånd som dermed førte til at de måtte trappe ned enten i form av å bytte jobb eller å roe ned ambisjonsnivået. Hva det betydde å sette familien først hadde dermed forskjellig betydning for dem, for andre betydde det å ha en jobb i det offentlige istedenfor det private. Informantene hadde derfor forskjellige kjønnsstrategier for å finne en balanse mellom lønnsarbeid og familie. Vi så at det var lettere for informantene i det offentlige enn i det private å takle det første og andre skiftet. Det er jevnt over flere muligheter for de som jobber i det offentlige enn de som jobber i det private når det kommer til å prioritere familien. De som jobbet i det private opplevde mer konflikt mellom familie og arbeid ved at jobben gjerne ble oppfattet som krevende. Felles for alle informantene er at de forsøker å finne en balanse der de har både tid til jobb og familie.

Dette kapittelet har altså vist at menn med høy utdanning har ulike utfordringer når det kommer til å takle forholdet mellom jobb og familieliv. Mine informanter er alle høyt utdannede og har godt betalte jobber, og at de setter familien først kan dermed ses på som et paradoks. Når dette er sagt er de alle veletablerte familiemenn med mange barn. Familien er viktig og avgjørende å ha i tankene når valg i arbeidslivet skal tas. Det kan hevdes at menn på linje med kvinner har fått en hverdag som er hektisk når det kommer til å håndtere det første og andre skiftet. Dette er til støtte for at den hegemoniske maskulinitet i dag inkluderer både barneomsorg og lønnsarbeid. Menn med høy utdanning sin identitet avgjøres ikke bare utfra jobben deres, men også utfra familielivet. I neste kapittel vil jeg gå mer inn på hvilke holdninger og ideologi informantene har på det politiske fokuset på fedre i dag. Jeg vil da

kunne se mer på forholdet mellom den hegemoniske maskuliniteten på samfunnsnivå og informantene faktiske holdninger på individnivå.

Kapittel 6: Holdninger og ideologi i forhold til farskap

Innledning

Tema for dette kapittelet er hvilke holdninger informantene har til den offentlige politikken og fokuset på fedre i samfunnet i dag. De siste tiårene er det blitt vanlig å snakke om farskapet som inkluderende og nærværende (se for eksempel Brandth og Øverli, 1998, Brandth og Kvande, 2003). Denne utviklingen av faderskapet har mye med politikken og fokuset på fedre i dagens samfunn. Innføring av fedrekvoten i 1993 førte til en forventning om at menn nå skulle delta mer på hjemmebane. Hvilken betydning denne kvoten har hatt for fedre vil være et sentralt spørsmål i dette kapittelet. Jeg vil da skille mellom hvilken betydning fedrene selv mener den har hatt og hvilken betydning man i en større sammenheng kan si at kvoten har hatt for farsinstitusjonen. Informantene i min studie er godt spredd i alder og når de fikk barn. Noen av dem fikk barn før fedrekvoten ble innført i 1993, mens andre fikk barn når den var godt etablert i samfunnet. Deres holdninger til denne ordningen og det politiske fokuset på fedre er varierende. Det er to personer som skiller seg ut, den ene er veldig positiv til den politiske utviklingen nemlig Rune, og den andre er negativ nemlig Jan. Disse to vil jeg bruke første del av kapittelet på. Deres historier vil jeg bruke for å si noe om hvordan man kan relatere seg til de samme idealene men med ulik innfallsvinkel. Deretter vil jeg si mer om de andre informantenes holdninger som kan sies å være mer ambivalente. Videre vil jeg presentere hvordan informantene sammenlignet seg selv med sine egne fedre. Om informantene ser på seg selv som forskjellig fra egne fedre vil ha betydning for om man kan si at det de siste tiårene har skjedd en endring i fedres holdninger. Hovedfokuset i kapittelet er altså å gå dypere inn på hvilke holdninger informantene har til det politiske fokuset på fedre. Til nå har jeg fokusert på hvilken praksis de har og hvordan de håndterer forholdet mellom familieliv og arbeidsliv. Når vi også får et innblikk i deres holdninger kan det kanskje gi svar på om den offentlige politikken som finnes faktisk har en betydning og kan påvirke fedre.

Problemstillingene som skal tas opp i dette kapittelet er: *Hvilke holdninger har informantene til det politiske fokuset på fedre i dagens samfunn? Hvilken betydning har fedrekvoten hatt for informantene? Hva mener informantene om forventningene i samfunnet til dagens fedre?*

Tidslinje

1980	• Ørjan 1. barn
1982	• Truls 1. barn
1985	• Truls 2. barn
1986	• Ørjan 2. barn og Knut 1. barn
1987	• Knut 2. barn
1990	• Truls 3. barn og Fredrik 1. barn
1991	• Rune 1. barn og Knut 3. barn
1993	• Rune 2. barn og Fredrik 2. barn • Fedrekvoten blir innført og er på 4 uker
1994	• Magne 1. barn
1997	• Magne 2. barn og Fredrik 3. barn
1999	• Knut 4. barn
2000	• Jan 1. barn
2002	• Audun 1. barn og Ørjan 3. barn
2003	• Jan 2. barn
2004	• Ørjan 4. barn
2005	• Audun 2. barn • Fedrekvoten 5 uker
2006	• Fedrekvoten 6 uker
2008	• Audun 3. barn
2009	• Fedrekvoten 10 uker
2011	• Fedrekvoten 12 uker
2013	• Fedrekvoten 14 uker

Over har jeg laget en tidslinje som gir en oversikt over når de ulike informantene fikk barn i forhold til fedrekvoten. Det første barnet ble født i 1980 og det siste barnet ble født i 2008. I denne tidsperioden har det vært store forandringer i fedrekvoteordningen. Kvoten ble innført i 1993 og var da på fire uker som far måtte ta ut hvis ikke familien ville miste dem (Nav.no, 2013). Ordningen har som vi ser på tidslinjen etter hvert blitt utvidet, og i dag er den på 14 uker. Audun er den informanten som fikk det siste barnet i 2008 og da var kvoten på 6 uker. Så informantene vil ikke selv ha noen erfaring med en så stor fedrekvote som det er snakk om i dag. De har uansett som vi vil se gjort seg opp noen holdninger til fedrekvoten og det politiske fokuset på fedre. Truls er den eneste av informantene som fikk alle sine barn før det fantes noen fedrekvote. Rune fikk sitt første barn før det fantes noen kvote og det andre barnet akkurat når kvoten ble innført. Ørjan, Fredrik og Knut fikk barn både før og etter fedrekvoten ble opprettet i 1993. Magne, Jan og Audun fikk alle sine barn etter at fedrekvoten var etablert.

Det er derfor forskjell i hvilken erfaring fedrene har med denne ordningen. Jeg starter først med å presentere Rune sitt syn på fedrekvoten og forventninger til fedre i dagens samfunn.

Den motiverte faren

Rune med to barn i 20-årsalderen kan kalles for en motivert far fordi han var veldig opptatt av å være en tilstedeværende omsorgsperson. Han er som nevnt den informanten som passet best inn i den likhetsorienterte kjønnsideologien (jamfør kapittel 4 og 5). Han tok ut ca. et halvt års permisjon med både første og andre barn. Dette gjorde han i henholdsvis 1991 og 1993. Det siste barnet tok han altså ut permisjon med det året som fedrekvoten ble innført (jamfør tidslinjen). Det er i tillegg til Rune andre informanter som har tatt ut permisjon som har gått utover den pålagte fedrekvoten, men Rune er den som har tatt ut mest. Han la vekt på at disse ukene hadde hatt mye å si for hans farskap. Rune var fra starten av bestemt på at det å være far skulle han gjøre skikkelig. Han kan sammenlignes med "hands-on" – fedrene som Brannen og Nilsen (2006) beskrev (se kapittel 1). Rune sa følgende om hvorfor han valgte å ta ut permisjon:

"Nei, det var vel på en måte at det, det var litt sånn at jeg hadde lyst til å gjøre det. Det var ikke noe sånn krav eller forventninger. Det var nok, det var ikke det. Det var ikke sånn...og heldigvis på en måte så aksepterte, så synes jo min kone også at det var kjekt at jeg gjorde det sant (...) Nei, motivasjonen var vel kanskje...nei, jeg

tror ikke at motivasjon, likestilling var på en måte ikke noe motivasjon. Det var nok, det var nok det at jeg hadde lyst rett og slett tror jeg. Jeg tror det var det. Så det var ikke noe sånn ideologisk likestillingsmotiv inne i det der sånn, jeg tror det var like mye egoistisk med at jeg hadde lyst til å gjøre det”.

Rune tok altså ut permisjon fordi han hadde lyst til det selv. Han var motivert for å være med barna fra dag én. Dette hadde ikke noe med politiske ordninger eller tvang å gjøre, men eget ønske (jamfør Brandth og Kvande, 2003). Det virker derfor som at han prøver å avkrefte at han ble påvirket av politikken siden han sier at ”det var ikke noe sånn ideologisk likestillingsmotiv”. Han beskrev tiden han var hjemme på følgende måte:

”Det var den fineste tiden jeg har hatt holdt jeg på å si. Det var veldig, veldig kjekt. Det var det. Men selvfølgelig så fikk du jo, du fikk jo reaksjoner altså sånn, det var jo mange som ikke kunne, som ikke forstod det den gangen”.

At Rune sier at det ikke var mange som forstod det den gangen kan vise at han mener det er større aksept dersom en far velger å ta så lang permisjon i dag. Rune hadde følgende å si om hvilken betydning permisjonen hadde for hans forhold til barna:

”Ja, altså jeg tror jo det at det har hatt stor betydning for, for vårt forhold, det tror jeg absolutt. Ehm...ja fordi at i og med at du på en måte, følte at du på en måte...du var hjemme og tok ansvar og fikset det på en måte sant, så blir det så mye mer naturlig senere også å ta ansvar og sant. Det er på en måte ikke noe...spørsmål, altså det er ikke noe, det er ikke noe vanskelig. Så det har nok hatt, jeg tror nok at det har hatt stor betydning”.

Rune trakk også frem at det at han valgte å være hjemme såpass lenge var en livsform han valgte og som han har holdt fast ved:

”Det er klart at når du først gjør valg om at du skal være hjemme så lenge sant, så gjør du jo på en måte et litt sånt...ikke et valg for resten av livet, men du velger jo på en måte en livsform. For du velger jo ikke da, det blir litt meningsløst hvis du på en måte skulle gjøre det også i neste øyeblikk velge, velge en, en veldig sånn karrierejobb som gjør at du på en måte må jobbe i 12 timer i døgnet. Så når du først gjør det så gjør jo du på en måte et litt sånn stort og grunnleggende valg. Det gjør du jo, sant”

Rune mente at valget han gjorde med å være hjemme når barna var små har gjort at han startet tidlig med en praksis som han har holdt ved like. Det er nettopp dette argumentet som er til grunn for fedrekvoten, at det å være hjemme i permisjon skal gjøre at far er mer deltakende og nærværende også senere i barnas liv (se kapittel 1 og Nav.no, 2013). Runes

fortellinger og holdninger samsvarer med måten samfunnet i dag kanskje forventer at fedre skal være. Rune sine holdninger på individnivå, ”fathering” samsvarer med det politiske fokuset på fedre og farsinstitusjonen, ”fatherhood” (jamfør kapittel 2). Rune hørte som sagt til den likestillingsorienterte kjønnsideologien som han var alene om av mine informanter. Så det kan være at de andre informantene ikke har det samme samsvaret i sine holdninger i forhold til det politiske fokuset på fedre. Rune tok ut permisjon før det fantes en kvote for det, og han følte at folk reagerte på det. Dette er til støtte for at idealene i samfunnet har endret seg i tråd med fedrekvotens innføring og gradvise utvidelse. Farsinstitusjonen kan derfor hevdes å ha forandret seg de siste tiårene, det er i dag en større aksept for at fedre velger å være hjemme med små barn. Det er dette Hagström (1999) sikter til med begrepet ”faderskapende”. At Rune tok ut permisjon kan da være en slik faderskapende prosess som har påvirket hans farskap. Samtidig fortalte Rune om egne livserfaringer som hadde påvirket hans farskap, og som hadde gjort han bevisst på å være tilstede. Dette hadde å gjøre med broren hans som døde og ikke fikk tilbrakt så mye tid med barna sine. Rune fortalte:

”Og det som kanskje har påvirket meg enda mer er på en måte...jeg ser situasjonen som min bror hadde. Ehm...og han måtte reise mye i jobben, og det var et, og jeg vet at han hadde veldig store konflikter med det sant. Ehm...også fikk han kreft og døde og da, jeg husker veldig godt hvor...ja, altså den bitterheten som alle i den familien følte på en måte fordi at han hadde vært så lite til stede. Også, også gikk han bort sant på en måte så det var jo...ja stor bitterhet altså i...Så han var 10 år eldre enn meg da sant så han hadde, han døde i 98”

Hos Rune er det også hendelser i livet hans som har påvirket han og gjort at han har valgt å være så involvert i barnas liv som han er, dette kan sammenlignes med det Hagström (1999) kalte for pappablivende prosesser (jamfør kapittel 2). Rune kan derfor sies å både være påvirket av egne erfaringer samtidig som han relaterer seg til det politiske fokuset på fedre i dagens samfunn. Han kan sammenlignes med det tidligere forskning har kommet frem til når de har studert fedre og klasse. Rune kan ses på som en typisk middelklassemann som oppfatter faderskapet som en radikal opplevelse i hans liv (jamfør Plantin, 2007 i Kapittel 1).

Den politisk ukorrekte faren

Jan er et motstykke til Rune, dette med bakgrunn i at han kunne passe inn i den tradisjonelle kjønnsideologien (jamfør kapittel 4 og 5). Samtidig hadde han som Rune meninger og holdninger til farskap som var i overensstemmelse med forventningene til fedre i dag. Jan fortalte likevel selv at han følte han hadde meninger som var politisk ukorrekte som jeg var inne på tidligere. Han ble blant annet med på studien min fordi han følte at han ikke kunne

relatere seg til forskningen som fantes fra før. Jan mente at forskning og den nåværende familiepolitikken fokuserte på at fedre ønsket å være mer hjemme, og det trodde han ikke var rett. Selv om Jan ikke er for å ”tvinge” fedre hjem i permisjon benyttet han seg av fedrekvoten som da han fikk barn, var på fire uker (se tidslinje). Han hadde følgende å si om hvorfor han gjorde dette:

”Det var vel sånn den gangen at hvis jeg ikke, ja det ligger vel i ordet fedrekvote, hvis jeg ikke tok den ut så mistet vi den. Så sånn sett så, så var det jo dumt å ikke ta den i alle fall” (...) Men hvis du med spørsmålet tenker ville jeg hatt mer enn en måned på bekostning av min kone sin permisjon? Så tror jeg ikke, kan ikke huske at det var noe tema sånn sett. Jeg...og erfaring i alle fall etter å ha vært en måned sammen med ungene, med ungen da, det var at det var egentlig greit å komme i arbeid igjen [ler litt].

Dette som Jan sier kan sammenlignes med Hochschild (1997) som sier at ”jobben blir hjemme, og hjemme blir jobb” for en del amerikanske arbeidstakere. Det er hjemme det er jobbing og stress, mens på jobben får man slappe av og får omsorg. Jan forteller at han var stresset i den perioden han var hjemme, og mener kvinner er flinkere til å takle barnepass enn menn. Forskjellen mellom Rune og Jan er at Jan ikke hadde så veldig lyst rett og slett å ta ut permisjon. Det var en rett han benyttet seg av i motsetning til Rune som hadde lyst og var motivert. Dette utdyper han under:

”Nei, altså hvis jeg skal gå innpå det så går det litt på det med denne fedrekvoten, hvor stor skal den være og skal man tvinge mannfolk til å være hjemme seks måneder for eksempel. Også føler jeg ofte at det som gjennom media kommer og i ulike sammenhenger så fremstilles det som at menn ønsker å være mer hjemme. For min del så hadde jeg ikke noe stort behov for å forlenge det utover en måned. Min kone derimot tror jeg ønsket å være hjemme. Og...min magefølelse, det er ikke sikkert den er riktig da, men min magefølelse er at det er lettere for kvinner å være hjemme med små barn enn for menn. Jeg følte meg stresset i den perioden. Jeg følte det var slitsomt med unger. Og jeg, nå selvfølgelig jeg er bare meg, jeg kan bare snakke for meg selv. Men jeg innbiller meg at damer har noen egenskaper som menn ikke har når det gjelder å takle den type stress, altså dette med å ha mange baller i luften på en gang og sånn. Så jeg måtte nesten flire når jeg hørte dette her i går da [refererer til avisartikkel] om mannen som fortsatt er jeger i, i arvematerialet sitt og som arbeider intenst i perioder og som har hvile innimellom. Mens mor hun jobber jevnt og trutt, ja. Det, det er første gang jeg har hørt noe som egentlig støtter de tankene jeg har hatt om disse tingene da. Jeg tror det er en sånn naturlig forklaring jeg. Og i sånn likestillingsperspektiv så føler jeg at dette er blitt skjevt fremstilt gang på gang”

Jan har sterke meninger om politikkenes fokus på å få fedre til å ta mer permisjon. Han føler at diskusjonen ikke tar utgangspunkt i menn som han selv som ikke ønsker å være mer hjemme. Og han mener at det burde komme frem flere synspunkt i den offentlige debatten. Han sier:

”De mennene som tenker annerledes de blir ikke hørt fordi at det er politisk ukorrekt, og går på barrikadene på den måten. Du har jo noen eksempler men de er dessverre litt sånn langt utpå siden da, sånn som han her bloggeren og du kan ikke ta dem seriøst. Men hvis du spør vanlige menn så tror jeg det er ganske mange som tenker likt med meg”.

Jan føler seg dermed ikke hørt og tror at han er del av en større majoritet som føler det samme. Han sier videre:

”Hittil har jeg følt at det har vært politisk ukorrekt å antyde det som jeg har sagt da, at det er lettere for mor å være hjemme biologisk sett enn for menn da. Og jeg har vel kanskje følt at jeg som mann ikke rent personlig da, men altså på vegne av menn da så har jeg følt at diskusjonen kanskje har vært litt ensrettet mot at kvinner skal ut i arbeidslivet og menn skal være mer hjemme. Og, og når for eksempel Lysbakken i SV blant annet, blant andre sier at dagens menn ønsker å være hjemme så er ikke jeg sikker på om det er riktig. Men det er politisk korrekt å si det, og spesielt i hans parti da. Og jeg lurte litt på hvor mye forskning som kan bekrefte at dagens menn ønsker å gå langt inn i en omsorgsrolle å bytte, bytte plass med mor. Det kunne vært interessant å få frem.

Jan sier at han ikke er interessert i å ”bytte plass med mor”. Og han beskriver derfor det å være hjemme med barn som noe feminint. Han sier ikke noe om at det for fedre er fint å være sammen med barna, og han opplevde det heller ikke sånn. Det virker som han mener at det å snakke om kjønnsforskjeller er et tabu i dagens samfunn. Det blir et paradoks at det er Jan som mener dette når han har jobbet deltid i 10 år og vært gift med en kvinne som har satsset på jobb (jamfør kapittel 5). Kanskje har han sånne holdninger for å veie opp for denne praksisen. Forskning har vist at menn som er sammen med kvinner med høy utdanning er mer likestillingsorienterte og det er større sannsynlighet for at de benytter seg av fedrekvoten (Brandth og Øverli, 1998). Dette er gjeldende for Jan, som er gift med lege med sterk arbeidstilknytning. Kanskje er det sånn at hans praksis er likestillingsorientert noe motvillig, mens hans holdninger er mer tradisjonelle siden han kunne plasseres i den tradisjonelle kjønnsideologien. Hjørnevik (2002) fant i sin masteroppgave at det var varierende hvilken kjønnsideologi og hvilke holdninger informantene hans hadde. Til felles for de alle var likevel farsidealet deres. Hjørnevik hevdet at selv de fedrene som ikke identifiserte seg sterkt med farsrollen likevel hadde det nærværende farsidealet som et bilde på det gode farskapet. Hjørnevik argumenterte derfor for at dette hadde blitt et hegemonisk ideal for hvordan menn skulle være fedre. På samme måte kan jeg i denne studien hevde at selv om fedrene har ulikt fokus på farspolitikken og ulike holdninger til kjønnsrollen mener de likevel at farsrollen er viktig.

Jan tok ut fedrekvoten fordi familien ellers kom til å miste disse ukene og sier at det var den eneste grunnen. Dette er til stor forskjell fra Rune som var veldig motivert i forhold til permisjon. Når dette er sagt er ikke Rune og Jan så ulike når det kommer til å jobbe i det offentlige og at de begge har høyt rangerte stillinger der. De er ikke så forskjellig i forhold til hverandre når det gjelder praksis, men det er store forskjeller i forhold til motivasjon og holdninger til farspermisjon. Det kan være et interessant funn i seg selv fordi det kan vise at fedrenes holdninger ikke nødvendigvis samsvarer med praksis. Kanskje er det også sånn at Jan er likere det nærværende farsidealet i samfunnet enn det han tror selv. Dette kan henge sammen med hvordan han ser på omsorg. Jan tenker kanskje på det som noe feminint (jamfør Brannen og Nilsen, 2006 i kapittel 1). I neste del skal jeg ta for meg holdningene til de andre informantene. De har benyttet seg mer eller mindre av den fedrekvoten som har vært, men ikke hatt noen sterke meninger utover det.

De ambivalente fedrene

Rune og Jan hadde veldig ulike holdninger til det politiske fokuset på fedre og kunne plasseres på hver sin side av skalaen. Resten av mine informanter er mer midt i mellom når det gjaldt synet på den politiske utviklingen. De er ikke like engasjerte, men er heller ikke helt uengasjerte. Disse informantene har for det meste benyttet seg av den fedrekvoten som har vært, bortsett fra Truls som fikk barn før det fantes noen kvote for fedre. Samtidig virker det som de ikke er helt sikre på hvilken betydning fedrekvoten har hatt for dem. Noen beskriver det som en fin tid, mens andre mener den er bare tull. Audun er den informanten med yngst barn på 4, 7 og 10 år (se tidslinje). Han har tatt ut ca. 5 måneder permisjon med det eldste barnet og rundt 2-3 måneder med de to yngste. I forhold til fedrekvotens betydning sa Audun følgende:

”Jeg tror det har en betydning, det tror jeg det har. Men jeg vet ikke hvilken betydning det har, altså sånn...fordi at det, altså...for og det er jo litt forskjell mellom intensjon og effekt for å si det sånn. At jeg vet ikke nødvendigvis om det fører til et sterkere, sterkere bånd mellom far og barn. Men mest sannsynlig så tror jeg at det gjør det, for det har noe med det å, altså en ting er om man ikke synes det er sånn der kjempetrivelig eller voldsomt å skifte bleie. Altså åh...oh, sånn. Men altså gjør en det en periode så vil en jo, vil en jo gjøre seg opp noen erfaringer med det”

Audun mener at gjennom fedrekvoten kan man gjøre seg opp noen erfaringer som er betydningsfulle for senere. Kanskje var det båndet mellom far og barn som ble sterkere og at han gjorde seg opp noen erfaringer med omsorg. Han er derimot ikke helt klar på at

fedrekvoten er avgjørende for å etablere et nært forhold til barna. Det må nevnes at Audun som Rune har tatt ut mer permisjon enn den øremerkede kvoten. Audun hadde i motsetning til Rune ikke like sterke holdninger til at permisjon hadde betydning for hans videre forhold til barna. Han kan derfor sies å ha litt ambivalente holdninger til det politiske fokuset på fedre.

Knut med barn i 20-årsalderen, tok ut fedrekvote med sitt yngste barn på 13 år og har lignende meninger som Audun i forhold til dette. Han sier:

”Altså...i hvert fall det å være mer tilgjengelig. Altså som jeg sier også noe av det viktigste er å være tilgjengelig. Og det å kunne oppnå det, det tror jeg er med på å kunne gjøre det ja. Ehm og hvis det også er med på å kunne gjøre det over tid, da er det kanskje enda viktigere, da har du kanskje oppnådd enda mer. Om det er akkurat bare de 12 ukene du er tilgjengelig og...og nærværende så har du kanskje ikke oppnådd det. Men hvis du kan være det på sikt så tror jeg at da, det vil være kanskje den største gevinsten. Men så klart på de 12 ukene så går det an å gjøre seg selv bevisst, så sånn sett så tror jeg at det kan ha en veldig positiv type effekt. Det tror jeg. Men igjen så tror jeg at det er viktigere å se utover de 12 ukene, hvis du skal se resultat på lang sikt i alle fall. Men at det kan være med på en bevisstgjøring, det, det tror jeg nok. Men om det er 12 eller 14 uker, det tror jeg er ikke så veldig stor betydning. Men det er kanskje større betydning at det er 12 uker kontra 4. Det tror jeg nok, det...i løpet av 12 uker så har man en viss formening om hva som, hva som skjer.

Fedrekvoten alene er altså ikke grunn nok til å gjøre fedre mer nærværende i følge Knut og Audun, men det kan bidra til dette. Dette samsvarer også med annen forskning som viser at fedrekvoten først og fremst har endret på idealer fremfor fedres faktiske praksis (jamfør Kitterød, 2012). Farsidealene er i endring, men praksisen er varierende (jamfør kapittel 1). Knut la vekt på at det var det som skjedde etter permisjonsperioden som var viktig, og det var da man som far burde være tilstede. Dette kan sammenlignes med at fedre liker å være sammen med barna sine når de er litt eldre slik at man kan gjøre på ting sammen (jamfør Brandth og Kvande, 1998). Knut hadde som nevnt bare hatt fedrekvote med et av barna sine. Men han var også en av de informantene som la vekt på at det var viktig å være tilstede for barna (jamfør kapittel 4). Dette kan bety at fedrekvoten ikke var faderskapende for Knut, det var andre faktorer som var med på å gjøre han nærværende. Andre informanter mente at fedrekvoten ikke hadde noen betydning for forholdet til barna i det hele tatt. Dette var det særlig Fredrik og Magne som hadde noe å si om. Fredrik med to barn i 20-årsalderen tok bare ut fire uker fedrekvote med sitt yngste barn. Han sa følgende:

”Jeg tror ikke det der betyr noen ting. Det går på innstilling. Altså er du innstilt på å gjøre det der så gjør du det fra de er små”.

Dette kan sammenlignes med det Knut sa om at det var viktig å være tilstede, men at det ikke bare gjaldt når de var små og man hadde permisjon. Fredrik er mindre usikker enn de andre ambivalente fedrene siden han mener at fedrekvoten ikke har noen betydning. Magne med barn i 20-årsalderen har også lignende holdninger i forhold til dette. Han tok på samme måte som Fredrik bare ut permisjon med et av barna sine, men mener det ikke har hatt noen betydning. Han fortalte:

”Nei, jeg tenker at okay, det var en fin tid, men jeg tror det at jeg hadde hatt et vel så godt forhold til mine barn uten de fire ukene. Eh...og det kan jeg jo også si sånn sett at jeg er jo, jeg føler at jeg har et veldig godt forhold til begge mine barn. [Eldste barn] hadde jeg permisjon med, [yngste barn] han som kom etterpå han hadde jeg ikke permisjon med. Og for det hadde med at da gikk jeg på et studie, og jeg var midt i eksamensforberedende. Og da søkte vi om at min kone kunne få da mine uker som hun da fikk innvilget. Så jeg hadde ikke da de fire ukene med den ene og jeg kan ikke si det at jeg har et annet forhold til han enn til hun andre grunn de ukene. Det blir helt feil. Så jeg tror det, det spiller ingen rolle. Det er en fin tid, det kan du si og at det gir deg noe helt klart. Men, men at det har noen betydning for senere i livet, det, det er bare tull”

Magne så på permisjonstiden som en fin tid, men det var ikke avgjørende å ta ut disse ukene for hans videre relasjon til barna. Det er altså stor variasjon hos informantene om hvorvidt de mener at fedres permisjon har betydning for deres videre praksis. Magne hevder at han har et like nært forhold til begge sine barn selv om han bare har tatt ut permisjon med det ene. Dette viser at han likevel relaterer seg til det nærværende farsidealet selv om fedrekvoten ikke har betydning (jamfør Hjørnevik, 2002).

De ambivalente fedrene hadde til felles at de så på fedrekvoten som en noen lunde verdifull tid der de fikk være sammen med barnet. Men utover dette var de derimot usikker på om det hadde noen betydning. Fedrekvoten kan derfor ikke sies å ha en stor betydning for disse informantenes forhold til barna sine. Det som de derimot mener har en betydning er å være tilstede og nærværende for barna sine (jamfør kapittel 4). Man kan derfor hevde at fedrekvoten har hatt en betydning for samfunnsidealene ved at det har blitt en forventning om at fedre skal ta mer del i barneomsorgen. Når det kommer til hvilken betydning fedrekvoten har for den enkelte fars holdninger og praksis er det derimot mer uklart. De ambivalente fedrene er de som i de tidligere analysekapitlene ble plassert i den transisjonelle kjønnsideologien. De ville orientere seg både mot familien og mot jobben. At de er litt ambivalente i sine holdninger til fedrekvoten kan henge sammen med dette. De kan

sammenlignes med den likestillingsorienterte faren Rune ved at de har stort fokus på sine barn, men de er ikke like positive til politikken som han. Dette kan da henge sammen med at de mener at mor er den som skal ha hovedansvaret i hjemmet. Når det kommer til Jan er de likevel mer positive, dette kan henge sammen med at de ikke er like tradisjonelle i sine holdninger som han. En av de ambivalente fedrene, Fredrik, mente som sagt at fedrekvoten ikke hadde noen betydning for hans forhold til barna sine. Samtidig var det tydelig at han mente at det var et stort press på fedre i dag i forhold til hvordan man skulle være. Dette er til støtte for at fedrekvoteordningen har økt forventningene til fedre i dagens samfunn (jamfør kapittel 1). Fredrik fortalte følgende:

”Altså jeg følger mye med i sånn samfunnsdebatt egentlig. Og jeg synes det er grådig mye sånn her fokus på, på...sytende damer som snakker om hvor vanskelig det er i damerollen og alt mulig sånn ting som det der. Jeg synes det der er...forbaska syting. Altså jeg tror, jeg tror menn har minst like stort press på seg, minst like stort press på seg knyttet opp til de greiene der. Fordi at i veldig stor grad så, så har den nye manssrollen blitt definert av sterke kvinner som på en måte har, der det har blitt laget krav til hvordan, hvordan vi skal være oppi de greiene der. Jeg tror det å følge opp en moderne manssrolle er minst like krevende som å følge opp en moderne kvinnerolle. Det, det er jeg ganske sterk i meningen”.

Fredrik mener manssrollen er vanskelig å følge opp, og det er nok fordi det er store forventninger til hvordan man skal være i dag. Dette kan nok henge sammen med at menn blir beskrevet som å ha en sammensatt identitet der både lønnsarbeid og familie er viktig (Brandth og Kvande, 2003). Dette til støtte for at den hegemoniske maskuliniteten i dag kan hevdes å både inneholde barneomsorg og lønnsarbeid (jamfør kapittel 1). At fedre føler presset er derfor ikke rart, siden det forventes mer av fedre i dag enn før. Det kan da være at man har problemer med å finne en rolle som både er i samråd med forventninger utenfra og hvordan man selv vil være. Å være far i dag er kanskje forvirrende siden det har skjedd store forandringer de siste tiårene med innføring av fedrekvoten blant annet.

Truls var også en informant som kunne kalles ambivalent fordi han ikke hadde tatt ut fedrekvoten, men når han så tilbake skulle han ønske at han hadde hatt mer tid med barna. Han ble i de tidligere analysekapitelene plassert i den tradisjonelle kjønnsideologien fordi han hadde satset mye på jobb og han hadde hatt en kone med hovedansvar for barna. Selv om Truls kunne plasseres i den tradisjonelle kjønnsideologien var han forskjellig fra Jan ved at han var mer positiv til den offentlige politikken i dag. Truls hadde ikke tatt ut fedrekvote med noen av sine barn fordi den ikke var innført da han hadde små barn (se tidslinje). Han skulle

da intervjuet fant sted høsten 2012 snart bli bestefar og fortalte at han gledde seg til å bruke mer tid på barnebarna i fremtiden:

”Men, men i forhold til det helt ideelle som jeg antydde i stedet så kunne jeg jo tenkt meg at jeg hadde hatt mer tid. Om det hadde vært reelt i den tiden det er jeg ikke sikker på, jeg har ikke direkte dårlig samvittighet, men det jeg tenker på liksom neste generasjon at det hadde vært kjekt hvis du blir pensjonist da å ha helse og bruke mye tid med barnebarna dine. Det er meningsfylt, sånn som jeg ser for meg i fantasien i alle fall, ja”

Truls forteller at det ikke var mulig for han å være like mye sammen med barna sine når de var små, men det virker som dette er noe han vil ta igjen med barnebarna sine. Forskning har vist at fedre med voksne barn i dag som begynner å få barnebarn kanskje får en nærmere kontakt med disse enn sine egne barn. Brannen og Nilsen (2006) fant at bestefedrene i deres studie brukte mer tid med barnebarna sine enn de hadde gjort med egne barn. Dette er til støtte for en kohort-forklaringen på forskjellen mellom informantene. Truls fikk barn i en annen tid enn de som blir fedre i dag, idealene kan derfor hevdes å ha forandret seg. Det kan derfor tenkes at menn som får barn i dag har en annen holdning til barneomsorg enn de som ble det for 10 og 20 år siden. For å finne ut mer om mine informanter sine holdninger til farsidelene i dagens samfunn vil jeg under se på hvordan mine informanter sammenligner seg selv med sine egne fedre.

Nye fedre?

Fedrene som jeg har intervjuet kan tenkes å ha en annen holdning til det å være far enn det deres egne fedre hadde (jamfør Brandth og Kvande, 2003, Lorentzen, 2012). Menn som blir fedre i dag blir det i et samfunn med fokus på likestilling og en forventning om at fedre også skal ta del i barneomsorgen (jamfør kapittel 1). Denne forventningen var ikke til stede for 40-50 år siden. Mannlighet hang sammen med en kjønnsdelt familieorganisering og forsørgerplikt (Oftung, 2012). Dette betyr ikke at disse fedrene ikke var gode fedre, men at de kanskje deltok på en annen måte enn dagens fedre. Audun, en av informantene til barn i 10-årsalderen trekker frem at han tror det er lettere i dag enn det var for hans far og den generasjonen. Han mener at forventningene til fedre i dag har gjort sitt til at menn er mer deltakende:

”Farsrollen tror jeg på mange måter er enklere å...enn kanskje det den var før. Nettopp fordi mange menn har, menn har jo blitt flinkere til å snakke for å si det sånn, og snakker mer. Og den forventningen, nå ligger det en forventning om at man tar ansvar i forhold til ungen. Og mange menn ønsker det. De fleste tror jeg. Så sånn sett

så tror jeg ikke, altså jeg tror kanskje min far hadde det vanskeligere, altså den generasjonen hadde det kanskje vanskeligere hva gjelder unger enn det for...holdt på å si, der begynte det å komme noen forventninger som de kanskje ikke hadde, verktøy eller ferdigheter for å håndtere egentlig de forventningene i det hele tatt. Mens jeg tror altså sånn mange, mange fedre i dag er kanskje bedre rustet til det. Altså sånn igjennom det at en...at det har blitt...ehm det har blitt på mange måter en mer selvfølgelig ting at man tar, tar seg av sine barn. Og ikke bare blir tvunget til en trilletter, men at man kan håndtere det og forholde seg til det på en god måte”.

Audun mener altså at det er lettere for fedre i dag, og at man har verktøy som den forrige generasjonen ikke hadde. Det virker som Audun mener at fedre har blitt flinkere til å være mer tilstede og nærværende. Jan var som nevnt den informanten med mest tradisjonelle holdninger, men også han så forskjell mellom han og hans egen far. Han fortalte følgende:

”Altså når det gjelder det å ta det som det faller, så tror jeg nok min far tok det mye på samme måten. Men den store forskjellen var nok at han fulgte ikke opp mine aktiviteter på den måten jeg har gjort da (...) Så jeg kan vel sånn sett ikke huske at de engang var og så en eneste fotballkamp, det er litt rart å si det egentlig, men jeg tror det var ganske vanlig”.

Jan beskrev seg selv som mer involvert i barnas liv enn det hans egen far hadde vært. Han hadde blant annet vært fotballtrener for sine barn (jmfør kapittel 4). Jan er derfor mer deltakende i barnas fritidsaktiviteter enn hans egen far var. Selv om Jan har tradisjonelle holdninger viser han at han er mer lik det nærværende farsidealet enn det hans egen far var. Det kan derfor tenkes at det er andre forventninger til mine informanter i dag enn det var til deres egne fedre. Samtidig som flere av informantene distanserte seg fra sine egne fedre, fortalte de også om likheter. Ørjan som hadde barn i 10-årsalderen snakket om faren sin i bare positive vendinger. Han fortalte: *” Nei, altså det er...det tror jeg er den beste vennen jeg har hatt i livet det er faren min. Så jeg hadde det veldig godt da. Så kanskje det også...han var en trygg og stødig person da, som et fjell. Så sånn håper jeg, jeg er også da”.*

Ørjan sin beskrivelse av sin egen far gir ikke et bilde av en tradisjonell far i den forstand. Det kunne like gjerne vært en beskrivelse av en far i dag der vennskap med barna er viktig (jmfør Brandth og Kvande, 1998 og kapittel 1 og 4). Truls er den eldste av informantene og han kunne fortelle om en mer tradisjonell og autoritær far. Om sin egen far sa han følgende:

”Men far min han var, mor var mer streng enn han, men far min han var på en måte, hadde voldsom respekt. Og på en måte jeg må bare innse at den respekten som han hadde, ikke på grunn av frykt, men positiv respekt,

den har jeg aldri klart å få med mine egne barn. Men plutselig så oppdager du at nå sitter du å argumenterer sånn som faren og moren min gjorde og som jeg var galen på selvfølgelig”.

Truls forteller altså om at faren hans var streng og at han hadde respekt. Dette er noe Truls mener er forskjellig fra seg selv, mens viser også til likheter. Truls var en av to informanter som passet inn i den tradisjonelle kjønnsideologien, så det er derfor ikke rart at han finner likheter med sin egen far. Fredrik fortalte også om en streng far og at han har gjort ting på samme måte som sine foreldre uten å bevisst tenke over det. Han sammenligner seg selv med sin far samtidig som han sier at hans far var mye strengere enn han selv:

”Altså jeg hadde en, jeg hadde veldig strenge foreldre selv som jeg syntes var altfor strenge (...) Men når du gjør ting make til dem, det aner du ikke om du gjør. Men jeg tror nok, hadde jeg gjort ting opp igjen så tror jeg nok at jeg hadde vært mindre streng (...). Jeg vil nok påstå at min far var langt strengere enn jeg var. Men det er vel, det er vel sikkert et tegn i tiden tror jeg”

På samme måte som Truls sammenligner Fredrik seg selv med faren sin samtidig som han sier at faren var strengere enn han selv. Dette viser at det kan sies å være en grad av kontinuitet i farsrollen fra den ene generasjon til den neste. Dette kan sammenlignes med det Brannen og Nilsen (2006) fant i sin studie av flere generasjoner av fedre (se kapittel 1). Fredrik referer også til tiden man lever i, og mener at det er andre forventinger i dag til fedre. Dette kan sammenlignes med det Audun sa om at fedre i dag har andre verktøy og redskaper. Det er først og fremst på det ideologiske plan at farsrollen har forandret seg, siden vi ser at informantene både trekker frem likheter og ulikheter med deres egne fedre. Informantene ser på sine egne fedre som litt mer strenge og tradisjonelle. Knut, en av informantene med barn i 20-årsalderen fortalte om en far som var sjømann og derfor borte store deler av året. På den andre siden fortalte Knut at han også var veldig nærværende. Han sa følgende:

”Jeg hadde en far som var borte halve året i alle fall. Så han var sjømann. Og det er vel den store forskjellen i fra meg da at jeg vokste opp i store deler av året med kun moren min. Men han var jo, faren min var jo mye tilstede når han var hjemme da, det var han. Og...stilte opp utrolig mye når han først var hjemme. (...)

Knut sin far kunne blitt kalt for fraværende siden han var sjømann og mye borte, men Knut fortalte at han var tilstedeværende når han først var hjemme. Vi ser derfor at informantene ser på idealene og tiden fedrenes deres var fedre i som annerledes, men at når de beskrives praksisen er det ikke så ulikt fra dem selv. Den største forskjellen på praksis i forhold til

egne fedre ser vi hos to av informantene med barn i 20-årsalderen, Truls og Fredrik, som forteller om fedre som var veldig strenge og autoritære. Dette er noe de selv distanserer seg fra ved å fortelle om sine fedre som strengere og mer autoritære enn de selv er. Dette kan knyttes til informantenes kjønnsstrategier ved at de har en oppfatning av hvordan de ikke har lyst å være. Deres egen oppvekst er noe som preger deres kjønnsstrategi, men vi ser også at tiden de lever i påvirker dem (jamfør Hochschild, 1989 i kapittel 2). Informantene har tatt med seg noen egenskaper fra sine egne fedre, samtidig som de vil fremstå som moderne fedre og litt annerledes fra deres egne fedre. Det viser seg altså at man kan finne kontinuitet mellom to generasjoner av fedre og at farskapet ikke er så ulikt. Samtidig ser man en ny form å være fedre på som informantene beskriver. Noen mener at det er lettere for fedre i dag ved at man har flere verktøy, mens andre mener at det er vanskeligere for fedre i dagens samfunn fordi det er større press.

I likhet med Brannen og Nilsen (2006) finner jeg altså både kontinuitet og diskontinuitet blant mindre informanter og deres egne fedre. Når dette er sagt har jeg ikke et sammenligningsgrunnlag der jeg kan beskrive informantenes utsagn og deres fedres utsagn slik som Brannen og Nilsen (2006) kunne i deres studie. At idealene har forandret seg er noe informantene vektlegger. Det kan derfor sies at fedrekvoten har gjort at det er større press og forventninger til dagens fedre enn det var i forhold til deres egne fedre. Dette er til støtte for at den hegemoniske maskuliniteten i dag kan sies å inneholde både lønnsarbeid og omsorg for barn.

Avsluttende diskusjon

I dette kapittelet har tema vært holdninger til den offentlige politikken og fokuset på fedre i dagens samfunn. Jeg har vært spesielt opptatt av hvilken betydning fedrekvoten har hatt for informantene på individnivå, men også hvilken betydning den kan sies å ha hatt for selve farsinstitusjonen på samfunnsnivå. Vi så at det var ulikt hvilken betydning de forskjellige informantene tilla fedrekvoten. For noen hadde den hatt betydning ved at de hadde gjort seg opp verdifulle erfaringer som de hadde tatt med videre i livet. Hos andre ble den beskrevet som å ikke ha noen betydning i det hele tatt. Tidligere forskning har hevdet at menn med høy utdanning har til felles at de støtter opp om likestillingsidealene og oftere tar ut fedrekvote (jamfør kapittel 1). I min studie så jeg at det var varierte meninger til fedrekvoten og likestillingsidealene selv om alle informantene har høy utdanning. Til felles for informantene

er likevel at de relaterte seg til de samme farsidealene og mente det var viktig å være tilstede for barna.

Politikken kan derfor tenkes å ha påvirket farsidealene i samfunnet og dermed forventningene til dagens fedre. Alle informantene fremstår som nærværende ved at de har stort fokus på sine barn. De mener at det er viktig å være tilstede i alle faser i barnas liv ikke bare når de er små. Fedrekvoten kan derfor sies å ikke ha en så stor betydning for den enkelte informant, men når det kommer til farsidealene som råder i samfunnet har den betydning.

Det som er tydelig i intervjuene er at fedrene føler et stort press i forhold til farsrollen. Dette var noe informantene snakket om i både positive og negative vendinger. Det snakket om det negativt ved at de har fått en vanskeligere rolle å følge opp. Dette er til støtte for at det i dag er sånn at den hegemoniske maskuliniteten både inkluderer barneomsorg og lønnsarbeid. Fedre har en sammensatt identitet og det kan være at disse av og til kommer i konflikt med hverandre (jamfør kapittel 5). Det er derimot ulikt hvordan informantene relateres seg til dette. Noen synes det er for mye press, mens andre mener at det er lettere for fedre i dag fordi man har verktøy som den forrige generasjonen ikke hadde. Sammenlignet med sine egne fedre så vi at informantene både viste til likheter og ulikheter. Det som det fremgikk hadde forandret seg mest var holdningene i samfunnet. Deres egne fedre ble beskrevet som litt mer autoritære og tradisjonelle, men det var også flere likheter som at de var tilstedeværende for sine barn. Fedrekvoten kan derfor ikke alene sies å ha påvirket fedrenes farskap. Men den har i sammenheng med endrede farsidealer i samfunnet ført til en større forventning om at fedre skal delta mer i barneomsorg.

I likhet med Hjørnevik (2002) kan jeg si at fedrekvoten utfra mine informanternes fortellinger kan sies å være "en blomst til kvinnen" siden den ikke har en stor betydning for videre praksis og holdninger. Fedrekvoten har siden den ble innført utvidet seg kraftig, i dag er den på 14 uker. Det kan derfor tenkes at fedrekvoten vil ha en større betydning for de som blir fedre i dag siden de vil måtte ta ut en større kvote. Dette er noe jeg ikke kan si noe om i min studie, men som hadde vært interessant å forske videre på. Samtidig som fedrekvoten kan kalles "en blomst til kvinnen" vil jeg argumentere for at den har hatt stor betydning for samfunnsidealene. Den legger til rette for et ideal om at fedre skal delta i barneomsorgen på lik linje med mor, og ikke bare som hennes hjelper. Den hegemoniske maskuliniteten i dag kan tenkes å både inneholde barneomsorg og lønnsarbeid. Jeg tror at å være far er like viktig

som lønnsarbeid for fedre i dag, men jeg tror ikke at lønnsarbeidet vil bli danket ut. Lønnsarbeid vil nok fortsette å være viktig for menns identitet, men familien er det som kommer i første rekke (jamfør kapittel 5). Fedre kan tenkes å begynne å få det samme problemene som kvinner ved at de både må ha tid til barn og jobb. Idealene til fedre er derfor det som har endret seg mest de siste tiårene, fedrenes praksis har kanskje ikke forandret seg like mye. Det vil uansett være sånn at ikke alle fedre vil være lik og at praksisen vil være avhengig av den enkelte familie. Fedre kan både sies å ha et større press på seg enn tidligere samtidig som det er større rom for dem til å ta del i barneomsorgen.

Kapittel 7: Avslutning

Denne oppgaven har handlet om menn med høy utdanning og deres holdninger og erfaringer med å være fedre. Jeg valgte en kvalitativ metodisk tilnærming til prosjektet. Analysen er basert på semistrukturerte livsløpsintervju med 8 menn. Mine funn kan ikke generaliseres til å gjelde for alle fedre med høy utdanning. Jeg håper likevel at denne oppgaven kan si noe om, og gi en innsikt i hvilke dypere meninger menn med høy utdanning tillegger sitt farskap. Jeg håper også at den kan bidra til en videre diskusjon og gi et nytt bidrag til forskningen om fedre. I oppgaven var mine to hovedproblemstillinger det følgende: *Hvilke holdninger og erfaringer har menn med høy utdanning til å være fedre i dag? Hvordan er det å være far til barn i 10-årsalderen sammenlignet med å være far til barn i 20-årsalderen?*

Det jeg samlet sett ville se på var hvordan det er å være far på individnivå og hvordan betingelser på samfunnsnivå kan tenkes å påvirke faderskapet. Fokuset mitt var på omsorg, forholdet til barna og hvilken betydning jobben deres hadde for dem, utøvelsen av det å være far, og hva de mente om forventningene til fedre i dagens samfunn. At jeg valgte å fokusere på akkurat disse temaene hadde blant annet en bakgrunn i at jeg følte at det manglet forskning om fedre med eldre barn og hvordan de så på det å være far over en lengre tidsperiode. Jeg valgte derfor å intervjuere menn med barn i 10-årsalderen og 20-årsalderen. Mine informanter fortalte meg om hvordan deres farskap hadde utviklet seg fra barna ble født og frem til i dag. Informantene har barn mellom 4 og 32 år og en allsidig erfaring med å være fedre. For de fleste er småbarnsperioden over for en stund siden. Sitatet fra en av informantene under oppsummerer mine hovedfunn:

”Du tenker ikke tilbake på alle de gangene du har vært på jobb, du tenker heller tilbake på de fine tingene som man har gjort sammen”

Når fedrene ser tilbake er det familien, barna og det de har gjort sammen som er det viktigste og som de tillegger verdi. Denne understrekingen av familiens betydning kan ha med intervjuenes tema å gjøre. Samtidig sier dette mye om hva disse mennene oppfatter som viktig og riktig i en slik sammenheng. Selv om mine informanter hadde ulike holdninger til den offentlige politikken, og ulike tilnærminger til farsrollen hadde de likevel alle til felles at de identifiserte seg med de samme farsidealene (jamfør Hjørnevik, 2002). De ønsket å være nærværende fedre med stort fokus på sine barn. Fedrene tilpasset i stor grad arbeidslivet og sine ambisjoner der i forhold til familien, de kan derfor også kalles fleksible (jamfør Brandth

og Kvande, 2003). Siden jeg ville se på forholdet mellom faderskapet på samfunnsnivå og faderskapet på individnivå tok jeg utgangspunkt i teoretiske perspektiver som kunne være til hjelp for nettopp dette. Det overordnede teoretiske perspektivet jeg valgte var Morgan (1992) sine begreper om "fathering" og "fatherhood". Å bruke disse begrepene gjorde at jeg som forsker kunne se på forholdet mellom idealer i samfunnet og fedres faktiske praksis.

Det er som nevnt i innledningen av masteroppgaven gjort mye forskning om fedrekvoten og dens betydning (se kapittel 1). Fedrekvoten har blitt hevdet å være en norm for "det gode faderskap" og viktig for bekreftelsen av farskapet (Brandth og Øverli, 1998). Forskning viser likevel at mødre bruker mest tid på barn, og at det gjerne er farsidealene fremfor praksisen som har blitt påvirket (Kitterød, 2012). Det jeg ville tilføre dette forskningsfeltet var å finne ut av hvilken betydning praksis og nærvær i forhold til barn har når barna er eldre, ikke bare i løpet av småbarnstiden. Til støtte for "fathering"-perspektivet valgte jeg å ta utgangspunkt i Brandth og Kvande (1998) og Dermott (2008) sin beskrivelse av fedres "maskuline omsorg". Det begrepet tar utgangspunkt i at fedre utøver en omsorg som er annerledes fra mødres, gjerne med bakgrunn i å ha et vennskapsforhold og å gjøre aktiviteter sammen. I forhold til maskulin omsorg så jeg at noen av informantene mine som hadde sønner kunne knyttes til dette. De fortalte om et forhold som bar preg av å ha felles interesser og gjøre aktiviteter sammen. I forhold til hva informantene ellers gjorde sammen med barna sine så vi at fedrene med barn i 10-årsalderen hadde en hverdag som var preget av å kjøre og hente i forhold til barnas fritidsaktiviteter. Dette var noe som de også opplevde som stressende. Fedrene med barn i 20-årsalderen fortalte om et roligere forhold som var mer preget av å prate uten å gjøre så mye sammen. De var opptatt av å være tilstede for barna sine. Noen mente det var viktig å være aktivt tilstede, mens andre holdt seg mer i bakgrunnen og var der dersom det skulle være noe (jmfør Dermott, 2008).

Selv om jeg fant en forskjell ved at informantene med barn i 10-årsalderen hadde en hverdag der de kjørte mye på barna, var de som fedrene i 20-årsalderen opptatt av andre former for omsorg. I forhold til oppdragelse mente de at det var viktig å være tydelig, og de ville skape trygghet for barna sine. Dette kan ikke beskrives som et vennskapsforhold og å gjøre aktiviteter sammen slik som Brandth og Kvande (1998) beskrev det i forhold til maskulin omsorg. Det handler også om å ivareta omsorg og trygghet for barna. Til felles for alle informantene var at de ville at barna skulle ha det bra. I forhold til livsfase- eller kohort-forskjellen mellom de to gruppene av fedre så vi at forholdet til barna bar mer preg av prat

etter hvert som de ble eldre. Barnas alder hadde altså en liten betydning for hvordan fedrene snakket om omsorg, til støtte for livsløpsforklaringen, men dette var ikke en stor forskjell. For å finne ut mer om informantenes forhold til omsorg, brukte jeg Hochschild (1989) sine kjønnsideologibegreper og knyttet dette til hvordan de snakket om forskjellen mellom seg og ektefellene sine. Vi så at informantene mine tilhørte alle de tre kjønnsideologiene. En var likestilingsorientert og ville med det både orientere seg mot hjemmet og jobben og ville at han og kona skulle være likestilt. I motsetning var det to andre informanter som tilhørte den tradisjonelle kjønnsideologien og orienterte seg derfor mer mot jobben enn hjemmet og mente at kvinnen skulle ha hovedansvaret i hjemmet. Den tredje kjønnsideologien som fem av mine informanter tilhørte var den transisjonelle. Her ønsker mannen å identifisere seg mot både jobben og hjemmet, men vil at kvinnen skal ha hovedansvaret i hjemmet. Dette med kjønnsideologi var noe jeg bygde videre på i analysen.

Til støtte for ”fatherhood”-perspektivet valgte jeg å diskutere Connell (1995) sitt begrep om den hegemoniske maskulinitet. Jeg ville da se på om det var sånn at man i dag kunne snakke om en hegemonisk maskulinitet som både tok utgangspunkt i lønnsarbeid og omsorg for barn. Hjørnevik (2002) brukte i sin oppgave blant annet den hegemoniske maskuliniteten som teoretisk utgangspunkt. Han mente det var usikkert hva som kunne ses på som den hegemoniske maskuliniteten i Norge, men han valgte som Oftung (1993) å se på den som knyttet til menns yrkesdeltakelse. Jeg var som Hjørnevik usikker på hva som kunne regnes som den hegemoniske maskulinitet i Norge, men jeg valgte å se på den med en litt mer utvidet betydning. Jeg valgte å tro at det de siste 11 årene har skjedd en endring i likestillingsidealene til menn, og at fedre i dag har en større tilknytning til likestilling. Jeg ville derfor se på hvordan informantene snakket om forholdet mellom familieliv og arbeidsliv. Til felles for alle informantene var at de forsøkte å finne en balanse mellom tiden de brukte på familie og jobb. For å analytisk tilnærme meg hvordan de så på denne balansen tok jeg utgangspunkt i Hochschild (1989) sine begreper kjønnsideologi og kjønnsstrategi. Informantene mine kunne som sagt knyttes til alle de tre kjønnsideologiene, det var derfor forskjell i hvilke holdninger de hadde til likestilling. Når det kom til forholdet mellom arbeidsliv og familieliv så jeg likevel mange likheter. Det informantene tenkte, deres kjønnsideologi, stemte ikke nødvendigvis overens med hva de gjorde, deres kjønnsstrategi. Det var en informant som hadde gått ned i stilling på grunn av familiesituasjonen. Han var en som jeg tidligere plasserte i den tradisjonelle kjønnsideologien, men vi så at i forhold til praksis satte han familien først.

I stedet for å kalle fedrene for nye eller tradisjonelle kan man se på informantene som fleksible slik som Brandth og Kvande (2003) gjorde. Dette fordi fedrene er åpne og forsøkte å tilpasse seg til familielivet. Selv om de hadde forskjellige kjønnsideologier, hadde de til felles at de satt familien først. De hadde også til felles at de forsøkte å finne en balanse mellom arbeidslivet og familielivet. Informantene brukte ulike kjønnsstrategier for å sette familien først og finne balanse. For noen betydde det å gå ned i stillingsprosent for en periode, for andre var det å bytte jobb eller å jobbe i det offentlige.

I forhold til ambisjoner i arbeidslivet så jeg ikke store forskjeller mellom de som hadde barn i 10-årsalderen og de som hadde barn i 20-årsalderen. En liten forskjell var at en informant med barn i 10-årsalderen snakket om jobben som viktig for han, mens en annen med barn i 20-årsalderen sa at han var fornøyd med det han hadde opplevd. Den største forskjellen så vi når man sammenlignet de som jobbet i det private med de som jobbet i det offentlige. Det fremgikk at det var lettere for de som jobbet i det offentlige å prioritere familien. Dette gjaldt også i forhold til å benytte seg av velferdsgoder. De som jobbet i det private snakket om jobben som mer grenseløs (jamfør Kvande og Rasmussen, 2007). De måtte anstrenge seg mer for å finne strategier som kunne hjelpe dem med å sette familien først. Dette gjaldt blant annet å være bevisst på hvordan man brukte tiden sin. Det var altså vanskeligere for de som jobbet i det private å takle overgangen mellom det første og andre skiftet (jamfør Hochschild, 1989). Til felles for alle informantene var likevel at de prøvde å finne en balanse mellom tiden de brukte på jobb og tiden de brukte på familien. Jeg mener derfor at man kan argumentere for at menn begynner å få de samme problemene som kvinner, ved at de sliter med å få tiden til å gå opp. Dette kan være til støtte for at det i dag er sånn at den hegemoniske maskuliniteten både inkluderer lønnet arbeid og omsorg for barn. Det kan argumenteres for at fedres identitet har blitt mer blir mer sammensatt, og kanskje er rollen blitt vanskeligere å følge opp? For å finne ut mer om hvordan fedrene ble påvirket av samfunnet rundt dem og hva de tenkte om det politiske fokuset på fedre gikk jeg i kapittel 6 inn på problemstillinger som tok for seg dette.

I utforming av problemstillingene om fedres holdninger til farsidealene var jeg inspirert av forskning som handlet om fedre og klasse. Slik forskning har gjerne sett på forskjellene mellom menn med høy utdanning og menn med lav utdanning (se for eksempel Plantin, 2007). Jeg var ikke interessert i å fokusere mye på klasse eller utdanning, men jeg valgte

menn med høy utdanning med bakgrunn i flere faktorer. Det er blant annet sånn at disse oftere enn andre slutter opp om likestillingsidealet i samfunnet (se for eksempel Holter, et.al, 2009). Det er også menn med høy utdanning som oftest benytter seg av fedrekvoten. Jeg tenkte at det ville bli interessant å se hvordan menn med høy utdanning så på det å være far over en lengre tidsperiode. Jeg var inspirert av Plantin (2007) som fant at middelklassefedre så på faderskapet som en radikal opplevelse som skapte forandring i deres selvbilde. Jeg lurte derfor på om det var sånn at mine informanter ville ha et likestillingsideal som samsvarte med tidligere forskning. Ikke alle mine informanter hadde tatt ut fedrekvote, og noen hadde tatt ut mer enn den pålagte kvoten. Fedrene hadde ulike erfaringer med den offentlige politikken, men de hadde likevel de samme samfunnsidealene å forholde seg til. I forhold til de som hadde tatt ut farspermisjon var motivasjon de tilla dette forskjellig. En av informantene var veldig likestillingsorientert og skilte seg ut ved at han mente at det å ta permisjon hadde hatt stor betydning for hans videre forhold til barna. Flere av informantene mente at fedrekvoten eller det å være hjemme med et lite barn ikke hadde noen betydning for deres videre forhold til barna sine. Informantene vektla at det var viktig å være tilstede for barna sine, men at dette også gjaldt når barna ble eldre, ikke bare i småbarnsperioden. Dette viser at fedrene relaterte seg til det nærværende farsidealet, men når det gjaldt deres holdninger til farspolitikken var det mer varierende. Noen av informantene fortalte om ambivalente holdninger i forhold til samfunnsforventningene til dem som fedre. Det var tydelig at fedrene mente det var viktig å være tilstede for barna sine, men samtidig synes de at det var et stort press på dem. At det har blitt vanskeligere å følge opp farsrollen kan som nevnt bety at menn begynner å få de samme prioriteringsproblemerkene som kvinner. Dette kan knyttes til at det i dag er andre idealer for fedre å følge opp enn det var for noen tiår siden.

For å videre kunne diskutere dette så jeg på hvordan informantene fortalte om sine egne fedre, siden dette også kunne tenkes å være noe som påvirket deres farskap. Noen mente det var lettere for fedre i dag fordi man hadde verktøy og ferdigheter som deres egne fedre ikke hadde. Det var spesielt to av de eldste fedrene som snakket om tradisjonelle og autoritære fedre, mens de andre fortalte om fedre som absolutt hadde vært tilstede. Det kan derfor antydes at det først og fremst er farsidealene som har forandret seg mens praksisen ikke er så forandret. Det politiske fokuset på fedre og samfunnsforventningene er kanskje det som har forandret seg mest de siste tiårene? Selv om velferdsordningene har blitt bedre og bedre og gjort det lettere for fedre å være nærværende er det ikke dette som har størst betydning for den enkelte far. Fedrene har til en viss grad fått glede av farspermisjon, men dette er ikke

avgjørende. Det er viktig å være tilstede hele tiden, ikke bare i småbarnsperioden. Fedrene har som sagt ulike kjønnsideologier, og de kan derfor ikke alle sies å støtte opp om et likestillingsideal selv om de har høy utdanning. På den andre siden relaterte fedrene seg til de samme idealene når det kom til hva som var en god far (jamfør Hjørnevik, 2002). Selv om fedrene ikke er helt likestilt med sine koner og de fleste har transisjonelle kjønnsideologier, ser de likevel på farskapet som like viktig for dem eller viktigere enn lønnsarbeidet. Man kan derfor argumentere for at den hegemoniske maskuliniteten i dag både inneholder det å være en god far og det å være lønnsarbeider. Samtidig kan en svakhet ved min studie være at jeg bare har intervjuet stabile familiemenn. Alle mine informanter har en sterk tilknytning til hjemmet og er veletablerte. De er ikke spesielt opptatt av ambisjoner i intervjuene, selv om de alle er høyt utdannede og har ledende stillinger. Dette kan komme av at de også er veletablert på jobben og ikke trenger å trakte så mye videre. Vi så likevel at selv om en av de yngste av informantene snakket om jobben som viktig, la han samtidig vekt på å prioritere familien først. Et mindre etablert utvalg kunne her gitt tilgang til andre erfaringer. Samtidig viser det at sterk familieorientering er tilstede hos menn med høy utdanning og gode jobber. Dette kan da sies å være vesentlige samfunnsverdier i dagens Norge. En av denne studiens sterke sider kan være at informantene ser på det å være far over en lang periode, og at fedrene derfor har hatt tid til å reflektere over hva som er viktig for deres rolle som far.

Denne studien viser at å være far i dagens samfunn er en viktig og betydningsfull rolle. Den kan beskrives som både lettere og vanskeligere enn før. Lettere ved at man har et samfunnsideal som støtter opp om at fedre skal få ta del i barneomsorgen på lik linje med mor. Vanskeligere fordi det er større krav til menn om å både være familiemenn og lønnsarbeidere. Det kan derfor argumenteres for at menn begynner å få de samme problemene som kvinner når de skal takle overgangen mellom det første og andre skiftet. Fedrekvoten har hatt betydning for samfunnsidealene, men kanskje ikke så stor betydning for den enkelte far i min studie. Fedrekvoten er i 2013 på 14 uker, det kan derfor tenkes at den vil ha større betydning for de som blir fedre i dag. Studien min viser at farsrollen er i endring og at vi er i en brytningstid med tidligere idealer. Videre forskning om disse endringene er nødvendig for å se på hvordan fedre i dag forholder seg til farsidealene og likestillingsidealene. Kanskje vil likestillingsidealene utvikle seg enda mer om noen år? Samtidig er fedrekvoten et av de spørsmålene som diskuteres i den nåværende valgkampen. Dersom det blir endringer eller en fjerning av fedrekvoten vil dette bli interessant å følge opp.

Litteraturliste

- Andrews, Therese (2009): "Profesjonalisering og deprofesjonalisering av et kvinneyrke" I: Karen Christensen og Liv Johanne Syltevik, red., *Kvinnens arbeid*. Oslo: Unipub
- Beck, Ulrich og Elisabeth Beck-Gernsheim (2002): *Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences*. London Thousand Oaks, Calif : SAGE.
- Blaikie, Norman (2009): *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre (2000): *Den maskuline dominans*. Oslo: Pax.
- Brandth, Berit og Elin Kvande (2005): "Fedres valgfrihet og arbeidslivets tidskulturer". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 46 (1), s 35-53.
- Brandth, Berit og Elin Kvande (2003): *Fleksible fedre: maskulinitet, arbeid og velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brandth, Berit og Elin Kvande (1998): *Masculinity and child care: the reconstruction of fathering*. Oxford: Blackwell publishers.
- Brandth Berit og Bente Øverli (1998): *Omsorgspermisjon med "kjærlig tvang": En kartlegging av fedrekvoten*. Trondheim: Allforsk.
- Brannen, Julia og Ann Nilsen (2006): "From Fatherhood to Fathering: Transmission and change among British Fathers in Four-Generation Families". *Sociology* [online] 40/2, s 335 – 352. Tilgjengelig fra: <http://soc.sagepub.com/content/40/2/335.abstract> [Hentet 8 august 2013].
- Christensen, Karen (1998): "I skyggen av Hellevik. Om utfordringer ved å arbeide empirinært" s. 67-88 i Christensen, Karen, Else Jerdal, Atle Møen, Per Solvang og Liv Johanne Syltevik: *Prosess og metode*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Connell, R.W. (1995): *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Craig, Lyn (2006): "Does father care mean fathers share?" A comparison of how mothers and fathers in intact families spend time with children", *Gender and society*. 20/2, s 259-281.
- Dermott, Esther (2008): *Intimate Fatherhood: A sociological Analysis*. London: Routledge.
- Ekren, Rachel (2011): *Myten om den selvoppofrende mor og den individualistiske far: har det å ha barn ulik betydning for frtiden til menn og kvinner?* Masteroppgave i sosiologi:

- Universitetet i Oslo.
- Ellingsæter, Anne Lise (2011): "Symmetriske foreldreskap – politiske forhindringer".
Tidsskrift for samfunnsforskning. 1, s 3 - 32.
- Ellingsæter, Anne Lise (2009): *Vår tids moderne tider. Det norske arbeidstidsregimet*.
Universitetsforlaget.
- Ellingsæter, Anne Lise og Arnlaug Leira (2004): *Velferdsstaten og familien*. Oslo: Gyldendal
Akademisk.
- Flyvbjerg, B (2004): "Five Misunderstandings about Case-study Research" i *Sosiologisk
Tidsskrift*, 2/04, s 117-143.
- Fougner, Elisabeth (2009): *Fedres uttak av foreldrepenger etter fødsel*. Arbeid og Velferd,
[online] 1. Tilgjengelig fra: <http://www.nav.no/200472.cms> [Hentet 8 august 2013].
- Gillies, John R. (1996): *A world of their own making: myth, ritual and the quest for family
values*. New York: Basic Books.
- Griswold, Robert L. (1993): *Fatherhood in America: a history*. New York: Basic Books.
- Gubrium, Jaber F. og James A. Holstein (2003): *Postmodern interviewing*. Thousand Oaks:
Sage Publications.
- Hagström, Charlotte (1999): *Man blir pappa. Föräldraskap och maskulinitet i förändring*.
Lund: Nordic Academic Press
- Hjørnevik, Øyvind Magne (2002): *Pappapermisjon – en blomst til kvinnen?* Hovedoppgave i
Sosiologi: Universitetet i Bergen.
- Hochschild, Arlie Russel (1997): *The time bind: when work becomes home and home
becomes work*. New York: Metropolitan Books.
- Hochschild, Arlie Russel (1989): *The second shift*. New York: Avon Books.
- Holter, Øystein Gullvåg, et.al (2009): Gender equality and quality of life: a Norwegian
perspective. [Oslo], Nordic Gender Institute.
- Holter, Øystein Gullvåg og Helene Aarseth (1993): *Menns livssammenheng*. Oslo: Ad Notam
Gyldendal.
- Indergaard, Åshild Maria (2011): *Moderskap og klasse – en kvalitativ studie av unge mødre
med ulike utdanningsbakgrunn*. Masteroppgave i sosiologi: Universitetet i
Bergen.
- Jensen, An-Magritt (1992): *Det vakkende faderskapet? Barns familier etter samlivsbrudd*.
NIBR-rapport, 9. Oslo: NIBR
- Jensen, An-Magritt (2004): "Harde fakta om myke menn" i Ellingsæter, Anne Lise og
Arnlaug Leira (red.) *Velferdsstaten og familien*. Oslo: Gyldendal Akademisk. s 201

- Jordan, Bill, Marcus Redley og Simon James (1994): *Putting the family first: identities, decisions, citizenship*, London: UCL Press.
- Kaslow, Florence W. (2013): *Divorced fathers and their families: Legal, Economic and emotional dilemmas*. New York: NY, Springer New York.
- Kitterød, Ragni Hege (2000): "Hus og omsorgsarbeid blant småbarnsforeldre: Størst likedeling blant de høyt utdannede", i *Samfunnsspeilet* [online] 5, s. 34-47.
Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200005/SSP5-2000.pdf>
[Hentet 4. Juli 2013]
- Kitterød, Ragni Hege (2012): "Foreldrenes tidsbruk: Fedre deltar mer i husarbeid og omsorg", i *Samfunnsspeilet* [online] 4, s. 56 -63. Tilgjengelig fra:
<http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/fedre-deltar-mer-i-husarbeid-og-omsorg> [Hentet 13. Juli 2013]
- Kitterød, Ragni Hege og Marit Rønsen (2012): "Kvinner i arbeid ute og hjemme. Endring og ulikhet" i Ellingsæter, Anne Lise og Karin Widerberg (red): *Velferdsstatens familier. Nyere sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Knudsen, Knud og Kari Wærness (1999): "Reactions to global processes of change: Attitudes toward gender roles and marriage in modern nations". *Comparative Social Research*, 18, s 161-195.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2009): *Interviews. Learning the craft of qualitative research interviewing*. Los Angeles: Sage.
- Kvande, Elin og Bente Rasmussen (2007): "Innledning", i Kvande, Elin og Bente Rasmussen. *Arbeidslivets klemmer, Paradokser i det nye arbeidslivet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- LaRossa, Ralph (2005): "Until the ball glows in the Twilight": Fatherhood, Baseball, and the game of playing Catch, in Marsiglio, W., Roy, K. And Litton Fox, G. (eds) *Situated Fathering: A focus on Physical and Social Space*. Oxford: Rowman and Littlefield
- LaRossa, Ralph (1997): *The modernization of fatherhood: a social and political history*. Chicago: University of Chicago Press
- Leiulfsrud, Håkon (2004): "Familie og sosial ulikhet i velferdssamfunnet" I: Ellingsæter Anne Lise og Arnlaug Leira (red.) *Velferdsstaten og familien*. Oslo: Gyldendal Akademisk, s.261-287.
- Lewis, Charlie (2000): *A Man's Place in the home: Fathers and Families in the UK*. York: Joseph Rowntree Foundation.

- Lorentzen, Jørgen (2012): *Fra farskapets historie i Norge: 1850 – 2012*. Oslo: Universitetsforlaget
- Magnussen, May-Linda (2012): "Menns forsørgerarbeid" I Ellingsæter, Anne Lise og Karin Widerberg (red.) *Velferdsstatens familier. Nyere sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Marsiglio, William et.al. (2000): "Scholarship on Fatherhood in the 1990s and beyond". *Journal of Marriage and the Family*. 62/4, s. 1173 -1191.
- Moen, Phyllis (2010): "From Work-Family to the Gendered Life Course and Fit: Five Challenges to the Field". Discussion paper SP 1 2010-501. Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung.
- Morgan, David H.J. (1996): *Family connections: an introduction to family studies*. Cambridge: Polity Press.
- Morgan, David H.J. (1992): *Discovering Men*. London: Routledge
- Nav(2013): *Fedrekvote* [online] Tilgjengelig fra:
<http://www.nav.no/familie/svangenskap,+f%C3%B8dsel+og+adopsjon/fedrekvote>
 [Hentet 2 juli 2013]
- Nilsen, Ann (1996): Stories of life – Stories of living: women's narratives and feminist biography. *NORA - Nordic Journal og Women's studies* [online] 4/1, s 16-31.
 Tilgjengelig fra:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08038740.1996.9959686?journalCode=swom20#.UgNPVVNzcXw> [Hentet 8 august 2013].
- Nilsen, Ann og Anne Marit Skarsbø (2009): "Familie, jobb og karriere – noen dilemmaer for likestilling." I: Christensen, Karen og Liv Johanne Syltevik, red., *Kvinnens arbeid*. Oslo: Unipub
- Oftung, Knut (2012): "Script for farskap – en utfordring for skilte fedre" I Ellingsæter, Anne Lise og Karin Widerberg (red.) *Velferdsstatens familier. Nyere sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Oftung, Knut (2009): *Skilte fedre – Omsorg, mestring og livskvalitet*. Oslo: Unipub AS
- Oftung, Knut (1993): *Menn og endring: en analyse av argumenter om mannsrollen og omsorgspraksis i den offentlige debatt*. Hovedoppgave i sosiologi: Universitetet i Oslo
- Plantin, Lars (2007): Different classes, different fathers? *Community, Work & Family* [online] 10/1, s 93-110. Tilgjengelig fra:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13668800601110835#.UgNP-1NzcXw>
 [Hentet 8 august 2013]

- Plantin, Lars (2001): *Mäns föräldraskap. Om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet*. Doktoravhandling, institutionen för socialt arbete: Göteborgs universitet.
- Silverman, David (2006): *Interpreting qualitative data*. London: Sage.
- Skjeie, Hege og Teigen, Mari (2003): *Menn imellom: mannsdominans og likestillingspolitikk*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Smart, Carol og Bren Neale (1999): *Family Fragments?* Cambridge: Polity Press.
- Sogner, Sølvi og Hilde Sandvik (2003): *I gode og vonde dagar*. Oslo: Samlaget.
- Stefansen, Kari og Gunhild R. Farstad (2008): "Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter, betydning av klasse". Universitetsforlaget. *Tidsskrift for samfunnsforskning*. 49/3, s 343 – 374.
- Syltevik, Liv Johanne (2000): *Differensierte familieliv: familiepraksis i Norge på slutten av 1990-tallet*. Bergen: Senter for samfunnsforskning.
- Thagaard, Tove (2009): *Systematikk og innlevelse*. 3. Utg. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Vassenden, Anders og Therese Andrews (2007): "Snøballen som ikke ruller. Utvalgsproblemer i kvalitativ forskning" i *Sosiologisk tidsskrift*. 15/02, s 151–163.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Holdninger og erfaringer med det å være far:

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med min masteroppgave

Jeg er masterstudent i sosiologi ved Universitetet i Bergen og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Temaet for oppgaven er fedre og deres holdninger og praksis knyttet til dette. Jeg skal undersøke hvordan fedre tenker rundt det å være far, og jeg er spesielt interessert i fedre med høy utdanning som fikk barn for enten 10 eller 20 år siden. Mens mange undersøkelser de senere årene har vært opptatt av fedre med små barn, vet vi mindre om det å være far og ha ansvar for større barn. Hvordan har fedre som har hatt barn i en periode med store endringer i farsrollen opplevd dette?

For å finne ut av dette, ønsker jeg å intervju ca. 8 menn i alderen ca. 35-60.

Spørsmålene vil dreie seg om deres erfaringer i forhold til det å være far og farsrollen. Jeg vil blant annet stille spørsmål om fedrene benyttet seg av fedrekvoten – foreldrepermisjon for fedre og hva dette eventuelt har hatt av betydning for dem. Intervjuene vil bære preg av å være en samtale ettersom det jeg er interessert i å få innblikk i, er fedrenes egne oppfatninger og erfaringer. Jeg kan derfor tenke meg at dere forteller om erfaringene med det å være far fra barna ble født og frem til i dag. Faktorer jeg er interessert i å høre om er også arbeidstilknypning og jobbens betydning, hva de tenker om dagens farsideal og familiepolitikken og hvordan de ser på seg selv som fedre. Jeg vil bruke båndopptaker i tillegg til å ta notater mens vi snakker sammen. Intervjuene vil ha en varighet på 1-2 timer, og vi blir sammen enige om tid og sted.

Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen utgangen av 2013. Det er frivillig å være med og du har muligheten til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli slettet.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på: 98 81 69 62, eller sende mail til:

rjo004@student.uib.no. Du kan også kontakte min veileder Liv Johanne Syltevik ved institutt

for sosiologi ved UiB på telefonnummer: 55 58 91 69 eller på mail: liv.syltevik@sos.uib.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender/ gir den til meg. Du kan også melde deg som interessert ved å ringe eller sende en mail.

Med vennlig hilsen

Renate Aarseth Johannessen

Harald Hårfagres gate 4

5007 Bergen

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur Telefonnummer

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Først: Ta utgangspunkt i informasjonsskrivet, fortelle om at utskrifter fra intervjuet blir anonymisert, at de kan trekke seg når som helst, samt fortelle om prosjektet.

1. Starte med enkle spørsmål: Fortelle selv åpent om egen livssituasjon (Alder, Yrke, hvor mange barn, alder på barn, familiesituasjon etc.).
2. Livsløpsintervju: Be informanten fortelle om når han fikk barn og det å være far.

Erfaringer, refleksjoner om når barnet ble født frem til i dag. Utviklingen fra:

- Starte med forventninger/forberedelser til før man fikk første barn, andre barn. Hvordan livssituasjonen var på denne tiden?
 - Småbarnstid (bruk av fedrekvote, dagmamma eller mor hjemme?)
 - Barnehage (Miljøet rundt i denne tiden, andre barn i nærområdet? Hjelp fra andre på denne tiden? Tidspress?)
 - Skole, oppfølging i forhold til denne tiden. Fritidsaktiviteter.
 - Hva gjør faren sammen med barnet i dag? Aktiviteter etc.
 - utfordringer – Hva har vært vanskelig? (Barna syke, mobbet? Spesielle opplevelser, angrer på noe?)
 - Gleder – Hva er kjekt å gjøre med barna? (Barnas utvikling? Spesielle opplevelser)
 - Oppdragelsesidealer, forsørgerrolle?
 - Spørre om informantens oppvekst. Lik eller ulik praksis? Friere oppdragelse i dag? Betydning for egen praksis? Andre faktorer som har påvirket?
3. Familierelasjoner.

- Hvordan påvirker arbeidssituasjonen tiden informanten bruker på familien?
Tidligere arbeid. Ambisjoner? Konflikt mellom arbeid og familie?
 - Fleksible eller faste arbeidstider? Privat eller offentlig.
 - Farsrollen som en modningsprosess?
 - Mors utdanning og arbeidstilknytning – hvilken betydning har den hatt for fedrene?
 - Er fedrene sammen med barna på lik/ ulik måte som mor?
 - Hjelp fra andre, besteforeldre og lignende.
4. Hvordan ser informanten på det å være far i dag?
- Idealer i samfunnet. (nærværende far). Hva tenkes om disse forventningene?
 - Kan informantene relatere seg til dette? Kan det henge sammen med høy utdanning?
 - Hvilke holdninger har informanten til det politiske fokuset på likestilling og fedres tid med barn? (fedrekvote)
5. Noe informanten vil legge til/ mer utdypende spørsmål om ting som har kommet opp i intervjuet. (Hvorfor var du villig til å bli med på intervjuet?)